



[Glodius, Paulus: Catechism.
To jest Suma Wiary Chryescians-
Key...]

[Breslau: Baumann [um 1607]]

[s.: Estreicher, K.: Bibl. Polska
T. 17. (Głos 3. T. 6.)]

Paulus Glodius
PAULUS GLODIUS

wünschet allen *znych wshytim*
Kindern die *Dziatkom wshet*
seligkeit. *go Błogostas*
wienstwa.

Lieben Kinder:
Ich habe dieses
Büchlein zuvor auch
im Druck gegeben/
Dieweil aber derselbe
Büchlein zu dieser zeit
nicht mehr vorhanden/
vnd ich bin angelanget
worden/das ichs wide-
rumb aufflegen vnd
aufgehen wolte lassen/
Habe ich es ein wenig
gebessert vnd gemeh-
ret / vnd widerumb
drucken lassen.

Der Vater vnsers
Herrn vnd Heylands

Mitte Dziatki:
Odatem też był
piwcey w Druck chy
Książeczki / ale gdyż
tych Książek już wie-
cey v nas nie było / g-
ia iestem wielce pro-
siony y żądany / abym
ie po wtore ná swia-
tłość wydał / tedy
przesdrzewszy ie / y
nieco k nim przyda-
wszy / ząsiem the
drukowi poddał.

Ociec pAná y
Zbawiciela nášego

A ii *MC*

JESU Chrysti/
gebe vnnnd verleyhe/
das es zu Lob/ Ehre/
vnnnd außbreitung sei-
nes heiligen Namens/
vnnnd zu erbawung sei-
ner Christlichen Kir-
chen / fruchtbarlich
diene/ vnnnd ihr lieben
Kinder dieses nützlich
gebrauchen möget:

AMEN.

Do Czytelnika.

Żeślibyć się Bracie co nie podobáto/
Żeż pólscy mówić nie dosyć się zstáto.

Proszę/mecz to nie będyć tym obciążeniem/
Ami mów: boday zbit z tego wykładaniem.

Boć to zgotó s Niemckiego wykładano/
Ani ćwiczeniu Działek / ná światłość wydano!

Żeby się w obudwu Językach ćwiczyły/
Że Naukę Chrześciańską obaczyley.



Ex
Bibliotheca
Reg. Univers
Vratisl.



30156

Polſke Litery.

Die P o l ſ i ſchen Buchſtaben.

A a á a b b b c
ć c Ź d e é e f g h
i j k l m n n
o ó p q r r s s s
ſ ſ t v u w w x
y ŷ Ź Ź Ź.

2 + / +

Polſki

Polstie Vocaless punktami
albo z wirgulkami.

Die Polnische Vocaless mit den
Puncten oder strichlein.

a á a e é e i y ij
o ó u.

Polstie Litery wespót
z Wokálisami.

Die Polnische Buchstaben mit
den Vocalibus.

A á a / be be b / ce ce ce ce
ze ze / de de / e e / ef / ge ge /
ha ha / i y ij / fa fa fa /
el el / em em / en en / o ó / pe
pe / fu qu / er erz / es es es
ess ess / te te / u u / uu /
we / we / ir / y oy /
zet zet zet.

Niektore Przykłady / iáko máś
iá byc Polstie Vocaless y litery
wymawiane.

Etliche Exempel / wie man die Polnische
Vocaless und Buchstaben sol aussprechen.

Vocaless.

a	Pan náś.	Unser Herr.
á	Pani Mátká.	Frav Mutter.
a	Máź dobry.	Ein guter Man.
e	Chleby piec.	Bactofen.
é	Innego.	Anders.
e	Gegno.	Einer der da mislet.
e	Gestłusta.	Ein fette Gang.
i	Igla.	Eine Nodel.
i	Miska.	Eine Schüssel.
i	Piskac.	Pfeiffen.
y	Pyskac.	Wühlen.
y	Myska.	Ein Meuslein.
ij	Piekny ludzie.	Schöne Leute.
o	Ocet.	Essig.
o	Wóg.	Wdt.
a	Wsta.	Der Mund.

Consonantes.

be	Bespiecznie.	Sicherlich.
be	Beben.	Drummel.
b	Jedwab.	Schde.
ce	Cebula.	Zwibel.
ce	Chce.	Ich wil.
ć	Ciele.	Ein Kalb.
cze	Czepiec.	Ein Haube.
de	Deszcz.	Regen.
de	Dega.	Ein Stryme.
ha	Halerz.	Ein Heller.
ka	Kadzielo.	Benrauch.
ka	Karta.	Ein Blat.
ka	Kadziel.	Ein Kocken.
el	Wielki.	Groß.
et	Orzet.	Adeler.
em	Semna.	Mit mir.
em	Siedni.	Sieben.
en	Sen.	Ein Traum.
en	Dzien.	Ein Tag.
ec	Ociec.	Ein Vater.

pe

pe	Pewnie.	Gewiß.
pe	Pechyrz.	Die Blase.
p	Wstapsam.	Steig her.
q. k.	Kusznyerz.	Ein Kürschner.
er	Perta.	Eine Perle.
es	Pies.	Ein Hund.
es	Wies.	Ein Dorff.
ess. esz.	Wesz.	Ein Lausz.
te	Tego.	Des
te	Te Pania.	Diese Frau.
Oy	Oyczym.	Stieffvater.
we	We wtorek.	Bis Dinstag.
ew	Krew.	Das Blut.
we	Weglarz.	Ein Köler.
Ow	Owca.	Ein Schaf.
ze	Zegar.	Ein Zeiger.
ze	Zelazo.	Eysen.
zet.	Zenca.	Schmitter.
ch.	Chodz na nogach.	

Gehe auff den Füßen.

/u.

A v S. Jan.

S. Jan. w. 3. Kapit.

Alſ B O G ſwiāt vmi-
ſlowa / że nam Syna
ſwego dał / aby wſelki kto wen
wierzy w ſmierci nie zāginā /
āle iż by Żywot wieczny ſ Pā-
nem ſwym w niebie miał.

Pānie Jeżu Chriſte / przeżywe
vmeczenie / vchoway nas wieczney
ſmierci : day nam Żywot wieczny.

S. Johan. am 3. Cap.

Alſo hat G O T die Welt
geliebet / das Er vns ſeinen Sohn
gab / Auff das alle die an Ihn gleuben /
nicht verloren werden / ſondern das ewige
Leben haben.

O H E R R Jeſu Chriſte / durch
dein Leiden vnnnd Sterben / behüte vns
vor dem ewigen Tode : gib vns
das Ewige Leben.

Die Hauptſtücke des heiligen Catechiſmi.

Slowne Czeſci Catechiſmu ſwie- tego.

Das Erſte
Stücke / von
den Zehen Ge-
boten Got-
tes.

Die Zehen Gebot.
Das Erſte
Gebot.

Du ſolt nicht
Dandere Göt-
ter haben / neben
mir.

Pierwsza Cza-
ſtka / o Dzieſie-
ciorgu Przyka-
zaniu B O-
żym.

Dzieſieciorgo
Przykazanie.
Pierwsze.

Du niemaż in-
nych B O-
gow mieć / podle
mnie.

Das

Das Ander.

Du solt den Na-
men Gottes / dei-
nes H E X X N /
nicht unnützlich
führen: Denn der
H E X X wird
den nicht unge-
strafft lassen / der
seinen Namen miß-
braucht.

Das Dritte.

Du solt den Fey-
ertag heiligen.

Das Vierte.

Du solt deinen
Vater vnd deine
Mutter ehren:
Auff das dir
wolgehe / vnd lange
lebest auff Erden.

Wetere.

Ty niemasz J-
mienia Bożego /
P A N A twoie-
go / bracie po pro-
zności: Bo nie-
będzie P A N miał
tego za niewin-
nego / ktori by
Imię iego pro-
zno brat.

Trzecie.

Ty masz Swie-
to świecić.

Czwarte.

Ty masz Oycā
twego y Matkę
twoie czcić:
Wić sie dobrze
wodziło / y dłu-
go żył na Ziemi.

Das

Das Fünffte.

Du solt nicht
tödtten.

Das Sechste.

Du solt nicht
Ehebrechen.

Das Siebende.

Du solt nicht
stelen.

Das Achte.

Du solt nicht
falsch Gezeugnis
reden wider deinen
Nechsten.

Das Neunde.

Du solt nicht
begeren deines Ne-
hesten Haus.

Das Zehende.

Du solt nicht
begeren deines

Piate.

Ty niemasz za-
bijac.

Szoste.

Ty niemasz cu-
dzolozyc.

Siedme.

Ty niemasz
krasć.

Osme.

Ty niemasz fał-
szywego swia-
dectwa mowic
przeciw twemu
bliżniemu.

Dziwiate.

Ty niemasz za-
dac domu twego
bliźniego.

Dziesiate.

Ty niemasz za-
dac twego bli-
zkiego

Nehesten Weib /
Knecht / Magd /
Viche / oder alles
was sein ist.

Sage mir eine kurze
Summa der heiligen
Zehn Gebot.

Diese lehret der
HERR Christus /
Matthai am 22. da
Er spricht:

Du solt lieben
GOTT deinen
HERRN / von
gankem Herzen /
von ganker Seele /
vnd von gankem
Gemüte: Dis
ist das fürnembste

zniego Zony / sluz
gi / dziewki / by
dła / albo wszyst
kiego co . iego
iest.

Powiedz mi krótka
summa Dziesięciorga
przykazania BO
zego.

Te summa zamyka
Pan Christus / gdzie
tak v Matthausa
w 22. mowi:

Ty masz miłować
PANA BOGA
twego / ze wszy
tkiego sercá twee
go / ze wszytkiey
duşze twoiey / y
ze wszytkiey my
śli twoiey: Toć
iest naprzednieysze
vnd

Vergebung der
Sünden.

Auferstehung des
Fleisches.

Vnd ein ewiges
Leben: Amen.

Das Dritte
Stücke / vom
Gebet des
HERRN.

Alter vnser
Der du bist im
Himmel.

Geheiligt wer
de dein Name.

Zukomme dein
Reich.

Dein Wille ge
schehe / wie im Hi
mel / also auch auff
Erden.

Grzechow od
puszczenie.

Ciała z mar
twich wstanie.

V Zywot Wieś
czny: Amen.

Trzecia Czę
ść: o Modli
twie PAN
skiej.

Wcze nasz
ktory ieszes
w Niebie.

Swieć się Imie
twoie.

Przydź Królest
wo twoie.

Radź wola
twoia / iako w
Niebie / tak y
na Ziemi.

V ij Vn

Vnser täglich
Brod gib vns
heut.

Vnd vergib vns
vnser Schuld / als
wir vergeben vn-
sern Schuldigern.

Vnd führe vns
nicht inn Versu-
chung.

Sondern erlöse
vns von dem Vbel.

Denn dein ist
das Reich / vnd die
Krafft / vnd die
Herrlichkeit / inn
Ewigkeit :
A M E N.

Chlebana /
powszedniego
nam dzisiaj.

A odpusc nam
nasze winy / iako
y my odpuszczam
my naszym wino-
waycom.

A nie wwoodz
nas w poku-
szenie.

Alle nas zbaw
ode zlego.

Bowiem twoie
iest Krolestwo /
y moc / y chwa-
la na wieki wie-
kow :
A M E N.

Das

seinen Sohn Iesum
Christum / sampt dem
Heiligen Geiste ver-
spricht / das Er dem
Betaufften ein gene-
diger GOTT wölle
sein / vnd verzeihe ihm
alle Sünden / neme
ihn auff an eines Kin-
des stat / vnd Erben
aller Hülfflichen Güt-
ter.

Stag.

Mit welchen wor-
ten ist das Sacrament
des Tauffe von Iesu
Christo eingesetzt?

Antwort.

Matthei am letzten/
da Er zu seinen Jün-
gern sprach :

MZK ist gege-
beit alle Gewalt /

swiego Syna IESU
CHRYSTA / wespól
y z Duchem Swie-
tym zarzek / ze on
okrzeszonym naská-
wym BOG iem chce
byc / y odpuszcza mu
wszystkie grzechy /
przyimie go za swe
wlasne dziecie / y za
dziedzica / wszystkim
dobro Lieblich.

Pytanie.

Którymi stowy
iest ten Sacrament
Arztu od IESU
Christa ustanowiony?

Odpowiadz.

V Mattheusa w
ostátniey / gdzie on
do swoich Zwolen-
nikow mowit :

Nie dana iest
wszystka Zwierz-
chnosc /

im

im Himmel vnd auff
Erden: Gehet
hin / vnd lehret al-
le Völker / vnd
täuſſet ſie im Na-
men des Vaters /
vnd des Sohns /
vnd des Heiligen
Geiſtes.

Vnd lehret ſie hal-
ten alles / was ich
euch befohlen habe.

Deſgleichen Marci
am letzten.

Gehet hin inn al-
le Welt / vnd
prediget das
Evangelium al-
len Creaturen:
Wer da gleubet
vnd getauſt wird /

na Niebie y na
ziemi: Idźcie / y
nauczaycie wszy-
tki Narody / y
krzćicie ie w Imie
Oycy y Syna y
Ducha Swietego.

A wćcie ie cho-
wac wszytko /
com ia wam przy-
kazal.

Takieź y v Marka
w ostatniey.

Idźcie na wszy-
tek Swiat / y
opowiedaycie
Ewangelię wſe-
mu ſtworzeniu:
Kto wwierzy a
okrzęzon będzie /
der

Das Sechste
Stücke / vom
Nachtmal des
Herrn.

Unser Herr
Jesus Christus / inn der
Nacht / da Er ver-
rathen ward / nam
Er das Brodt /
danket / vnd
brach / vnd gabs
seinen Jüngern /
vnd sprach: Nemet
hin / Eſſet / Das
ist mein Leib / der
für euch gegeben
wird. Solches
thut zu meinem ge-
dehntis.

Szosta Cza-
stka: o Wie-
czery Pami-
nkiey.

Waz pami-
nki Jezus
Christus / tey no-
cy / ktorey byt
zdradzon / wziat
Chleb / dzieko-
wat / łamal / y da-
wat swym
kom swoim / y
rzekl: Bierćcie /
Jedźcie / Toć iest
Ciało moje / Kto
re za was wyda-
no będzie. To
czynćcie na moje
pamiatka.

B. iiii Des

Desselbigen gleichen nam Er auch den Kelch / nach dem Abendmal / dancket / vnnnd gab ihnen den / vnnnd sprach: Trincket alle darauff. Dieser Kelch ist das newe Testament / inn meinem Blut / das für euch vergossen wird / zur Vergebung der sünden. Solches thut / so offft ihrs trincket / zu meinem gedechtnis.

Tymże obyczajem wziął też y Kielich / gdy odwieczzerzał / dzieskowal / y dawal im ten / mowiac / Piycie s tege wszyscy. Ten Kielich iest nowe Testament / w moiey Krwi / ktora za was wylana bedzie / na Odpuszczenie grzechow. To czynicie / ile kroci wy pic bedziecie / na moie pamiatke.

Cate

Catechismus.

Die Summa
des Christlichen
Glaubens.

Frage.

Was Glaubens
bist du?

Antwort.

Ich bin ein Christ.

Frage.

Warumb bistu ein
Christ?

Antwort.

Das ich glaube an
Ihesum Christum /
vnd bin in seinem Na-
men getaufft.

Summa wiary
ry Chresciani-
stkiey.

pytanie.

Ktores ty Wiary
iest?

Odpowiedz.

Iestem Wiary
Chrescianskiey.

pytanie.

Dla czego iestes ty
wiary Chrescians-
skiey?

Odpowiedz.

Jz ia wierze w
Jezu Chrysta / y iestem
w iego Imie
okrzczon.

B v Von

Vonder Tauffe.

O Krzcie.



Frage.

Was ist die Tauffe?

Antwort.

Die Tauffe ist ein Sacrament / oder ein Göttliches Warzeichen / damit sich Gott der Vater / durch

Pytanie.

Czo iest Krzest?

Odpowiedz.

Krzest iest Swiętosć albo Bōskie Znamię / w którym sie Bog Ociec / przez

seinen

Das Vierde Stück von der Tauffe.

Von der Tauffe / spricht Christus / Matthei am letzten.

Es ist gegeben alle Gewalt / im Himmel vnd auff Erden: Gehet hin in alle Welt / vnd leret alle Völker / Vnd tauffet sie im Namen des Vaters / vnd des Sohnes / vnd des heiligen Geistes.

Wer da gleubet vnd getauft wird / der wird Selig /

Czwarta Część / o Krzcie Swietim.

O Krzcie mówi Chrystus v Mattheuś w ostatni káp.

Nie dana iest Wszytká Zwierzchnosc ná Niebie y ná Ziemi: Idźcie ná wszytek Swyát / y nauczaycie wszytki Narody / y Krzćcie ie w Imie Oycy y Syná y Duchá swiętego.

Kto wwierzy a okrzcon będzie / ten zbawion

B iii

wer

werden: Wer aber
nicht gleubet / der
wird verdampt
werden.

**Das fünffte
Stück / von
der Absolu-
tion.**

Der Herr Chri-
stus blick seine Jünger
an / vnd sprach zu
ihnen:

Nemet hin den hei-
ligen Geist / wel-
chen ihr die Sün-
den erlasset / den
sind sie erlassen.
Vnd welchen ir sie
behaltet / den sind
sie behalten.

bedzie: A kto
nie wwierzy /
ten potepion be-
dzie.

**Piąta Cza-
stka: o Roz-
grzeszeniu.**

PIĄTA CZĘŚĆ Iżus
technat na swoie
Zwolenniki / y rzekł
im:

Weźmiecie Duchá
Świetego / kto-
rym wy grzechy
odpuszczicie / tym są
odpuszczone. A
ktorym wy grze-
chy zatrzymacie /
tym są zatrzymá-
ne.

Das

der wird selig wer-
den: Wer aber
nicht gleubet / der
wird verdampt
werden.

**Von der Be-
kenntnis des Christ-
lichen Glaubens.**

ten zbawion be-
dzie: A kto nie
wwierzy / ten
potepion be-
dzie.

**O Wyznaniu
Wiary Chrzes-
ściáńskicy.**



Staga

Frag.
Wes Glaubens
bistu?
Antwort.

I.

Ich glaube an
Gott den Va-
ter / A L L Mäch-
tigen / Schöpffer
Himmels vnd der
Erden.

II.

Ind an J E-
sum Chri-
stum / seinen einigen
Son / vnsern H E r-
ren. III.

Der empfan-
gen ist von dem hei-
ligen Geiste / Ge-
boren aus Maria
der Jungfrauen.

pytanie.
Co / albo iako
wierzyś?
Odpowiedz.

I.

Ja wierze w
Boga Wy-
ca / wszechmoga-
cego / stworzy-
ciela Nieba y Zie-
mie.

II.

Jw J E Z U
Christa / Sy-
na iego iedynego /
Pana naszego.

III.

Ktory sie poczał
Duchem swie-
tym / Narodził
sie z Maryey dzie-
wice.

Der



IIII.

Der gelidten hat
vnter Pontio Pi-
lato / Gekreuziget /
gestorben / vnd be-
graben.

V.

Nidergefahren zu
der Hellen / Am

IIII.

Vmeczon pod
Pontskim Pila-
tem / Ukrzyzo-
wan / vmart / y
pogrzebion.

V.

Stąpił do pie-
kła / Trzeciego
Dnia

dritten Tage wider
aufferstanden von
den Todten.

VI.

Auffgesaren gen
Himmel / sitend zur
Rechten Gottes
des Allmechtigen
Vaters.

VII.

Von dannen Er
kommen wird / zu
richten die Lebendi-
gen vnd die todten.

VIII.

Ich glaube an
den heiligen Geist.

IX.

Eine heilig Christ-
liche Kirche.

dnia' zasje wstat
od vmarlych.

VI.

Wstapil na Nie-
biosą siedzi na
prawicy. Boga
Oycą wszechmo-
gącego.

VII.

Stamtąd przy-
dzie siedzieć żywe y
zmarte.

VIII.

Ja wierze w Du-
cha Świętego.

IX.

Święty Kościół
Chrześcijański.

Die



Die Gemeine der
Heiligen.

X.

Vergebung der
Sünden.

XI.

Aufferstehung des
Fleisches.

Świętych obco-
wanie.

X.

Grzechom od-
puszczenie.

XI.

Ciała z mar-
twych wstanie.

Ś. Vnd

XII.

Vnd ein ewiges
Leben: Amen.

Antwort.

Was nußes bringet
dir dieser Glaube?

Antwort.

Diesen nuß bringet
er mir / das ich durch
den Glauben / von
wegen I H E S U
Christi / vor Gottes
Gericht / fromb vñnd
gerecht geurtheilet /
vñnd mit dem Heiligen
Geiste begabet werde/
das ich zu G O T T
bitten darff / ihn als
einen Vater anruffen/
mein Leben nach sei-
nen Geboten anrich-
ten/ vñnd gute Werck
thun möge.

XII.

X Zywot Wie-
czny: Amen.

Pytanie.

Co za pożytek tobie
przynosi ta Wiara?

Odpowiedz.

Ten mi pożytek
przynosi / iż ia przez
te Wiare / dla I E-
S U Chrysta / przed
Sądem B O Ż Y M /
dobrym y - sprawie-
dliwym poczytan /
y Duchem Świetym
podarowan bede /
że sie ia B O G U
śmiem modlić / iego
iako Oycā wzywac /
moy zywot według
iego Przykazania
sprawowac / y mo-
gę dobre uczynki
działać.

Vom

Vom Gebet
des Herren.

frag.

Wie betet man?

Antwort.

Wie vns vnser Herr
Iesus Christus geleh-
ret hat.

O Modlitwie.
PAnskiej.

pytanie.

Jako sie modlić?

Odpowiedz.

Jako nas nasz Pan
Iesus C H R Istus
nauczył.



G ii

Vater

Alter vnser
der du bist im
Himmel.

I.

Gheiliget werde
dein Name.

II.

Zukomme dein
Reich.

III.

Dein Wille ge-
schehe / wie im Hi-
mel / also auch auff
Erden.

IIII.

Vnser täglich
Brod gib vns
heut.

V.

Vnd vergib vns

Wtze nasz
ktory iestes
w Niebie.

I.

Swiec sie Imie
twoie.

II.

Przydz Kroles-
two twoie.

III.

Badz wola
twoia / iaka w
Niebie / tak y
na Ziemi.

IIII.

Chleba naszego
powzedniego
day nam dzisia.

V.

N odpusc nam
vnjere

vnsera Schuld / nasze winy / iako
als wir vergeben y my odpuszczam
vnsern Schuld / my naszym winom
gern.

VI.

Vnd füre vns
nicht inn Versu-
chung.

VII.

Sondern erlöse
vns von dem Vbel.

Denn dein ist
das Reich / vnd die
Krafft / vnd die
Herrligkeit / inn
Ewigkeit:

AMEN.

VI.

N nie wwodz
nas w potusze-
nie.

VII.

Alle nas zbaró
ode zlego.

Bowiem twoie
iest Krolestwo /
y moc / y chwa-
la na wieki wie-
kow:

AMEN.

E iij Bon

Von den Ze-
hen Geboten
Gottes.

Dziesięćioro
gu Przykazań
Bożym.



Frage.

Welches sind die
Gebote Gottes?

Antwort.

pytanie.

Wtore są przyka-
zania Boże.

Odpowiedź.

Das

Das Erste
Gebot.

Du sollt nicht
andere Göt-
ter haben / neben
mir.

Das Ander.

Du sollt den Na-
men Gottes dei-
nes HERRN/
nicht unnützlich
führen.

Das Dritte.

Du sollt den Son-
ntag heiligen.

Das Vierte.

Du sollt deinen
Vater und deine
Mutter ehren:
Auff das dir wol
gehe / und lange le-
best auff Erden.

pięroście Przyka-
zanie.

Ty niemasz in-
nych BO-
gow mieć / podle
mnie.

Wtore.

Ty niemasz I-
mienia BOżego
PANA twoie-
go / brać po pro-
żności.

Trzecie.

Ty masz Swie-
to świecić.

Czwarte.

Ty masz Oycą
twego y Matkę
twoie czcić: Być
sie dobrze wodzić
to y długo żyć na
Ziemi.

E iij

Das

Das Fünffte.
Du solt nicht
tödtē.

Das Sechste.
Du solt nicht
Ehebrechen.

Das Siebende.
Du solt nicht
stelen.

Das Achte.
Du solt nicht
falsch Gezeugnis
reden wider dei-
nen Nehesten.

Das Neunde.
Du solt nicht
begeren deines
Nehesten Haus.

Das Zehende.
Du solt nicht
begeren deines

piate.
Ty niemasz za-
bić.

Szoste.
Ty niemasz cu-
dzolozyc.

Siodme.
Ty niemasz
krasć.

Osme.
Ty niemasz fal-
szywego swia-
dectwa mowic /
przeciw twemu
blizniemu.

Dziemiata.
Ty niemasz za-
dac domu twee-
go blizniego.

Dziesiate.
Ty niemasz za-
dac twego bli-
Nehe-

Nehesten Weib/
Knecht / Magd/
Viche / oder alles
was sein ist.

Sage mir eine kurze
Summa der heiligen
Zehen Gebot.

Antwort.

Diese lehret der
HERRE Christus/
Matthei am 22. da
Er spricht:

Du solt lieben
GOTT deinen
HERREN / von
ganzem Herzen /
von ganzer Seele/
vnd von ganzem
Gemüte: Dis
ist das fürnembste

zniego Tony / slus-
gi / dziewki / by-
dla / ani żadney
rzeczy / ktora iest
iego.

Powiedz mi krótka
summa Dziesięciorga
przykazania BO-
zego?

Odpowiedz.

Tego vczy PANN
Christus / gdzie tak v
Mattheusa w 22.
mowi:

Ty masz miłowac
BOGA twego
PANN / ze wszy-
tkiego serca / y ze
wszytkiey dusze / y
ze wszytkiey my-
śli twoiey: Toć
iest naprzednieysze
G v vnd

vnd das größte
Gebot. Das an-
der aber ist dem
gleich: Du solt
deinen Nehesten
lieben / als dich
selbst. In diesen
zweyen Geboten /
hanget das ganze
Geseze vnd die
Propheten.

Frage.

Was saget nun
GOTT von diesen
Geboten allen?

Antwort.

Er saget also:

Ich der HERR
dein GOTT bin
ein starcker vnd

y nawietsze Przy-
kazanie. A wto-
re iest temu po-
dobne: Ty masz
miłowac twego
Bliźniego / iako
siebie samego. W
tym dwoygu przy-
kazaniu zawisna
wszytek Zakon y
Prorocy.

pytanie.

Alle co mowi Bog o
tych wszytkich Przy-
kazaniach?

Odpowiedz.

Tak mowi:

Ja P A N twoy
BOG iestem mo-
cny y zapalczywy
Enby

Enbyriger GOTT /
der ober die / so
mich hassen / die
Sünde der Väter
heimsucht / an den
Kindern / bis ins
dritte vnd vierde
Glied. Aber
denen / so mich lie-
ben / vnd meine
Gebot halten /
thue ich wol inn
Tausend
Glieder.

Frage.

Wie verstichstu das?

Antwort.

GOTT dräwet
zu straffen / alle die
diese Gebot uertret-
ten:

BOG / ktory nad
tymi / ktorzy imie-
nienawidza / grze-
chy Oycow na-
wiedzam / w dzie-
ciach aż do trze-
ciego y czwarte-
go pokolenia. Ale
tym / ktorzy mie-
miłuią / y miiego
przykazania strze-
ga / czynię dobrze
do tysiącnego
Pokolenia.

pytanie.

Jako to rozumieść.

Odpowiedz.

BOG grozi karać
wszytkie / ktorzy te
przykazania przeste-
psia: a

Dar

Darumb sollen wir
vns fürchten für sei-
nem Zorn/ vnd nicht
wider solche Gebot
thun.

ER verheisset aber
Gnade vnd alles gu-
tes / allen die solche
Gebot halten: Dar-
umb sollen wir ihn
auch lieben / vnd ver-
trauen / vnd gerne al-
les thun / nach seinen
Geboten.

Frage.

Wozu sind vns ge-
geben die Gebot Got-
tes?

Antwort.

Zum Ersten darzu/
das wir daraus ler-
nen / vnser Sünden
vor GOTT erken-
nen.

Przetoż mamy się
bać gniewu ięgo / y
niemamy nic prze-
ciw takowemu Przy-
kazaniu czynić.

A zaś obietcie káste
y wszystko dobre /
wszystkim którzy tá-
kowie Przykazanie
chowają: Przetoż
mamy go też miło-
wać / y wien dusić / y
wszystko radzi czy-
nić / wedle ięgo Przy-
kazania.

Pytanie.

Dla czego są nam
dane Przykazania
BOże?

Odpowiedź.

Naprzód dla tego/
abyśmy się z nich na-
uczyli / nasze grzechy
przed BOGIEM po-
znawać.

Zum

Zum Andern / das
wir daraus lernen
gute Werck thun/
vnd ein Göttlich Le-
ben führen.

Frage.

Können wir auch
die Gebot GOTTES
vollkommenlich / mit
vnsern guten Wercken
erfüllen?

Antwort.

Nein. Denn vnser
gute Werck sind nicht
ganz vollkommenlich
gut / von wegen der
Sünde / darinnen wir
empfangen vnd gebo-
ren sein.

Aber GOTT der
Vater / hat vns sei-
nen Sohn Ihesum
Christum / zum Ey-
gentumb geschen-

Po drugie / abyśmy
się z nich nauczyli
dobre uczynki czy-
nić / y Żywot wieść
pobożnie.

Pytanie.

Mozemy li też
Przykazania BOZE
doskonale / naszymi
dobrymi uczynkami wy-
pełnić?

Odpowiedź.

Nie możemy. Bo
wien nasze dobre u-
czynki / nie są prawie
doskonale dobre / dla
grzechow / w ktorich
my się poczęli y naró-
dzeni jesteśmy.

Alle BOG Oćiec
nam Syná swęgo
JESU Chrystá / iż
by zbawienie nasze
opátrownó było / dá-
det /

der / der nie keine
Sünde gethan / vñnd
der alle Gebot GOTT
es vollkommenlich er-
füllet hat.

So wir nun an
denselben glauben /
hallet ons GOTT
aus Gnaden vñnd
Barmhertzigkeit / von
wegen Ihesu Christi
dafür / als hetten wir
selbs alle seine Gebot
erfüllet.

Frage.

Warumb sollen wir
denn gute Werck
thun?

Antwort.

Nicht darumb / das
wir mit vnserm thun
die Sünde büßen /

rowat / Ktory nie
żadnego Grzechu
nie spłodził / y Ktory
wszystkie Przykazania
BOże doskonałe
wypełnit.

Jesliże tedy my w
tego wyerzymi / po-
czyta nas BOG
z łaski y z miłosier-
dzia / dla JEZU
Chrysta za takowe /
iako byśmy my sami
wszystkie iego Przyka-
zania wypełnili.

Pytanie.

Dla czegoż tedy
my mamy dobre w-
czynki czynić?

Odpowiedz.

Nie dla tego / aby-
śmy naszym czynie-
nim / za grzechy
dosyć uczynili / vñnd

band Ewiges Leben
verdienen. Denn
JESU Iustus hat
allein die Sünde
gebüßet / vñnd das
ewige Leben ver-
dienet:

Sondern darumb /
das wir den Glauben
mit guten Wercken
bezeugen / vñnd vn-
serm HERREN
GOTT / für seine
Guthat dankbar
sein sol-
len.

Zywot wieczny za-
służyli. Bo tylko
sam Pan JE-
sus za grzechy
dosyć uczynił / y
Wieczny Zywot
zasłużył.

Ale dla tego / aby-
śmy my Wiara / do-
brymi uczynkami
okazywali / a PA-
TRZ BOG
naszemu / za iego
dobrodziejstwa
dziękowa-
li.



Vom

Vom Sacra-
ment des Nach-
mals des Her-
ren.

O Sacra-
mentie Wiecz-
rzy Pana
skiej.



Frage.

Wodurch wird
der Glaube inn An-
sehung gesterket /

Pytanie.

Przez co bywa
Wiara w rzeczy
przeciwnych utwierdza
ona

vnd das Gewissen
inn Betrübniß getrü-
stet

Antwort.

Durch das Nach-
mal vnseres Herren Je-
su Christi.

Frage.

Was ist das Nach-
mal Christi?

Antwort.

Es ist ein Sacra-
ment / oder Göttliches
Warzeichen / darinne
vns Christus warhaff-
tiglich vnd gegenwer-
tiglich seinen Leib vnd
Blut darreicht / vnd
bergewisset vns damit /
das wir haben Verzei-
hung der Sünden / vnd
ewiges Leben.

dzona / y sumnienie
w smutku / pociesze-
nie.

Odpowiedz.

Przez Wiecz-
ry Pana naszego Je-
su Christa.

Pytanie.

Co iest Wiecz-
ry Pana?

Odpowiedz.

Iest Sacrament
albo znak Bozki-
w którym nam
Chrystus / praw-
dziwie y przytomnie
swoie Ciało y krew
podawa / y v pewnia
nas tym / że my ma-
my odpuszczenie
Grzechow / y wieczny
Żywot.

D

Frage.

Frage.

Wie lauten die wort
der Einsetzung des
Nachtmals Christi?

Antwort.

Unsere Herr
Jesus Christus / inn der
Nacht / da Er ver
rathen ward / nam
das Brodt /
danket / vnd
brach / vnd gabs
seinen Jüngern /
vnd sprach: Nemet
hin / Eset / Das
ist mein Leib / der
für euch gegeben
wird. Solches
thut zu meinem ge
dechnis.

Pytańie.

Jako brzmią sto
wa ustawy Wieże
rzy Pańskie?

Odpowiedz.

Nasze Pa
ństwo Jezus
Christus / tey no
cy / ktorey był
zdradzon / wziął
Chleb / dzieko
wał łamiał / y da
wał swym
kom swoim / y
rzekł: Bierście
Jedzcie / Tote jest
Ciało moje / któ
re za was wyda
no będzie. To
czyniecie na moie
pamiętke.

Dessel

Desselbigen glei
chen nam Er auch
den Kelch / nach
dem Abendmal /
danket / vnd gab
ihnen den / vnd
sprach: Trincket
alledaraus. Die
ser Kelch ist das
neue Testament /
inn meinem Blut /
das für euch
vergossen wird /
zur Vergebung
der Sünden. Sol
ches thut / so oft
ihres trincket / zu
meinem gedech
nis.

Tymże obyćz
iem wziął też y
Kielich / gdy od
wieczera / dzie
kował / y dawał
im ten / mówiąc /
Pijcie s tego
wszystcy. Ten
Kielich iest no
we Testament /
w moiej Krwi
która za was
wylana będzie /
na Odpuśczenie
grzechow. To
czyniecie / ile kroć
wy pic będzie
cie na moie
pamiętke.

D u Bon

Von den
Schlüsseln des
Himmelreichs.

O Kľuczach
Kroľestwa Nie-
bieskiego.



Frage.

Welches sind die
Schlüssel des Him-
melreichs?

Antwort.

Pytanie.

Ktore są Kľucze
Kroľestwa Niebie-
skiego?

Odpowiedź.

Die

Die Predigt des
heiligen Evangelions
von Ihesu Christo.

Frage.

Wo ist das Predig-
amt von Ihesu Chri-
sto eingesetzt?

Antwort.

Luc. am zehenden
Capitel spricht Chri-
stus: Wer euch hö-
ret / der höret mich:
Wer euch verach-
tet / der verachtet
mich.

Vnd Matthei am
sechzehenden / saget
Christus zu Petro/
vnd vnter seinem Na-
men / zu allen Apo-
steln / vnnnd Predigern
des heiligen Euan-
gelions: Ich wil dir
des Himmelreichs

Przepowiadanie
świetey Ewangeliey
o Iezu Chrystusie.

pytanie.

Gdzie iest Urząd
przepowiadania od
J E Z U C H K r y s t a
postanowiony?

Odpowiedź.

O Łukasza w dzie-
siątym Kapiule /
mowi C H K r y s t u s:
Kto was słucha /
ten mnie słucha: a
kto wami gardzi /
ten mnie gardzi.

O Matheusza w
szesnastym / mowi
Christus do Piotra /
y pod imieniem iego
do wszystkich Apo-
stolorow / y sluzebni-
kow Ewangeliey
świetey: Ja chcę
tobie dać Kľucze
D i j Schlüss

Schlüssel geben /
Alles was du
auff Erden binden
wirst / sol im Him-
mel gebunden sein /
Vnd alles was du
auff Erden lösen
wirst / sol auch im
Himmel loß sein.

Vnd Johannis am
zwanzigsten / JE-
sus blieb seine Jün-
ger an / vnd sprach zu
ihnen: Nemet hin
den heiligen Geist /
welchen ihr die
Sünden erlasset /
den sind sie erlas-
sen. Vnd welchen
ihr sie behaltet / den
sind sie behalten.

Ende des Catechismi.

Królestwa Nie-
bieskiego / Wszy-
tko co ty na Zie-
mi zwiążesz / ma-
y w Niebie zwią-
żano być / A wszy-
tko co ty na Ziemi
rozwiążesz / ma też
y w Niebie roz-
wiążano być.

A y Jana wedrow-
dziestim / Jezus tech-
na stroie zwołanie
ti / y rzekł do nich:
Weźmiecie Duchá
świątego / ktorym
wy grzechy odpu-
ścicie / tym są od-
puszczone. A kto-
rym wy grzechy
zatrzymacie / tym
są zatrzymane.

Frage

Fragestück /

Von den fürnembsten Haupt-
artickeln der Christli-
chen Lehre.

Wytyania /

O napředmieszych y Głow-
nych Artikulach Nauki
Chrześcián-
skiej.

Ephes. VI.

Ihr Väter / ziehet eure Kinder auff /
inn der Zucht / vnd Ermahnung zu dem
HERRN.
Oycowie / wychowaycie Działki wasze
w łasności / y w napominaniu p[an]skim.

D lili

Summa

Summa
der Christli-
chen Lehre/
inn Frag
vnd Ant-
wort.

Wie viel sind Götter?
Oder/

Ist mehr denn ein
Gott?

Nein. Es ist ein
einiger Gott.

Wie viel sind Person
der einigen Gottheit?

Drey.

Wie heißen sie?

Gott Vater/
Sohn / vnd heili-
ger Geist.

Summa
Nauki Chrzes-
ćianskey / w
Pytaniu y w
Odpowia-
danii.

Wiele iest Bogow?
Albo/

Jesliże iest wiacey
Bogow/ niż Jeden?

Nie. Bo tylko iest
Jedyny Bog.

Jako wiele iest person
w tym Jedynym
Bostwie?

Trzy.

Jakoteżowa?

Bog Ociec/
Syn / y Duch
Świety.

Wer

I.

Wer hat dich erschaf-
fen?

Gott der Vater.

Worzu hat Er dich
erschaffen?

Zu seinem Bilde.

Was ist Gottes
Bilde?

Gottes Bilde ist/
Gottes Gerech-
tigkeit / Heiligkeit/
vnd Unsterblig-
keit.

Woher kömpts denn/
das du ein Sünder/
vnd sterblich bist/ sin-
temal dich GOTT
unsterblich erschaf-
fen hat?

Vom Teufel/vnd
des Menschen vn-

I.

Kto cie stworzył?

Bog Ociec.

Na co cie On
stworzył?

Na swoje Wy-
obrażenie.

Co iest Wyobrażenie
Boga?

Wyobrażenie
Boże iest / Boga
sprawiedliwość/
y Niesmiertel-
ność.

Czemuzes ty iest
grzesznym y śmiertel-
nym / gdyż cie Bog
niesmiertelnym
stwor-
zył?

Z Dyabła y z
Człowieczegonie,
D o gehor.

gehorsam / vnd
Sünden fall.

Was ist die Sünde?

Sünde ist / alles
was wider die Be-
hen Gebot G^tes
ist / innerlich
vnd eusserlich.

Was verdienen
wir mit den
sünden?

G^tottes Zorn/
alle Plage / vnd
die Ewige Ver-
damnis.

postuszenstwa y
grzechu vpadku.

Co iest Grzech?

Grzech iest wszy-
tko to / cożkolwiek
iust przeciwko
przykazaniu Bo-
żemu we wnetr-
znie albo z zewne-
trznie.

Co my sobie zaslu-
guemy naszymi
grzechami?

Gniew Boży/
wszelakie kara-
nia / y wiekniſte
zatrącenie.

IL

Wer hat dich vom
Zorn G^tottes / vnd
von deinen Sünden/
vnd von dem ewigen
Tode erlöset?

Gott der Sohn.

Wie heist G^t der
Sohn?

J^hESVS
Christus.

Warumb heist Er

J^hesus?

Das Er mein
Heyland vnd Helf-
fer ist.

Warumb heist Er

Christus?

Das Er mein
Gesalbter König /
Hoherpriester / vnd
Süßbitter ist.

IK

Kto cie z gniewu
Bożego / y od two-
ich grzechow / y z
wieczney śmierci
wybawił?

Bog S^WA.

Jako zowia Boga
S^WA?

J^hESVS
Christus.

Czemu go zowia

J^hESVS?

Ze on moim Z^WA-
wicielem y po-
mocnikiem iest.

Czemu go zowia

Christus?

Ze on moim Kro-
nem pomascio-
nym / nanaywyż-
szym Kaplanem /
y Oredownikiem
iest. vnd Ver

Wer ist der H E R R
Ihesus?

Er ist warer Gott
vnd Mensch.

Woher ist Er warer
Gott?

Von Gott dem
Vater in Ewigkeit
geboren.

Woher ist Er warer
Mensch?

Von der Jung-
frauen Maria/
inn der zeit gebo-
ren.

Womit hat Er dich
erlöst?

Mit seinem heili-
gen theuren Blut/
Venden vnd Ster-
ben.

Ktoż iest ten Pan
Jezus?

Iest prawdziwy
Bog y Człowiek.

Czemuż on iest praw-
dziwym Bogiem?

Ze on iest z Boga
Oycą przed wieki
narodzony.

Czemuż też On iest
prawdziwym Czło-
wiekiem?

Ze on iest s Pan-
ny czystey Ma-
ryey tymi czaśy
narodzony.

Czym cie On wy-
bawit?

Swoią na-
świetszą drogą
Krwia / meka y
śmiercią.

Wo-

Wobon hat Er dich
erlöst?

Von Sünden/
Todt / Teuffel /
Helle / vnd ewiger
Verdammis.

Was hat E R dir er-
worben mit seiner
Erlösung?

Vergebung der
Sünden / Gerech-
tigkeit / den Heili-
gen Geist / vnd das
Ewige Leben.

Wodurch wirstu sol-
cher Wohlthaten theil-
haftig?

Durch den Glaub-
en.

Was ist der Glaub?
Der Glaub ist ein
seiwig Vertrauen

Od czego cie On
wybawit?

Od Grzechow/
śmierci / dyabła/
piekła / y od wye-
cznego Zatrące-
nia.

Coż ci On tobie zaslu-
żył / swoim wyba-
wieniem?

Grzechow od-
puszczenie / vspra-
wiedliwienie /
Ducha święte-
go / y wieczny
Żywot.

Przes co sie ty tak o-
wych dobrodzieystw
zstawaś wżesnie-
ciem?

Przez Wiare.

Co iest Wiara?

Wiara iest pe-
wna dowierność
auff

auff Gottes ver-
heißung/von Ver-
gebung der Sün-
den / vnd Ewigen
Leben / vmb des
Herrn Christi
willen.

Wozu hat Er dich
erlöst?

Das ich Ihm
diene ohne furcht/
mein lebenlang /
inn Heiligkeit vnd
Gerechtigkeit / die
ihm gefellig ist.

III.

Wer hat dich Ge-
heiligt?

Der Heilige
Geist.

na Obietnice Bo-
ze / o Odpuſzcze-
niu grzechow / y
wiecznym Żyw-
cie / dla Pana
Christa.

Dla czego cie On
wybawit?

Abym my skut-
żył bez boiaźni /
przez wszystkie
czas żywota mo-
iego/w swietobli-
wości y w spra-
wiedliwości / w
ktorey sie on ko-
cha.

III.

Kto cie poświęcit?

Duch Święty.
Wo

Wodurch heiligt
Er dich?
Durch das Evan-
gelium/vnd die hei-
ligen Sacrament.

Was sind die Sa-
crament?

Die Sacrament
sind Sygell vnd
Pfande der Ver-
heißung Gottes/
von Vergebung der
Sünden/vnd Ewi-
gen Leben/vmb des
H: Christi willen.

Wie viel sind Sa-
crament?

Zwey.

Wie heißen sie?

Die Tauffe/vnd
das Sacrament
des Altars / oder
des Herrn Christi
Abendmal.

Przez co cie on po-
święcił?

Przez Ewange-
lią / y naswiet-
sze Sacramenta.

Co są Sacra-
menta?

Sacramenta
są Pieczęci y vpo-
minki Obietnic
Bogzych / o Od-
puſzczeniu grze-
chow / y Wie-
cznym Żywocie
dla P: Chrysta.

Jako wiele iest Sa-
cramentow?

Dwa.

Jako iezowa?

Chrzeſt S. y
Sacrament Oł-
tarza / albo Wie-
cierza Pańskiego.

Wiſt

Bist du getaufft?

Ja. Denn ich habe
meinen Tauffna-
men / vnd meine
liebe Eltern vnd
Vaten sind meine
Zeugen.

Wie bist du ge-
taufft?

In dem Namen
GOTTES des
Vaters / vnd des
Sohnes / vnd des
Heiligen Geistes.

Wie gebrauchstu der
heiligen Tauffe?

Zu sterckung mei-
nes schwache Glau-
bens / vnd zu besse-
rung meines sünd-
lichen Lebens.

Jestes ty Otrzczone?

Jestem. Bowiem
ia mam me Krz-
czone Imie / y moi
mili Rodzice y
Patkowie sa moi
swiadkowie.

Jakos ty iest Otrz-
czon?

W Imie B O
G A O y c a / y S y
n a / y D u c h a
S w i e t e g o .

Jako vzywaf Krzen
swietego?

Ku potwirdze-
niu slabey Wiary
moiey / y ku pole-
pszeniu mego
grzesznego zywo-
ta.

W

Wie gebrauchstu der
Taufe / zu sterckung
deines Glaubens?

Das ich täglich
in gewiß vertrau-
en habe zu Gott /
E R vergebe mir
meine Sünde / vnd
wölle mich segnen /
vnd endlich ane-
men inn das Ewi-
ge Leben / vmb des
H E R R E N J E S U
Christi willen / inn den ich
getaufft bin.

Wie gebrauchstu der
Taufe / zu besse-
rung deines
Lebens?

Also / das i-
ch mich täglich si-

Jako vzywaf Krzen
S. ku podwirdzeniu
Wiary twoiey?

Ze ia vstawiczo
nie mam / te nadzie-
ie w B o d z e / ze
mi odpuszczą mo-
je Grzechy / y po-
mie błogosławie /
y na koni przy-
jacie w wieczny ży-
wot / a J E S U
Chryś / w tores
go i o t r z c z o n i e s
t e r

iko vzywaf Krzen
S. ku polepszeniu
zywota two-
iego?

Tak go vzywam /
ze sie ia na kazdy
E S

Sünden hütē/ vnd
dagegen aller gut-
ten Wercken beflēi-
ße/ gegen Gott vnd
den Menschen /
wie ich inn der
Taufe habe zuge-
set.

Wist die Abs-
olutio?

Die Absolutio
ist eine Ausspre-
chung vor Sün-
den/ vnd ande-
rung der Sünden
Gottes.

Von wem werden die
inn der Beicht deine
Sünde ver-
geben?

Dzien grzechow
wystzegam y za-
sie sie we wszi. kich
dobrych uczyn-
kach czwiczę ku
Bogu y ludziom/
iaćom to na krzcie
czynyc postabit.

Co iest Absolutio / y
Koszgrzeszenie?

Absolutio iest
grzechow odpus-
zczenie / y opo-
wiadanie o Mi-
łosierdziu B-
żym.

Od kogo Tobie na
Spowiedzi bywaia
twoie grzechy od-
puszczone?

Von

Von Gott dem
HEXEN selbst/
durch den Mund
seines Dieners.

Was empfehestu im
Sacrament des
Altars?

Den waren Leib
vnd Blut unsers
Herren Iesu
Christi.

Wozu empfehestu das
Sacrament des
Altars?

Zu sterckung
meines schwachen
Glaubens / vnd
zu besserung mei-
nes sündlichen Le-
bens.

Od Pana
Boga / same-
go przez usta
Slugi iego.

Co przymuiesz w Sa-
cramencie Ot-
tarzania?

Pravdżiwę Cia-
to y Krew Pa-
na naszego Iezu
Christa.

Dla czego ty przymu-
iesz ten Sacrament
Otarzania?

Ku potwirdze-
niu moiey słabey
Wiary / y ku po-
lepszeniu mego
grzesznego ży-
wota.

E II Wie

Wie gebrauchstu das
Sacrament des Al-
tars / zu sterckung
deines Glau-
bens?

Das ich täglich
ein gewiß vertrau-
wen habe / so war-
hafftich ich den wa-
ren Leib vnd Blut
G H X Isti em-
pfangen habe / das
Er so warhafftich
seinen Leib geopf-
fert / vnd sein Blut
vergossen habe /
zur Vergebung
Meiner Sün-
den / vnd zu

Jako vzywaś Śa-
cramentu Ołtarza /
ku podwirdzeniu
Wiary two-
iej?

Ze ia vsta-wicznie
pewna nadziei
mam że iakom ia
prawdziwie / pra-
we Ciało y krew
G H X Istusowa
przyjął / że on
tak prawdziwie
swe Ciało ofia-
rował / y swa
krew wylał / na
odpuszczenie Mo-
ich grzechow / y

Meis

Meiner Selig-
keit.

Wie gebrauchstu das
Sacrament des Al-
tars / zu besserung
deines Lebens?

Das ich mich
täglich für Sün-
den hüte / vnd
aller guten Werck
befleisse / gegen
G D T vnd
den Menschen /
wie ich inn der
Beicht habe zuge-
saget.

ku Moiemu zba-
wieniu.

Jako vzywaś Swię-
tości Ołtarza ku po-
lepszeniu Żywota
twiego?

Ze sie ia vsta-
wicznie / od grzes-
chow wystrzegā-
y o wszystkie do-
bre uczynki sie sta-
ram / przed Bogi-
em y przed ludzmi.
Iakom to na
Spowiedzi czy-
nić poslubil.

E iij

Kanstu

Kanstu solches aus
eigener Krafft
thun?

Nein: Sondern
der Heilige Geist
muß mir darzu
helffen / welchen
ich täglich dar-
umb bit-
te.

Mozesli to twoimi
własnymi siłami
uczynić?

Niemoge: Ale
Doch S Wiety
musi mi kto-
mu pomoc /
ktorego ia wsta-
wicznie o to
prosze.



Noch

Aus den Sehen Ge-
boten / die habe ich
nicht gehalten.

Frag.

V. Ist es dir auch
leid / das du mit deinen
Sünden / den lieben
Gott erzürnet hast?

Antwort.

Ja: Es ist mir her-
lich leid / das ich wider
Gott den Herren ge-
sündigt habe.

Frag.

VI. Was hastu denn
mit deinen Sünden
bey Gott verdienet?

Antwort.

Ich habe mir verdie-
net / Gottes ernsten
Zorn / zeitlichen vnd
ewigen Tod / vnd ver-
damnis oder das Hel-
lich Feuer. Den Gott
der Herr spricht also:

3 Dziesięciorga
Przykazania Boże-
go / gdyżem tych nie
pełnił.

pytanie.

V. Żalci też tego /
żeś ty twoimi grzechá-
mi / PANÁ BOGA
rozgniewał?

Odpowiedź.

Żal mi tego serdec-
znie / żem ia przeciw
PANU BOGU
grzeszył.

pytanie.

VI. Co żes ty tedy
twoimi grzechami v
Boga zasłużył?

Odpowiedź.

Jam sobie zasłużył/
fregi gniewu BOŻY /
docześna y wieczna
Śmierć / y zatracenie
albo Ogien Pie-
kielny. Bowiem tak
mowi Pan Bog:

E v Ich

Ich der HERR
Dein Gott / bin ein
stärcker vnd Enbe-
rigger GOTT /
der ober die / so
Mich hassen / die
Sünde der Väter
heimsucht / an den
Kindern / bis ins
dritte vnd vierde
Glied.

Frage.

VII. Durch was
hoffest du haben /
Vergebung deiner
Sünden? Oder:
Wie erlangest du
Vergebung der Sün-
den / vnd darzu das
Ewige Leben.

Antwort.

Ja PAN B
twoy/iestem
cny y Sawisni
milonci BOG
ktory nad tymi
ktorzy Nnie nie
nawidza / grze-
chy Oycow na-
wiedzam w Dzie-
ciach / aż do trze-
ciego y czwartego
Pokolenia.

pytanie.

VII. Przez co się
należałeś mi-
Grzechom twoim
odpuszczenie? Albo:
Jako dostawałeś
odpuszczenia Grze-
chom / y ktemu wi-
cznego żywota?

Odpowiedz.

Wit

Noch

Anderer

Fragstücke / für
die Kinder / so
zum Sacrament
gehen wollen / wie
sie dem Priester inn
der Beichte auff seine
Fragen antwor-
ten sollen.

Frage.

I. Glaubstu / oder
bekennestu / das du ein
Sünder bist?

Antwort.

Ich glaube vnd be-
kenne / für GOTT vnd
euch / das ich ein Sün-
diger Mensch bin.

Ieszcze

Rugie

Pytania / prze
Dziatki / ktore
do Sacramentu
pąskiego iść chcą
iako one Kaptano-
wi w Spowiedzi
na iego Pytanie
odpowiedź dać
mają.

pytanie.

I. Wierzyś albo
wyznawaś się być
Grzesznikiem?

Odpowiedz.

Ja Wierze y wy-
znawam / przed BO-
giem y przed wami /
żem ja jest Grzesznym
Człowiekiem.

E iiii Frage

Frag.

II. Wer ist der Gott/welchem du deine Sünde bekennest?

Antwort.

Es ist Gott der Vater / Gott der Sohn / vnd Gott der Heilige Geist.

Frag.

III. So sind drey Götter?

Antwort.

Nein: Denn diese drey unterschiedene Personen/sind nur ein einiger Gott / vnd ein vnzertrennlich Göttlich Wesen.

Frag.

IIII. Wie weiffest du / das du ein Sündiger Mensch bist?

Antwort.

Pytanie.

II. Ktoryż tyś jest Bog / Ktoremu ty twoie grzechy wyznawaś?

Odpowiedz.

Jest Bog Ociec / Bog Syn / y Bog Duch Swiaty.

Pytanie.

III. So tedy trzy Bogowie?

Odpowiedz.

Nie są: Bowiem te trzy rozne Persony / są tylko iedenym Bogiem y Jedyną nierozdzielną Boską Istnością.

Pytanie.

IIII. Skąd to wieś / żeś ty Grzesznim stworzeniem iest?

Odpowiedz.

Aus

Wir erlangen Vergebung der Sünden / oder / wir werden für Gott gerecht vnd Selig / aus lauter Gnade vnd Barmherzigkeit Gottes / vmb des HERREN JESU CHRISTI willen / durch den Glauben allein / ohne verdienst vnser gutten Werck.

Frag.

VIII. Sage dieser deiner Antwort grund vnd beweiß aus Gottes Wort?

Antwort.

Es lehret davon der HERRE CHRISTUS selber / da Er zu Nicodemus spricht:

My dostawamy odpuszczenia Grzechow / albo / bywamy przed Bogiem vsprawiedliwieni y zbawieni / z łaski y miłosierdzia Boga / dla PANI JEZU CHRYSTA / sama tylko Wiara / bez wszelkich naszych dobrych uczynków.

Pytanie.

VIII. Powiedz mi tey twoiey odpowiedzi grunt / y świadectwo z Słowa Boga?

Odpowiedz.

Vezy o tym sam Pan CHRYSTUS / gdzie on do Nikodemusa mowi:

Also

Also hat Gott
die Welt geliebet /
das Er seinen eini-
gen Sohn gab /
Auf das / Alle die
an Ihn glauben /
nicht verloren wer-
den / sondern das
Ewige Leben ha-
ben.

Und S. Paulus
spricht / Rom. 3.

Es kan kein
Fleisch durch des
Gesetzes Werk /
für Gott gerecht
sein. Wir werden
aber gerecht / aus
seiner Gnade /
durch den Glau-
ben / ohne verdienst
guter Wercken /

Tak B O G
Świat umito-
wał / że S A N D
swego Jedyne-
go dat / Aby wszelki
kto wen wierzy /
nie zagynął / ale
iż by wieczny
Żywot miał.

Takież Paweł S.
mowi: Rom. 3.

Nie może być za-
dne Ciało z rzeczy
kto Zakonu /
przed Bogiem
sprawiedliwione.
Alle my bymamy
vsprawiedliwieni
z Łaski iego /
przez Wiare o
procz zasług / do
Durch

Durch die Erlö-
sung / so durch
Christo Ihesu ge-
schehen ist.

Denn so die Ge-
rechtigkeit durch
das Geseze solt
kommen / so ist
Christus verge-
bens gestorben.

Also auch der Engel
des HErrn zu Joseph
spricht /

Matth. 2.

Des namen solt
du Iesus heissen:
Denn Er wird sein
Volk selig ma-
chen / von iren
Sünden.

brich wezinkow /
Przez Opup-ko-
ry sie przez Jezu-
sa Christusa zstat.

Bowiem iesliby
vsprawiedliwie-
nie z Zakonu
przysć miało / te-
dyby Chrystus
daremnie umarł.

Takież też Anioł
pánki do Jozefa
mowy /

Matth. 2.

Nazowiesz Imie
iego I E S U S:
Bowiem On wy-
bawi Lud swoy-
od iedich Grze-
chow.

sqog.

Frage.
IX. Wer ist JHE-
SUS Christus /
dein lieber HERR
vnd Seligmacher?

Antwort.
Er ist warer Gott
vom Vater in Ewig-
keit / vnd auch ein
warer Mensch von
Maria der Jungfra-
uen geboren.

Frage.
X. Mit was hat
dich der HERR Chri-
stus erkaufft / von dei-
nen Sünden?

Antwort.
Nicht mit Gold /
oder silber / Sondern
mit seinem heiligen
vnd thewren Blut/
vnd mit seinem vn-
schuldigen Leyden
vnd sterben:

Pytanie.
IX. Ktoryż to iest
JESUS Christus/
twoy mily PAN /
Zbawiciel?

Odpowiedz.
Jest prawdziwy
Bóg z Oycą prze-
wieki / y też praw-
dziwy Człowiek
panny Marię na-
rodzony.

Pytanie.
X. Czym cie pan
CHRISTUS wykupił
od Grzechow two-
ich?

Odpowiedz.
Nie złotem / ani
srebrem / ale swo-
ją krewią / y swoim
nie winnym umacze-
nim y śmiercią:

Wit

Wie mich solches der
ander Artikel des
Christlichen Glau-
bens lehret / da ich also
spreche: Ich glaube
an JHESEN
Christum / Got-
tes Eingebornen
Son / vnsern Her-
ren / etc.

Frage.
XI. Wie kömpstu
aber zu solchen Wol-
thaten Gottes?

Antwort.
Ich muß sie suchen/
vnd erbitten von
Gott / durch das Be-
te / welchs mich mein
HERR Christus ge-
lehret hat / da ich also
sage:

Vater vnser der
ist im Himmel.

Jako mie o tym brzą-
gi członek Wiary
Chrześcijańskiej vs-
czy / gdzie ja tak
mowie: Ja wierze
w JEZU Chri-
sta / Bożego Je-
dnorodnego Sy-
na PANA nasze-
go etc.

Pytanie.
XI. Jako przycho-
dziś tu takowym
dobrodziejstwom Bo-
żym?

Odpowiedz.
Ja muszę ich pa-
tać / y prosić PANA
BOGA / przez Mo-
dlitwę / Ktore mnie
mój PAN Christus
nauczył / gdzie ja tak
mowie:

Ojcze nasz / Ktory
jestes w Niebie.

Frage.

Frage.

XII. Wie werden dir
aber solche Volschaden
Gottes / in sonderheit
zugeeignet?

Antwort.

Durch die heilige
Absolution / welche ist
das Gnedige Urtheil
Gottes / darinnen
GOTT durch des
Priesters Mund / mich
loß zehlet von meinen
Sünden / Ewigem
Tode / vñnd Ver-
damnis.

Frage.

XIII. So glaubestu /
das der Priester macht
habe von Sünden zu
entbinden?

Antwort.

Ja: Aber nicht von
sich selbst / noch

Pytanie.

XII. Ale iako bode
tobie takowe dobre
dzieystwa Boze / z osob-
na przywołane?

Odpowiedz.

Przez chwalebno
Absolutia / która jest
takowe zdanie Bo-
ze / w którym PA-
NIE BOG / przez wsta-
nie Kaptan / mnie od
moich Grzechow wol-
nym czyni / od wie-
czney Smierci / y od
wiecznego Zastrace-
nia.

Pytanie.

XIII. Tedy wierzy-
sz Kaptan ma temoc /
że on może Grzechy
odpuszczyć?

Odpowiedz.

Ja wierze: Ale tego
nie czyni sam z siebie
eigenem

eigener Macht vñnd
Gewalt / sondern aus
CHRIST des Sohns
GOTTes Wort vñnd
befehl / da Er spricht /
Matth. 16. Was
Ihr werdet lösen
auff Erden / sol
auch im Himmel
loß sein.

Vñnd Lucz am 10.
spricht. CHRISTus:
Wer euch höret /
der höret mich.

Frage.

XIIII. Was wiltu
in dem Hochwirdigen
Sacrament des Nach-
mals des Herren
CHRIST empfahen /
oder zu dir nemen?

Antwort.

ani z swey własney
mocy albo możno-
ści: tylko to czyni /
słowo Syna Bożego /
zroskazania iego /
Gdzie räk on mowi /
Matt. 16. Coż kolo
wiek wy rozwią-
żecie na Ziemi /
to też y w Niebie
ma być rozwiąz-
no.

Vñd Lukasz am 10.
mowy CHRISTus:
Kto was słucha /
ten mnie słucha.

Pytanie.

XIIII. Co chcesz w
chwalebnym Sacra-
mentcie Wieczerzy Pa-
na Christa przyimo-
wać / albo tu sobie
przyjąć?

Odpowiedz.

S

Jch

Ich wil mit dem
Brodt / den waren
Leib / vnnnd vnter dem
Wein inn dem Kelch/
das warhafftige thew-
re Blut J H E S U
Christi / meines lieben
H Erren vnnnd Selig-
machers / empfangen/
vnd zu mir nemen.

Frage.

XV. Was für ein
Leib / oder was für ein
Blut / wiltu nemen?

Antwort.

Denselbigen Leib/
welchen CHX Iustus
der H E R R / für
Mich in Tod gegeben
hat: Vnnnd dasselbige
Blut / welches CHri-
stus am Holz des hei-
ligen Creuzes / für
Mich vnd meine sün-
de vergossen hat.

Ja chce s Chle-
bem / prawdziwe Cia-
to / y z Winem w
Kielichu / prawdzi-
wa przynadrozys-
z Krew Jezu CHrista /
mego miliego Pana
y Odkupiciela / przy-
jac / y ksobie wzjac.

Pytanie.

XV. Co za Ciatlo/
albo co za Krew /
chcesz ty przyjac?

Odpowiedz.

Toz Ciatlo / Krew
Pan CHX Iustus za
Mie na smierc wro-
dat: A te Krew /
Krew Pan CHristus
na drzewie Krzyza
swietego / za Mie
y za Moie grzechy
wylat.

Frage.

Frage.

XVI. So glaubstu/
das mit Brod vnd
Wein / der ware Leib
vnnnd Blut CHX Iusti
aufgetheilet / vnnnd zu
Essen vnnnd Trinken
gegeben werde?

Antwort.

Ja / ich glaube es.

Frage.

XVII. Voraus weis-
tstu das genus?

Antwort.

Aus der Einfassung
dieses Hochwürdigen
Abendmals. Denn
der H Erre CHX I-
ustus spricht selber also:

Nemet hin / vnnnd
Esset / Das ist

Pytanie.

XVI. Tedy wierzy-
szes Chlebem y z Wy-
nem / prawdziwe Cia-
to / y Krew Pana Chri-
sta rozdawane / y w
Jedzeniu y w Picciu
podawane bywa?

Odpowiedz.

Wierze.

Pytanie.

XVII. Skad to po-
wie wiejs?

Odpowiedz.

Z Wstawy tej
chwalebney wieczer-
zy / Bowiem sam Pan
CHX IUSTUS tak
mowi:

Bierzcie a pozy-
waycie / To jest
S ij mein

mein Leib / der
für euch gegeben
wird.

Nemet hin/ vnd
trincket alle dar-
aus / Das ist
mein Blut / das
für euch vergossen
wird / zur verge-
bung der Sünden.

Weil daß der HErr
CHRISTUS warhaff-
tig ist / so glaube ich
ihm billich: So ist
Er auch Allmechtig/
das Er es also auch
thun vnd geben kan/
wie Er es redet vnd
zusaget.

Vnd ob ichs nicht
verstehe/ noch begreif-
fen kan mit meiner
vernunft/ so lasse ichs
doch seine Göttliche

Cialo moie/ ktore
za was wydano
bedzie.

Bierzcie/ a piycie
s tego wszyky/
Tak iest Krew
moia / ktora za
was rozlana be-
dzie / na Odpuszc-
zenie grzechow.

Gdyz tedy PAV
CHRISTUS praw-
dziwym iest / tedy
wierze ia temu stu-
fnie / Jest tez wszech-
mocnim / przetoz to
moze uczynic / y to
dac / co on nam obie-
cal y yoslubit.

Acz ia tego nieroz-
umiem / ani rozum-
moy tego ogarnac
niemoze / tedy ia to
Jego naswietsey y
Boskiej m. łasci
Allmacht

Allmacht walten/ vnd
derselben / als meinem
HERREN / befohlen
sein.

Frage.

XVIII. Warum
wilt du gehen zum
Nachmal des HErr-
ren Christi?

Antwort.

Zu sterckung meines
schwachen Glaubens/
vñ zu besserung meines
sündlichen Lebens/ mit
GOTTes hülffe.

Frage.

XIX. Wie wird dein
Glaube / durch solche
Nießung des Leibes
vnd Bluts des HErr-
ren CHRISTI/ gester-
cket?

Antwort.

poliecam / y toß iako
memu PAV za-
lecam.

pytanie.

XVIII. Dla czego
iśc chcesz do Wie-
czerzy PANA Chri-
sta?

Odpowiedz.

Zu podwirdzeniu
mey mdley Wiary /
y ku polepszeniu me-
go gresnego żywo-
ta / za pomoca Bo-
ża.

pytanie.

XIX. Jako bywa
twoja Wiara / przez
takowe vzywianie
Ciała y Krwie PA-
na JEZU CHRYSTA/
podwirdzona?

Odpowiedz.

S iij Also

Also: Das ich se-
siglich glaube/so war-
hafftig ich den Leib
vnd Blut CHRIJTI
empfangen habe/ also
warhafftig hat Chri-
stus seinen Leib vnd
Blut / für Mich inn
Tod gegeben / vnd
Mir durch sein Ley-
den vnd sterben/ Ver-
gebung der Sünden
erworren.

Frage.

XX. Wie besserstu
auch nach der Ge-
nießung dem
Leben?

Antwort.

Also: Das ich Gote
den Heiligen Geist
täglich Bitte/ Er wolle
mir verleihen / das ich
meinem HERRN
CHRIJTO / zu Ehren

Tat: gdy temu
mocnie wierze / że
iako mia prawdziwie/
Ciało y Krew Pa-
na Chrysta przyjął/
Tat też prawdziwie
Pan CHRIJSTUS swo-
je Ciało y Krew / za
Mnie na Smierć wy-
dał / y Mnie przez
swoją Mękę y Smi-
erć / grzechy w Odpu-
szczenie sprawił y za-
służył.

Pytanie.

XX. Jako też pole-
pśaś żywota twego
przez to Poży-
wanie?

Odpowiedz.

Tat: że ja Bogu
prawdziwego/ Ducha
S. wstawnie proszę
aby mi to ráczył dać/
że bym ja mogł Chri-
stu PANU memu/
vnd

vnd Dancksagung /
für solche seine Liebe
vnd Treue/ inn-der
furchte Gottes leben/
vnd mich für mutwil-
ligen Sünden hätten
möge.

Der Priester.

Das ist recht/liebes
Kind: bleib also inn
der einfalt bey dem Wort
GOTTES / vnd bitte
GOTT ferner vmb
gnade vnd Göttlichen
segen / durch den H.
Geist / so wirstu mit
mehr Gaben begieret/
vnd ein Kind der ewi-
gen Seligkeit werden.
Darzu dann dir vnd
mir helffe/ GOTT
der Vater / Sohn/
vnd Heiliger Geist/
Amen.

Ku Czei y Ku Dzieko-
wanin za taką ie-
go miłość y wierność
w bojaźni Bożej żyć/
y od wszelakich nie-
zbożnych Grzechów
się wiarować.

Kaplan.

Dobrze miłe Dzie-
cie: Trwaj tak zgo-
ła przy słowie Bo-
żym / a prosz dalej
PANĄ Bogą / o Ła-
skę y o tego błogo-
sławieństwo / przez
Ducha Świętego tea-
dy będziesz dary ro-
żnymi obdarzon /
y będziesz Dzieciąciem
wiecznego Żywota.
Ktemu ráczy tobie y
mnie dopomóc / Bogu
Ociec / Syn / y
Duch Święty/
Amen.

S IIIJ Der

**Von der
Beichte.**

Wie die Kinder für
dem Priester Beich-
ten sollen.

Der Priester fra-
get weiter.

Wilt du nu deine
Beichte thun?

Antwort.

Ja.

So sage an.

Werdiger lieber
Herr / ich bitte euch/
ihr wollet meine
Beichte hören / vnd
mir die Vergebung
meiner Sünden spre-
chen / vmb Gottes
willen.

**O Spowie-
dzi.**

Jako Dzieci przed
Kaptanem spo-
wiadać się
mają.

Książdz dalecy
pyta.

Cheesz się już spo-
wiadać?

Odpowiedz.

Chee.

Powiedz.

Wystoyny miły
Oycze Duchowny /
proszę was / abyście
mie moiey Spowie-
dzi wysłuchali / y
mnie grzesznego roz-
grzeszyli / dla Pana
Boga.

Jch

Jch armer Sün-
der / gebe mich für
Gott vnnnd Euch mei-
ner Sünden schül-
dig / sonderlich / das
ich Gott vnd meinen
Nächsten nicht her-
lich liebe: GOTTes
wort nicht also höre /
glaube vnnnd halte / wie
ich schuldig bin.

Jch gebe mich auch
schuldig / das ich mei-
nen Eltern vnnnd Lehr-
meistern nicht gehor-
sam bin gewesen / ich
habe sie oft erzürnet /
wider sie gemurret /
vnnnd nicht gerne ge-
than / was sie mich
hießen : Habe nicht
fleißig gelernet / was
ich lernen sol : Habe
mit meines gleichen
gezüret / viel ver-
säumet : Habe mit

Ja vboği Grzesnit
davam się przed
BOgiem y przed
wami / moich grze-
chow winien / A na-
wiecey / że ja BOga
y bliźniego mego ser-
decznie nie miłuię :
Słowa Bożego nie
tak słucham / ani mi-
tak wierzę / ani
się według jego rza-
dę / takim powi-
nien.

Dacie się też wi-
nien / że ja moim
Rodzicom y Wczy-
cielom nie był po-
słuszen / częstom ie-
gniewał / przeciwko
im szemrał / y nie-
radem czynił / co
mi oni rozkazali :
nie wczylem się s pila-
nością / czego mi się
wczylem miał : Z moi-
mim się rownymi
gniewał / wielem
zamięszkał : A czę-
sto v worten

worten vnd toetken
vielfeltig mich an
GOTT vnd meinen
Nehsten verstandi-
get. Solches alles
ist mir von Herzen
leid: Vnd bitte euch
vmb G.ottes willen/
jhr wollet an G.ottes
stat / mich von meinen
Sünden los sprechen/
vnd mit G.ottes wort
trösten.

Ich wil hinfort
mein Leben mit G.ottes
hülffe bessern / vnd
mich für Sünden hül-
ten.

Die andere
Form.

sto Prociem słowy
y vezinkami / prze-
ciw BOGU y
memu Blizniemu
grzeszył Tego wszy-
stkiego jest mi serdecz-
nie żal: A proszę
was / dla BOGA /
abyście mi na mię-
scu Bożym / od mo-
ich grzechów roz-
grzeszyli / y słowem
BOŻYMPOCIĘSYLI.

Ja chcę napotym
mego żywota / za
pomocą BOŻĄ po-
lepszyć / y chcę się
Grzechów wiaro-
wać.

Druga For-
ma.

WZ

Wrediger lieber
Herr / ich bekenne für
GOTT vnd Euch/
das ich die Zehen Ge-
bot G.ottes gar nicht
gehalten habe / vnd
damit G.ott im Him-
mel erzürnet: Das ist
mir sehr leid.

Ich glaube aber/
ER werde mir gne-
dig sein / vmb J. H. E.
S. Christi willen/
an den ich glaube.

Vnd bitte derhal-
ben / ihr wollet mir
die Vergebung mei-
ner Sünden sprechen/
meinen schwachen
Glauben zu stercken:
Ich wil mein Leben
mit G.ottes hülffe
bessern.

WZciwy miły
Oycze Duchowny /
wyznam przed
BOGIEM y przed
wami / że ja Zie-
siedziorga przykaza-
nia Bożego / we-
wszem nie chowałem /
a tymem BOGA w
niebie rozgniewałem:
Tego mi ciężko żal.

Ale wierzę / iż mi
On miłosćmi będzie/
dla J. H. E. S. C. H. J.
S. C. A. / w którego ja
wierzę.

A przetoż proszę
abyście mi moje
Grzechy odpuszcili /
moje słabą wiarę
potwierdzyli: Ja
chcę żywota mego
za pomocą BOŻĄ
poprawić.

Die

Die Dritte Form.

Ich armes elend
des Kind (oder / Ich
armer Mensch) er-
kenne vnd bekenne für
Gott vnd euch / das
ich nicht allein von
Natur verderbt / vnd
in Sünden empfan-
gen vnd geboren bin /
Sondern auch die zeit
meines Lebens / vbel
vnd bößlich / biß auff
diese stunde zubracht
habe / vnd mit wissent-
lichen vnd unwis-
sentlichen Sünden /
mit Worten / geberden
vnd werken / wider
die Gebot Gottes
meines HERREN /
schwerlich gesündigt
habe : Damit ich
nicht allein Zeitliche

Trzecia For- ma.

Ja vbogie ne-
dzne Dziecie (albo /
Ja vbogi grzeszny /
Człowiek) uznawam
y wyznawam przed
BOgiem y wami /
żem ja nie tylko jest
z Naturi zepsowany /
y w Grzechach po-
częty y narodziłony :
alemi też ten wstytek
czas żywota mego
aż y marne aż do
tey godziny strawił /
y łownymi y taćmi-
nymi Grzechy / plu-
gawemi słowy / złe-
zwirzchnią sprawą /
skaradymi uczynki /
cięskom przeciw
Przykazaniom PA-
na BOGA mego /
czesto y gęsto grze-
szył : Którymi grze-
chy iam nie tylko
straffe

straffe / sondern auch
den Ewigen Tod vnd
Verdammis wol ver-
diene habe.

Es ist mir aber von
Herben leid / das ich
meinen GOTT vnd
HERREN / mit mei-
nen Sünden erzürnet
habe : Tröste mich
aber der Gnade vnd
Barmhertzigkeit Got-
tes meines HERREN
JESU Christi.

Begere derhalben
vmbseinet willen / ver-
gebung der Sünden /
vnd spreche mit dem
offenbaren Sänder :
GOTT / biß
mir armen Sün-
der gnedig.

Vnd bitte euch /
Wirdiger lieber Herr /
Ihr wollet mir im Na-
men vñ auff den befehl

sobie docześnie Karanie /
ale też y wielką
Smierć y Zatrącenie
dobrzezasłużył.

Alle mi serdecznie /
żał żem ja y PAŃA
BOGA grzechami
moimi rozgniewał :
Alle sie cieße Lastą y
młotostwierdzim BO-
żym / y zasługą mego
Pana JESU Chri-
sta.

Zadam tedy dla
niego odpuszczenia
Grzechow / y mówię
z onym Jawnogrze-
sniem :

O BOże / bądź
miłosćiw mnie
Grzesznemu.

A was też Oycze
Duchowny proße /
abyście mi w Imie
y na rekazanie Sy-
des

des HErren Christi/
die heilige Absolution
vnd Vergebung der
sünden sprechen/ vnd
mich mit GOTTes
wort trösten: Ich wil
durch GOTTes hülffe
mein Leben bessern/
vnd ein fromb Kind
werden.

Gebet / nach
empfangener Ab-
solution.

GOTT dancke ich
herzlich / lieber HErr
JHESU Christe/
das Du die trostreiche
Absolution hast einge-
setzt/ vnd das ich durch
dieselbe / von allen
meinen Sünden jetzt
loß gesprochen bin:

na BÖzego / świeto
Absolutia / y Grzechy
moie odpusćili / y
mnie słowem BÖ-
żym pociesyli: Ja
chce za BÖŻa
pomoca / żyworą
mego polepszyć / y
chce Bogoboy-
nym dziecięciem
być.

Modlitwa / po
przyjętej Absolu-
ciey/ albo Spo-
wiedzi.

Serdecznie tobie
dziękuję / **O** p **A**nie
J **E** **S** **V** **C** **H** **R** **I**
S **T** **E** / żeś ty te po-
cieśna Absolutia po-
stanowić raczył:
a żem ia też przez
nie / od moich wciór-
naśtlich Grzechow
wyswobodzon jest.
Ver-

leihe gnediglich/
das ich mein Leben-
lang behalte / was ich
von meinem Beicht-
vater / aus deinem
Wort gehört habe.
Hilff das ich mich al-
zeit deiner Verheiß-
ung tröste: Regiere
mich/ das ich den Hei-
ligen Geist nicht ver-
liere / den ich mit
Vergabung der Sün-
den empfangen habe.
Verleihe auch / wie
ich meinem Beicht-
vater / ja dir selbst/
angesaget habe / das
ich mich für vorbe-
gangenen vnd andern
Sünden hüte / vnd
nach deinen Gebo-
ten gehorsamlich
alle zeit
lebe/
A M E N.

Racze my to łaska
wie dać / abym ia to
przez resytek czas ży-
worą mego zachowa-
wał / com od Oycā
mego Duchownego
świego słowa słyszał.
Pomoż / abym sie ia
na każdy czas / twym
Obietni cami cieszył:
Rządź mie / żebym ia
Ducha twego S. nie
wtracił tregoim ia
z odpuszczeniem grze-
chow moich przyjął.
Racż mi też to dać/ że
iako ia Oycu memu
spowiednemu / y ewa-
ngeliiem tobie śamemu/
na s / Spowiedzi po-
ślubił/ że bym sie ia
też od wprzodpopet-
nionych y od innych
grzechow wstrzymał/
y podług przykazania
twego w postuśenst-
wie żył wstarciećmie/
A M E N.

Ein

Ein Gebet /
Das ein Christ
sprechen kan vor
der Empfangung des
heiligen Hochwirdigen Sacra-
ments.

HERRE JHE
ES Christe/
ich glaube vnd bekene /
das Du deinen
Leib inn den Tod des
Creuzes gegeben/ vnd
dein Blut vergossen
hast / für unsere vnd
der ganzen Welt sün-
de: Vnd denselbigen
deinen waren Leib vnd
Blut / schenkest vnd
gibest du auch mir /
HERRE JHE
ES Christe/ hic warhaff-
tig / wesentlich gegen-
wertig / mit Brod vnd
Wein / inn deinem

Modlitwa /
ktora Chrześcija
nin mówić może
przed przyjęciem na-
świętłego Sa-
cramen-
tu.

G**P****A****n****i****e** **J****E**
S**C****H****R****I****S****T****E**
ia wierze y wyzna-
wam / żeś ty twoie
Ciało na śmierć
Krzyżową wydał / y
twoje Krew wylał /
za nasze y za wszystkie
kiego Świętą grze-
chy: A toż twoje
prawdziwe Ciało / y
też twoje Krew / da-
łeś y synkujeś ty
mnie **PAN****J****E** **J**
zu **CH****R****I****S****T****E**
thu prawdziwie /
istotnie y przyto-
mnie / s Chlebem y
Winem / w twoim
heili

Hochwirdigen Sa-
crament / nach laut
vnd inhalt deiner
Göttlichen Allmech-
tigen wort / ordnung
vnd einsetzung / zur
gewissen Versiche-
rung / das ich auch
zu der waren rechten
Christlichen Kirchen
gehöre / bin dein
Gliedermaß / applicirest
vnd gibst mir zu eygen
dein ganges verdienst/
das ich gewiß sein kan/
vnd inn meinem Her-
zen schließen / das ich
vmb deinet willen/
HERRE JHE
ES **C****H****R****I****S****T****E** / habe ver-
gebung aller meiner
sünden / Auferstehung
meines Fleisches / vnd
das Ewige Leben: **O**
H**E****R****R****E** / stercke meinen
schwachen Glauben /
auff das ich würdiglich

naświetszym **S****A**
cramencie / iako
brzmi y w sobie za-
myka / twoje Bōskie
wszechmocne Sto-
wo / twoją Ustawą y
postanowie nie / a-
bym tego pewny był
że ja też do prawdzi-
wego Chrześcija-
ńskiego Kościoła na-
leże / żem jest człon-
kiem twoim / y przy-
właszczasz daćś mi
twoje wszystkie zasłu-
ge / abym nie nie-
wątpił / ale mocnie w
sercu mym wierzył że
ja dla ciebie samego/
PAN**J****E** **J****E**
S**C****H****R****I****S****T****E** / mam odpu-
szczenie moich wśy-
stkich grzechow /
Ciała mego wzma-
rtychwośtanie / y ży-
wot wieczny: **O**
P**A****n****i****e** / podwierz
moje słabą Wiarę /
abym ja ten Nā-
G das

das heilige Sacramēt
möge gemessen / vnd
deiner Gnaden / zur
Vergebung aller mei-
ner Sünden / damit
Du mich so gar reich-
lich überschüttest /
ewiglich theilhaftig
werde / zu meiner
ewigen Seligkeit/
A M E N.

Ein schön Ge-
betlein / das ein
Christ mit gäubigem
Herzen beten sol/nach
empfangung des H.
Sacraments des Leibs
vnd Bluts unsers
HERREN
Christi.

O Allmechtiger /
Ewiger Gott / Ich
dancke dir von Herzen/
das Du mit der heil-
samen Speise des hei-

sz wietfzy Sacramēt
dostoynie przyat / y
twoiey Lasti / ná o-
puszczenie wszytlich
moich Grzechow /
ktora ty mnie tak
bogacie okazałeś / ná
wieki wiecznikiem
był / ku memu wie-
cznemu zbawieniu
A M E N.

Pieśna Mo-
dlitwa / ktora
Chrześcianin ser-
decznie dziękować ma
po przyjęciu Swia-
tości Ciała y Krwi
Pana Chrystusa
wey.

O Wszemogó-
cy / Wietuśty Bóg
Jez / Ja serdecznie
dziękuję tobie / żeś ty
zbawiennym pokar-

ligen Leibes / vnd mit
dem thewren Blut dei-
nes lieben Sons Jesu
Christi / mich elenden
vnd betrübten Sünder
gnediglich hast erqui-
cket : Ich bitte dich O
lieber Vater / du wol-
lest solche Speise meiner
Seele / inn mir kräft-
tig machen / das da-
durch mein schwacher
Glaube gestärket wer-
de / vnd mehre sich für
vnd für / also / das
auch Früchte in Christ-
licher Liebe vnter vns
allen daraus folgen/
vnd Gedult in allerley
Creus vnd anfechtung
haben. Durch deinen
lieben Sohn J H E-
sum CHX Isum / der
hilt Dir vnd dem hei-
ligen Geist / warer
Gott / ewiglich
regieret.

mem / Ciałem na-
szwietfzym / y nadroz-
szą Krwią / twego mi-
tego Syna J E Z V
CHX Ista / mnie ne-
dznego y smutnego
grzesznika łaskawie
ochłodzić raczyt : Pro-
szę cie O miły Oycze/
racz ten moiey Duszy
pokarm we mnie v-
twierdzić / aby tym
moia słaba Wiara
potwierdzona była/
przyimować / y sta-
wić się mnożyła /
tak żeby też dobre o-
woce / miłości Chrze-
ścianstwey / między ná-
mi wszytkimieży miała/
y we wszelakim przygo-
tu / cierpliwa była.
Przez twego miłego
Syna Jesu Christa/
ktory stoba y z D-
ché Swietym / prawa
dziwy B O G ná
wieki królue/
Amen.

G ij Ellis

¶ Etliche

sehr Schöne
Sprüchlein aus
Gottes Wort
mit sonderm fleis
zusammen gelesen/
für die Kinder/
vnd zu Trost der ar-
men Sünder.

Von Verge-
bung der Sün-
den/vnd Ewigem
Leben.

Genesis 3.

Der
Herr sprach
zur Schlangen:
Ich wil feindschaft
setzen / zwischen dir

¶ Viektoer

Przepiekrne
Namowy /
Słowa Bożego/
o pilności wespota-
zebranie / prze malle
Dziatki / y tu pociesze
ubogich Grze-
sników.

O Oduśzje
nin Grzechow/
y o Wiecznym
Żywocie.

Przekł do
Weza: Ja chce
nieprzyjaźń poło-
żyć / między tobą
vnd

Exodi 34.

Mose sprach:
H E R R
Herr GOTT /
Barmherzig / vnd
Gnedig vnd ge-
duldig / vnd von
grosser Gnad vnd
trew / Der du be-
weist Gnad inn
Tausent glied / vnd
vergibst missethat/
vbertretung vnd
sünde / vnd für wel-
chem niemand vn-
schuldig ist / Der
du die Missethat
der Väter heimsuchst
auff Kinder vnd Kin-
des Kinder / bis ins
dritte vñ vierde Glied.

In diesen Worten leh-
ret Moyses / das alle
Menschen Sünder sind /

Mose rzekl:
P A N J E
P A N J E B O Ż E
Miłosciwy / y
łaskawy y cier-
pliwy / y obfity
cy w dobroci y w
prawdzie / Ktory
ty okazujesz miłos-
sierdzie do tysia-
cnego Pokolenia/
y odpuszczasz zło-
ści / występkę y grze-
chy / y przedkorym
żaden nie jest niewin-
nym: Ktory złośc
Oycowska nawie-
dza y karze w dzie-
ciach / y w dzieciach
dzieci ich / aż do trze-
ciego y czwartego
pokolenia.

W tych słowach wci-
śniony jest / że wszyscy
Ludzie są Grzesznymi /
G n a S i n

Sintemal niemand das
Gesetz GOTTES halten
kan. Er rühmet aber auch
dagegen / die grundlose
Gnade vnd erbarmung
GOTTES / das er die Sünde
vergebe / allen vmb Christi
willen / allen die an ihn
glauben.

ponieważ żaden Zakon
W Jego chwałę niemoż-
e być y nie wymowna Łaska
y miłosierdzie Boże / że On
Grzechy odpuszcza / tylko
dla p **A Z A C Z K** J **I** **A**
współczułem ktorzy wem
czło.

Hiob 19.

ICH weiß /
Das mein Er-
löser lebet / vnd
Er wird mich her-
nach aus der Er-
den auferwecken /
vnd werde dar-
nach mit dieser
meiner Haut umb-
geben werden / vnd
werde inn meinem
Fleisch GOTT
sehen : Denselben
werde ich mir se-

IA wiem / ze
Imoy Odku-
pićciel żywie / y
On mie zasia
ziemie wzbudzi /
y bede zasia
moia skora przy-
obleczon / y bede
w moim Ciele
BOGA widziat /
Tego ia sam wi-
dzieć bede / y

hen /

vnd dem Weibe /
vnd zwischē deinem
Samen / vnd irem
Samen : Derselbe
sol dir den Kopff
zutretten / Vnd du
wirfst ihn inn die
Bersē strechen.

Dieser Spruch ist die
erste Evangelische
Predigt auff Erde gewesen /
mit welcher Gott der Herr
unsere erste Eltern / nach
dem sie durch den Sathan
höflich verführt / vnd in
schrecklichen göttlichen Zor-
nes / vnd angst des ewigen
Tods gefallen waren / wi-
derumb getröstet / vnd auff-
gerichtet / Das / nemlich der
Schlangentretter vnd Sa-
me des Weibes / **J H** **X** **S** **U**
Christus / warer Gott vnd
Mensch / kommen / vnd das
arme verlornē Mensch-
liche Geschlecht / widerumb
erlösen würde. 1. Johan. 1.
Dazu ist der Sohn Gottes
erschienen / das Er dem
Teuffel sein Werck zerstöre.

y Niewiasta / y
miedzy twym
Nasiemim y iey
nasionim. To ma
tobie twa głowe
potrzec / A ty
bedziesz Jego w
Pietekloc.

IA Namomā była na-
szay pierwszay Ewā-
gelczyńce na ziemi Za-
siane / ktorym pan **B O G**
nasze pierwszay Rodzice / god-
om przez Szathana ma-
zienie zwiedzem / y w stra-
żliwy gniew **B O G** / y w
wściekłość wielkistej Śmierci
wpadli byli / zasia / cięby /
y wspomaga : Ze zasia /
Wzrosty szczyt / y Na-
siemie Niewieście **J H** **X** **S** **U**
Christus / prawdy
Bog y Ciłowicie przy-
dzie / y zasia vbożę za-
trącony rodzą **A** **D** **A** **M**
od wśkiego złego wy-
baw. 1. Joh. 1. Ku res-
muz się Syn Boży okazał
aby on zepsował Diabła
we wzrost.

G **iii** **Bog**

GOTT sprach zu Abraham: In deinem Samen / (Das ist / durch Christus / wie das S. Paulus Galat. am 3. erkleret) sollen alle Völker auff Erden gesegnet werden.

Abrahama: Wtwoim Nasiedniu (To ist / przez Chrysta / iakoto S. Pawel w 3. kapit. do Galatom / wprawne) maig byc wszytki Narody na Ziemi vblogostawione.

Dies ist die Andere Evangelische Predigt gewesen / darinnen Gott der HERRE die vorige Verheissung / von dem Messia / oder Christo / den lieben Vätern widerholet / das durch ihn alle Welt / die vnter dem Fluch ligt solte gesegnet werden: Welcher Verheissung die lieben Väter geglaubet / vnd darauff fröhlich sind gestorben.

To było drugie Ewangielistkie kazanie / w którym pan BÓG / powiedział Obietnicę o Mesiaszu albo CHRZYSTUSIE / naszym miłym Wycom powtórzył / że przez wszytek świat / który pod przeklęstwem leży / miał być vblogostawion: Który Obietnicę / naszymi Wycomie möchte wotrzeć / y w tej dowierności zwestosować miał.

Mose

vnser Vbertretung von vns sein.

Wie sich ein Vater vber Kinder erbarmet / So erbarmet sich der HERR vber die / so ihn fürchten.

Sehrlich vnd tröstliche Wort sind das / die vnser Herzen billich sollen fröhlich machen: Das wir arme elende Sünder auff Erden / einen solchen gnedigen barmherzigen lieben Vater im Himmel haben / der vns vnser Sünde nicht wil zurechnen / sondern vergeben / vmb Christus seines lieben SOHNES willen / so wir an Ihn glauben.

daleko on oddala nasze prze stwa od nas.

Jaко sie Ociec swoich Dziatек lituie y tak tež PAN ma litość nad tymy / co sie go boia.

Barzo serdecznie y pociesznie są te słowa / które słuszeby miały nasze serca podwieszać: że mi vbody / niedzi Grzesznicy na Ziemi / takowego łaskawego / miłosierdnego Ojca w miłości mamy / że on nam nie tylko niechce naszych grzechow przyczytać / ale ie też chce nam odpuszczyć dla swego miłego SINA / iakże wci wiemy.

Lobet

Lobet den
H E R R E N
alle Henden / preys
set ihn alle Völ-
cker.

Denn seine Gna-
de vnnnd Barheit /
waltet ober vns
im Ewigkeit:
Halleluja.

Ist eine Weissagung
von dem **J E S U**
Christo / das alle Welt
ihn preysen / vnnnd dienen
sol / inn seinem Reich / da
eytel Gnade vnd War-
heit / das ist / Vergebung
der Sünden / Ewiges Le-
ben / vnnnd alle Freude
vnd Trost regieret / vber
Sünde / Tod / Teuffel / vnd
alles Vbel.

Chwalcie p^{an}
C H A wszyscy
Narodowie / da-
waycie czesciemu
wszystcy Ludzie.

Abowiem iego
Dobrotliwosc y
Prawda / trwa
nad na wi-na wie-
ki: Halleluja.

To ist prorocstwo
p^{an}ie **C H R Y S T U S** / je-
iego wyszedl Swiat wiel-
kie / y temu sluzyc ma / w
iego Krolestwie / w ktor-
ym biezna Laska y
Prawda / to ist / Opu-
sczenie grzechow / Wie-
czny zywot / y wszelkie
wesele y pociecha panuje
nad Grzechem / Smier-
cia / Dyablen / y wspan-
niest czescim.

Auf

hen / vnnnd meine
Augen werden ihn
schawen / vnnnd kein
feind der.

En herrlicher schöner
Spruch ist diß / Wie
sich der Name / vnnnd an-
Lab vnnnd Seele wol ge-
plagte Märterer Job /
inn seinem grossen Elende
getröstet / 1. des zukünfti-
gen Heylandes **J E S U**
Christi.

2. Vnd der frölichen
Auferstehung von den
Toten / vnnnd zukünftigen
Ewigen Lebens / welches
vns Christus durch seinen
Tod vnnnd Auferstehung
erworben hat.

moie Oczy / beda-
nan patrząc / a nie
obce.

Jakoż to jest barto ser-
deczna Namowa /
gdzie sie ten vbozi na
Ciele y na Duszy Miecz-
nik Job / w swym wiel-
kim krysiu cieszy: s
przysc młodego zba-
wiciela **J E S U C H R Y S T U S**.

J też wesolym zmar-
twich wstaniem / od zmar-
łych y wlecinym przy-
łym zywot / co nam pan
C H R Y S T U S swo Młoda y
Martwych wstaniem spra-
wił y zaśluzyl.

Barmherzig
vnd Gnedig
ist der **H E R R** /
Gedultig / vnnnd
von grosser Güte.

Młosierny y
dobrotliwy
jest Pan / nierychty
ku gniewu / y wiel-
kiey łaskawosci.

G O D

ER wird nicht
immer hadern/
noch ewiglich Zorn
halten.

Er handelt nicht
mit vns nach vn-
sern Sünden / vnd
vergilt vns nicht
nach vnser Misse-
that.

Denn so hoch
der Himmel ober
der Erden ist /
Lest er seine Gna-
de walten / ober die
so ihn fürchten.

So ferne der
Morgen ist vom
Abend / Lest Er

Nie bedzie sie
vstawicznie wá-
dzit / ani wiecznie
gniewu chował.

Nie obchodzi sie
z nami / wedlug
naszych Grze-
chow / ani nam
placi podlug na-
szych nieprawo-
sci.

Bowiem iako
daleko Niebo od
Ziemie iest / tak
On swoie miło-
sierdzie wtwie-
dza / nad tymi
ktorzy siego boia.

Jako daleko
iest wschod od
Zachodu / tak
vnser

Als der Tief-
sen / ruffe ich
HERR zu dir:

HERR höre
meine Stimme /
Laß deine Ohren
merken / auff die
Stimme meines
Rufens.

So Du wilt
HERR Sünde
zurechnen /
Herr / wer wird
bestehen?

Denn bey dir ist
die Vergebung /
das man Dich
fürchte.

Ich harre des
HERR / mei-
ne Seele harret /

Glebości
I wolam tu
tobie PANIE:

PANIE wy-
słuchaj głos moy /
Racz nakłonić
vszu twoich / ku
głoszowi moiey
proźby.

Jeslibys chciał
PANIE mieć
Grzechy na pie-
czy / ktoż sie osto-
PANIE?

Abowiemci v-
ciebie iest Opu-
szczenie / aby sie
ciebie bano.

Czekam PA-
NI / Dusza mo-
ja czeka / y mam

vnd ich hoffe auff
sein Wort.

Meine Seele
wartet auff den
HERRN/ von
einer Morgenwa-
che bis zur andern.

Israel hoffe auff
den HERRN/
Denn bey dem
HERRN ist
die Gnade/ vnd
viel Erlösung bey
ihm.

Vnd ER wird
Israel erlösen/
aus allen seinen
Sünden.

Das ist ein Beyspiel/
Sammeln ein berührtes
Heiz/ welches die not
der Sünden fult/ sich
mit dem H. David/ für

perwina nadzieis/
w stowie iego.

Dusza moja cze-
ka na PANA/
od iedney strozy
zaranney/ az do
drugiey.

Israel miety na-
dzieie w PANIE/
abowiemei v Pa-
na iest Miłosier-
dzie/ a obfite O-
kupienie v nie-
go.

A on ci Izrael
la odkupi/ze wszy-
tkich iego Grze-
cho.

Das ist psalm modlitwy/
Iw Korym wnedzony
Cztowick/ s. 2. Nundem
swietym/ ciuioe sine cie-
stie Grzechy/ sie pro-
wort

Gott demütiget/ an sei-
nen eygenen Wercken vund
stetigkeit vermaget/ vund
sich allein der Gnaden
GOTTes/ vund Verge-
bung der Sünden/ inn
CHRISTO dem HERRN
tröster.

Wogiem vnisa/ w swo-
ich wlaslich wezynkach y
zaslugach nie nie vffaioc/
Ale sie tylko szczer-
sta Boz- y Grzechow
odpuszczeni- w CHR-
STO PANTJE/ cie-
stac.

Isaia 1.

Wenn ewere
Sünde gleich
Blut rot ist/ sol
sie doch Schnee
weiss werden:
Vund wenn sie
gleich ist wie Ro-
sin farbe/ sol sie
doch wie Wolle
werden.

Das tröstliche Verheis-
sung/ das GOTT
auch grosse vund schwere
Sünde vergeben wil/
denen die sich bekehren/
vnd an CHRISTUM
glauben.

W teź wasze
Grzechy mi-
ały bić iako krew
wzdy iako śnieg
zbieleia: A czyby
były tak czerw-
ne/ iako farba na-
czervien szey Ro-
zy wzdy iako Ba-
wełna sie zstana.

W Arzo pocieśna to jest
Obietnica/ ie PAN
BOG teź wielkie y cie-
stie Grzechy odpuszc-
cie/ tym ktorzy sie na-
wracają y w Chry-
sta wierzą.

Spricht
der **H E R R** :
Sihe /
ich lege inn Zion /
einen Grundstein /
einen bewerten
Stein / einen köst-
lichen Eckstein /
der wol gegründet
ist. Wer glei-
bet / der fleucht
nicht.

Diese Kerkstein ist
 CXXVTS/vns
 von GOTT gegeben/
 auff welchen allen vnser
 Hertz im Glauben sol
 gegründet sein / so blei
 bet es wol vnmang
 roffen.

Ale mowi
Pan p²in:
 Oto ia zaloze w
 Skonie / grun-
 towny Kamien /
 Kamien doswiad-
 czony / Kamien
 kostowny wegeln-
 ny / ktory dobrze
 vgruntowany
 jest. Kto wierzy
 nie bedzie vciekat.

Ten Wegelny Kämten
 list **CZARSTVO**
 nam od Boga dany
 są Ktorem tyłko serce nas
 że w prawey Wierze ma
 być vgruntowane a tak nie
 bedzie porużone.

Diese Zeit.

Du hast du
Arbeit ge-
macht inn deinen
Sünden / vñnd
hast mir mühe ge-
macht inn deiner
Missethaten. Ich/
Ich tilge deine
Übertretung vñnd
meinen willen /
vñnd gedencke de-
iner Sünde nicht.

die beynd
Geist Es

Gott tilge dein
 Eine Missethat
 wie eine Wol-
 ken / vnd deine
 Sünde wie dem
 Nebel.

Z Czynyłes mi
Zy robote /
Grzechami twoi-
mi / A zađales mi
prace twoimi zło-
ściami. Ja / ktory
gładze twoie nies-
prawności dla
Mnie / y niechce
pamiętać na two-
ie Grzechy.

Die Tyrannen von

ZA wygla-
dzam twoie
Złosci iako O-
błot / a twoie
Grzechy iako
Nigle :

五

Here

Kere dich zu
Mir/ denn Ich er-
löse dich.

Alste redet selbst der
HERR Iesus
durch den Mund des Pro-
pheten / von seinem bitteren
Leiden vnd Sterben / da-
mit Et für alle vnser sünd
hat gnug gethan/ vnd sol-
ches zwar nicht vmb vnser
verdiensts willen / sondern
aus lauter Erbarmung.

Esaiæ 49.

Son spricht:
Der HERR
hat mich verlassen/
der HERR hat
mein vergessen.

Kan auch ein
Weib ihres Kin-
des vergessen /
das sie sich nicht
erbarne vber den
Sohn ihres Lei-

Nawroc sie do
Mnie/ gdyżem cie
Ja odkupit.

Ida sam pan Iesus
prze wsta prorocim
wi / o swoicy gosticy Miec
y Smeret / cym On za-
wstykie nasse Orzechy cosie
uczynit / A to is cie / nie do-
istych nasych zastug / ale
szczerego swego wlotowa-
nia.

Von rzeit
Span mie
opuscil / a Pan
igcy mie zapami-
etat.

Mozeli tez Nie-
wiasza swego /
Dzieciecia zapo-
mniec/aby sie zmi-
lowac niemiala
nad Synaczkem
bes?

bes? Vnd ob sie
des schon vergesse/
So wil Ich doch
denn nicht ver-
gessen.

Sihe / in meine
Hende habe ich dich
gezeichnet: spricht
der HERR.

Ver aus Tröstliche
Wort sind das / für
die betrübte Christliche
Kirche auff Erden / das
sie GOTT inn Ecket
Noch verlassen wil:
Sondern sich ihrer viel
mehr vnd trewlicher / denn
eine Mutter ihres Kindes/
annehmen.

Esaiæ 15.

Bebet ewre
Augen auff
den Himmel/ vnd
schawet vnten auff

swego żywota?
A choćby go też
ona zapomniata/
Jednak ia ciebie
nie zapomnie.

Otho w Rece
moie naznaczy-
lem cie mowi
PAN.

Varzo podczne sa te
dwa słowa / prze wde-
czony Kosciol Chresci-
anski na ziemi / ze go Bog
mehce w zadney ciepkos-
sci opuscic: Ale sie chce
wieccy y wernicy On / nie
zest Marza o swe Dziecie
globic.

BOD noscie
Roczy wasze
w Niebo / y
pogladaycie na
H ij die

die Erden / denn
der Himmel wird
wie ein Rauch verge-
hen / vñnd die Erde
wie ein Kleid veral-
ten / vñnd die drauff
wohnen / werden
dahin sterben / wie
das.

Aber mein Heyl
bleibet ewiglich /
vñnd meine Gerech-
tigkeit wird nicht
verzagen.

Als wolt er sagen /
Setzt ewre Hoffnung
vñnd Trost nicht auff diß
Arme vergengliche Le-
ben oder einige Creatur /
sondern auff das Heyl
vñnd Gerechtigkeit / so
ihr an Christus habt.
Denn selbes vergehet / aber
diß bleibet ewig.

Ziemię / abowiem
Liebo iako dym /
zniszczę / a Zie-
mia iako odzienie /
zwiódzę / y na-
miej mieszkający /
także sie wniwecz
obrocą.

Ale moje Zba-
wienie będzie na-
wieki / a moja
sprawiedliwość
nigdy nie wsta-
nie.

Nikoby on chciał rzec /
Niedziękujcie wasze dzie-
ła y Pociędy pokła-
dąc w tym naszym prze-
miennym żywocie / albo
w nierakim stworzeniu :
Ale w Zbawieniu y w
sprawiedliwości / Która wy
w Panie Chryste macie.
Bowiem te przechodzą / ale
te trwają na wieki.

Sür

Esaia 53.

Erwart / ER
Ich trug vnser
Krankheit / vñnd
lud auff sich vnser
Schmerzen : Wir
aber hielten ihn für
den / der geplaget
vñnd von GOTT
gemartert were.

Aber ER ist
vmb vnser Misse-
that willen ver-
wundet / vñnd vmb
vnser Sünde will
zuschlagen : Die
Straffe ligt auff
ihm / auff das wir
Friede hetten / vñnd
durch seine Wun-
den sind wir geheil-
et.

Aprowdec On-
godniost nasze
choroby / y wolo-
zył na sie nasze
bolesci : A wsza-
kże minimalichmy
go być / zranione-
go y od Boga v-
dreczonego y v-
trapionego.

Ale On iest dla
złości naszych
zraniony y iest dla
grzechow naszych
vbitus y karan : y
zbit iest On / aby-
śmy mi Pokoy
mieli / a z sinia-
mi Ran y iego /
iestesmy wzdro-
wieni.

H iij Wir

Wir giengen alle
inn der irre / wie
Schafe: Ein
jeglicher sahe auff
seinen weg. Aber
der HERR
warff vnser aller
Sünde auff ihn.

IST eine Weissagung
von dem HERRN
ESAIAS / vnd seinem
Leyden. Denn inn diesem
ganzen 53. Capitel / hat
der Heilige Geist das
Leyden vnd Sterben
ESAIAS / ja so hell vnd
klar bezeuget / als her
nach im Newen Testa
ment von einem Apostel
davon geschrieben ist.

Zbłagdziliście my
wszyscy / iako
Owce: Każdy
z nas patrzył za
swoją drogę. Ale
PAN wrzucił
wszystkie nasze
Grzechy nań.

TO jest prorocstwo /
o PANIE ESIIAS
sie / y o Niele tego. Bo
wtem w tym całym 53.
kapitule / Duch Święty
Mieko y Smierć PANIA
ESIIASA / tak jasno y
szczegółnie oznajmił / nie
inaczej ledno iakoby 10
który Apostoł z Nowego
Testamentu napiszał.

Suchet

Esaia 55.

Suchet den
HERRN /
weil ER zu finden
ist: Ruffet ihn
an / weil Er nahe
ist.

Der Gottlose
laß von seinem
Wege / vnd der
Vbelthäter seine
Gedanken: Vnd
befehre sich zum
HERRN /
vnd zu vnserem
GOTT / So wird
ER sich seiner er
barmen / Denn
bey Ihm ist viel
erbarmen / vnd
Vergebung der
Sünden.

Suchajcie PA
NA / po ki on
może być na le
zion: Wzywaj
cie go / kiedy bli
sko jest.

Niezbożny nie
chci opusci drogę
swoją / a zło
śliwy myśli swo
ją: y niech się na
wróci do PANA
y do naszego BO
GA / Tedy On
zmiłuje się nad
nim / gdyż jest
hojnym / w od
puszczaniu
GRzechow.

H IIIJ ICH

Ich bins /
Der Gerech-
tigkeit lehret / vnd
bereit bin zu helf-
fen.

HERR/deine
grosse Herrliche
Barmherzigkeit /
helt sich hart ge-
gen mir. Bistu
doch vnser Vater.
Denn Abraham
weis von vns
nicht / vnd Israel
kennet vns nicht.

Du aber **H**err
bist vnser Vater
vnd Erlöser /

Ich iestem /
Iktory vczē
sprawiedliwosci /
y iestem gotow ku
wspomożeniu.

PANZE twoie
wielkie sdecznie
Miłosierdzie /
srogo sie stawia
przeciwko mnie.
Wszakozes ty iest
Ociec nasz. Bo
Abraham nie wie
o nas / A Is-
rael nie zna nas.

Ale ty **P**ANZE
iestes nasz Ociec
y Odkupiciel
von

von Alters her ist
das dein Name.

Du vnns **G**OTT
schon vmb vnserer
Sünden willen / hart
rühret vnd straffer /
So ist es doch eytel Er-
barmung. Denn Er ist
vnd blibet doch vnser lie-
ber Vater inn **E**RLÖSUNG:
ER herzet offte seine Kin-
der / das ihnen die Sack
ausgehen wil.

od wieku iest to
twoie Imie.

Nas **B**OG dla Grzes-
chow nasich drugoy
tak srodze karze y strof-
sine / wiody to nie inego nie
iust / iedno sziare Miłos-
sierdzie / Przed sie on iust
y zostawa nasim milym
Oycem w Chrystusie. On
oblapił cziło tak Dniaki
swe / ze ni też Dusia z Cia-
la wymisł chye.

Hieremia 9.

Spricht der
HERR:
Ein Weiser rhü-
me sich nicht seiner
Weisheit / Ein
Starcker rhüme
sich nicht seiner
Stercke / Ein
Reicher rhüme sich
nicht seines Reich-
thums.

Du mowi
Pan: Ma-
dry niech sie nie
chlubi z swoiey
mądrości / A mo-
cny niech sie nie
chelpi w swoiey
mocy / A bogacz
niech sie nie po-
dnośi w swoich
bogactwach.

Ho Son-

Sondern wer sich
rühmen wil / der
rühme sich des /
das er mich kenne /
vnd wisse / das
Ich der H E R R
bin / der Barm-
herzigkeit / Recht
vnd Gerechtigkeit
vbet auff Erden:
Denn solches ge-
felt mir / spricht
der H E R R.

G E R I C H T V S allen ist
vns von G O T T ge-
macht / zur Weißheit / zur
Gerechtigkeit / zur Heils-
gung / vnd zur Erlö-
sung.

Darumb haben wir
auch des allan / vnd
nicht vnser eygen Weiß-
heit vnd Gerechtigkeit zu
rühmen.

Alle ten ktory sie
przechwalać chce-
ten niech sie tylko
w tym chlubi / że
Nie poznat / y
zrozumiał zem Ja-
iest P A N / ktory
czynie Miłosier-
dzie / sąd y Spra-
wiedliwość na
Ziemi: Bowiem
w tym ia sobie ro-
skoszuie / mowi
P A N.

G E R I C H T V S sam tylko
Zstal sie nam od
B O G A / Mądrością /
Sprawiedliwością / po-
święceniem / y Odkupie-
niem.

Przetoż tym sie tylko /
s nie nasa własna mą-
drość albo Sprawiedli-
wość / wychwalać ma-
my.

Sihe /

Hieremia 23.

Sihe / Es
skömp die
Zeit / spricht der
H E R R / das
Ich dem David
ein gerecht Ge-
wechs erwecken
wil / vnd sol ein
König sein / der
wol regieren wird /
vnd Recht vñ Ge-
rechtigkeit auff Er-
den anrichten.

Zu desselbigen
Zeiten sol Juda ge-
holffen werden / vnd
Israel sicher woh-
nen. Vnd diß wird
sein Name sein / das
man ihn nennen
wird:

Sihe / Przy-
dzie Czas /
mowi P A N / iż
JA Dawidowi
Potomka sprá-
wiedliwego / w-
zbudze y będzie
Krolem / y do-
brze rządzić / y
sąd y spráwie-
dliwość na Ziemi
Czynić będzie:

Za czasow ie-
go / Juda będzie
wspomożone / a
Israel będzie
czynie mieszkać be-
dzie. A to iest J-
mie iego / ktorym
gozwać będą:

H E R R

Herr / der vnser
Gerechtigkeit ist.

In dieser propheetey
Hieremias / wird vns
Christus verkündiget
wer Er sey / Nemlich / was
er Gott vnd Mensch / Vnd
was für ein Ampt vnd
Reich er auff Erden haben
werde / nemlich / von Sün-
den vns helfen vnd Ge-
recht machen.

PAN ktori nasza
sprawiedliwosc
iest.

Wtym proroczwie
Hieremiasz prorok
opusiue nam Chrystusa / Co
zacz Chrystus iest: A po-
wiada ze on iest prawdy
wy Bog y Cielowic: A je-
to iego y Drazd Arolstwo
na ziemi bedzie / ze on be-
dzie Grzechy odpuszcza / y
sprawiedliwial.

Hieremias 31.

Ich wil (spricht
Gott) ihnen
ihre Missethat
vergeben / vnd ih-
rer Sünde nicht
mehr gedencken.

A chce (mow
wi BOG)
ich zlosci odpu-
scie / y nie bede-
daliey na Grzechy
ich pamietat.

Hieremias 33.

Ich wil sie rei-
nigen (spricht

Czyscie ie-
(mowi Bog)
Misset

Missethat / damit
sie wider mich ge-
sündiget haben /
vnd wil ihnen ver-
geben alle Misse-
that / damit sie wi-
der Mich gesündi-
get vnd overtretten
haben.

od wszelakiey nie-
prawosci / ktora
przeciw mnie
zgrzeszyli / A chce
im odpuscic wszy-
tkie zlosci / ktory
mi mie obrażily /
y obruszyli.

Hieremias 50.

In selbigen
Zeit / vnd inn
denselbigen Tagen /
(des HERRen Christi /
oder Messias) wird
man die Missethat
Israel suchen /
spricht der Herr /
aber es wird keine
da sein / Vnd die
sünde Juda / aber
es wird keine fun-
den werden.

Wtym czasie
siech / y w
Onych dniach /
(Christusowych albo
Mesiasowych) beda
szukac nieprawo-
sci Izraelstich /
mowi PAN / a
nigdzie sie nie po-
kaza / y grzechow
Iudstich / ale nie
beda znalezione.
Denn

Denn ich will sie
vergeben / denen /
so ich überbleiben
lasse.

IST eine tröstliche
Wassagung / von
dem zukünftigen Heyland
JESU Christo / vñnd
von seinem Reich / der
Gnaden vñnd Vergebung
der Sünden.

ERSTES Reich ist
ein Gnaden Reich / ein
Hülffe Reich / ein Trost
Reich / für alle arme
Sünder.

Ezechiel 18.

WD sich der
Gottlose be-
keret von allen sei-
nen Sünden / die
er gethan hat /
vñnd helt alle meine
Recht / vñnd thut
Recht vñnd wol /

Abowiem ia od-
puszcze ie / tym /
ktore pozostā-
wie.

Ist bāzo poćsni
Proroctwo o przysz-
łym królestwie nāszego **JESU**
CHRISTA / y o Królestwie
iego / w którym jest Ła-
ska y Grzechow odpuszcze-
nie.

Królestwo **CHRISTA**
p Anā / jest Królestwo Łaski /
Królestwo wspomozienia /
Królestwo wsclakicy po-
chy / prze wszytkie vboż-
ne Grzechy.

ISlize sie
Niepobożny
nāwroci od wszech
swych Grzechow
ktore czyni / ā
chowa wszytky
rozkazania moie /
y czyni Sad y
Go

So sol er lebē / vñd
nicht sterben.

Es sol aller seiner
Übertrettung / so er
begangen hat / nicht
mehr gedacht wer-
den: 18.

Meinest du / das
ich gefallē habe am
Tode des gottlosen /
spricht der **HERR**
HERR? Vñ sehe nit
lieber / das er sich
bessere von seinem
wesen / vñnd lebe?
18.

Bekeret euch von
aller eurer Übert-
rettung / Auf das
ie nicht fallen müs-
set vñnd ewer misse-
that willen.

sprāwiedliwosc /
tedy on żyć będzie /
ā nie umrze. Wszy-
tkie iego przestę-
pstwa / ktore rych-
sie dopuszcil / nie
będą iemu wspo-
minane: 18.

Minimafs / ze bym
sie ia kochał w
śmierci Niezbo-
żnego / mowi Pan
Pan? Izali nie
wiecey chce tego /
aby sie nāwrocil
od drog swych / ā
żył? 18.

Nāwrocicie sie
od wszech ā wāszych
nieprawosci / abyście
nie musieli ypāsc /
dla Zlosci wāszych.

Verfiet

Werffet von euch
alle eure Ubertretung/damit ihr
ubertreten habt/
Vnd machet euch
ein new Hertz vnd
neuen Geist.

Denn warumb
wiltu also sterben/
du Hausß Israel?
Denn ich habe
kein gefallen am
Tode des sterben-
den / spricht der
HERR HERR:
Darumb bekeret
euch / so werdet
ihr leben.

Odrznięcie od sie-
bie wszystkie wā-
sze nieprawości/
w którychescie sie
przewrotnie ob-
chodzili/A spraw-
cie sobie nowe ser-
ce y nowego Du-
cha.

Bowiem przez
wzdy chcecie ta-
k zemrzeć / Dmie
Izraelski? Abo
wiem ia nie za-
dam śmierci vnie-
raiaćego / mowi
Pan Pan: Prze-
tos Poprawcież
sie / a żyć będzie-
cie.

So

Ezechiel. 33.

So war als ich
lebe (spricht
der HERR HERR)
Ich habe keinen ge-
fallen am Tode des
Gottlosen: Son-
dern das sich der
Gottlose beke-
re von seinem Wesen/
vnd lebe.

GOTT ist ihe gnedig
vnd barmherzig /
wie die Schrift von ihm
zeuget / nicht allein denen
die Ihn fürchten / vnd
auff seine Güte hoffen.
Sondern ER erbeit sich
auch also zu sein / denen/
so noch zur zeit seine Ver-
ächter vnd Feinde sind/
wenn sie sich beken-
nen Wie ER allhie durch den
Propheten spricht / vnd
mit einem theuren Eyde
bekräftiget: So war
als ich lebe/ ic.

Wie ia (mo-
wi Pan Pan)
Niehce ani sie
kocham / w śmier-
ci Niepobożnego:
Alle chce / że by
sie Złotnik na-
wrocil od swoiey
złej drogi a żył.

GOTT / iako o nim pi-
simo świadczy / ist
wstawiciele takaw y mi-
łosćny / nie tylko tym
ktory sie do boia / y w
Miłosierdziu tego vffaro.
Ale tyż y on przyrzeka być
tym ktory leżą um ga-
dzo / y nieprzyiacielni tego
sa / by sie tylko nawrocili.
Iako On tha sam przez
proroka mowi / y te sie
mowe droga przysięga
potwierdza:
Zywie ia / ic.

3

Viel

Daniel 12.

Izel so vnter
der Erden
schlafen ligen /
werden auffwa-
chen / etliche zum
Ewigen Leben /
etliche zu ewiger
Schmach vnnnd
Schande.

Die Lehrer aber
werden leuchten /
wie des Himmels
glantz / vnnnd die so
viel zur Gerech-
tigkeit weisen / wie
die Sternen im-
mer vnnnd ewig-
lich.

Befragung von der
Auferstehung der
Toten am Jüngsten tage.

Wiele tych
ktorzy pod
ziemią leżą / ocu-
ca się / iedni ku
wiecznemu żywo-
towi a drudzy na
wieczne pohano-
bienie y postramo-
cenie.

A Uczyciele / be-
da się iasnieć / ias-
ko / Niebieska swia-
tłość / a ci ktorzy
wiele ich przywo-
dzą ku sprawnie-
wości / beda iako
gwiazdy wstawio-
czone na wieki.

Prośba o smacz-
nych wstaniu
marłych dnia
tego

Item / von der Glubigen
Seligkeit / vnd der Gort-
fu Verdammis.

Item o Wiernych Duszy
zbawieniu a Niepobożnych
potępieniu.

Osee 31.

Ich wil sie
erlösen aus
der Helle / vnnnd
vom Tode erret-
ten. Tod / Ich
wil dir eine Gifft
sein: Helle / Ich
wil dir eine Pestil-
lentz sein.

GARSTVS redet hie
von vnserm Tode / vnd
von der Hellen / die vns
erfangen helt / vnnnd saget /
Ich wölle dir Sünde /
so auff mir ligt / vnd mich
anlege / außtügen / vnnnd
den Tod vnnnd die Helle /
so mich fressen vnnnd ver-
schlingen wil / zu nicht ma-
chen.

Ja chęć ie wy-
zbawić z mo-
cy Piekielney / y
od Smierci wy-
kupić. Smierci-
Ja bede iadem
twym: Piekle-
bede Pestilentia
twą.

GARSTVS mo-
wi tu o naszym Smierci
y o Piekle / ktore nas w nie-
wola trzyma / y powi-
da / Je On chęć te Er-
chy / ktore na mnie leżą /
y mnie ofkarzą / wyma-
zą / y chęć Smierci y Pie-
kła / ktore mnie postrzeć y
połknąć chęć / w niewolę
obrócić.

Iij Der

Joelis 3.

Der HERR
wird seinem
Volcke eine Zu-
flucht sein / vñnd
eine Feste den Kin-
dern Israel.

BAR bedzie
swego LV
du nadzieia y mo-
cna Obrona
Dzieci
Israels
stich.

Michæ. 7.

Wo ist solch
ein Gott/
wie Du bist / Der
die Sünde ver-
gibt / vñnd erlesset
die Missethat den
übrigen seines
Ertheils?

Der seinen Zorn
nicht Ewiglich
behelt / Denn

Dziedz iest
statowy Bog
iafos ty iest / Co
by miał Grze-
chy odpuszczac/
y co by przebaczał
Złości ostatkom/
swego Dziedzict-
wa? Ktory gnies-
wu swego na wie-
ki nie trzyma / bo
Er

Er ist Barmher-
zig. ER wird
sich vnser wider
erbarmen / vnser
Missethat dempf-
fen / vñnd alle vn-
sere Sünde inn die
Tiefe des Meers
werffen.

On iest miłości-
wy. On sie za-
sie nad nami zmi-
luie / nasze nie-
prawości zattu-
mi / y wszytki na-
sze Grzechy w
glebokosc Moro-
stwa wrzuci.

Der prophet preysset
die grosse Gnade
GOTTES / das Er uns
den verheissenen EZRJ-
stam gegeben / welcher
vnser Sünde gantzlich
weg genommen / das sie
allen Gleubigen nicht
sol zugerechnet werden /
Sondern wie ein fünd-
lein Seiders inn dem
größten Meer /
verloffen
sein.

Wchwała thu pro-
rok wielkie. Mło-
siedyle Bóg / i On
nath obietcanego / dat ca-
ciyt / EZRJSTAJ
ktory nasze Grzechy
przeccz z nas zwiał / je wż
zadnemu w Niego wier-
zocemu przyćpił / by
niebodo / Ale iako strę-
ogniowa w wiel-
kim Morzu /
zagasno.

3 iij Der

Matth. 1.

DEr Engel des
HERRN
erscheint Joseph im
Traum/vñ sprach:
Joseph du Sohn
David / fürchte
dich nicht / Ma-
riam dein Gemahl
zu dir zu nemen/
Denn das inn ihr
geboren ist / das ist
von dem Heiligen
Geiste. Vñnd sie
wird einen Son ge-
beren / des Namen
soltu JHESUS
heissen: Denn Er
wird sein Volck
selig machen
von iren Sünden.

Maryot p A
Nti sti wkażat sie
Jozefowi we
śnie / mówiąc:
Jozefie synu Da-
uidow / nie boj
sie Marię Ma-
ryonki trzey przy-
jaci / abowiem to
co w nie y zrodzi-
to sie / to jest z
Ducha swietego.
A ona porodzi
Syna / ktorego
Imie nazowiesz
JEZUS: Abow-
iem On wy-
bawi lud swoj
od iego Gie-
chow.

In

In diesem Spruch be-
schreibet vns der Engel/
Christi des Sohns GOT-
tes Person vñ Ampt / das
ER warer GOTT vñ
Mensch sey / vñ darzu inn
die Welt kommen/das ER
vns kñig mache / wie sein
Name lauter.

Wty Namowię opł
sine nam Maryot Chri-
sta SWIA Bógiego Per-
sone y Wzrost / że On praw-
dziwy BÓG y Cłowiek
jest / a że dla tego na ten
Świat przyszedł / aby nas
zbawił / iako tego Imie
brzm.

Matth. 3.

DA JHE-
SUS ge-
taufft war / steig er
also bald herauff
aus dem Wasser/
Vñd sihe / da thet
sich der Himmel auff
ibber ihm / Vñnd
Johannes sahe den
Geist GOTTes/
gleich als eine Taub-
e herab faren.
Vñnd / sihe eine
stimme vom Him-
mel herab / sprach:

Aldy byl JE-
ZUS o-
kręzion / wnet
wystąpił z wo-
dy / A otho / sie
otworzyły nad
nim Nieba / a
Johannes widział
Ducha Bózego /
iako gołębice zste-
pującego / y przy-
chodzącego nad-
ni. A otho / głos z
niebios / mówią-
cy:

III

Df

Diss ist mein
lieber Sohn/
an welchem
ich wol gefal-
len habe.

IST eine schöne
Historia / wie sich die
ganze Heilige Dreyfaltig-
keit / dem Menschli-
chen Geschlecht geoffen-
baret habe : Vnd wie
GOTT der Vater selbst
von CHRISTO gezeuget/
durch eine Stimme vom
Himmel / das ER der
Welt Heyland sey/
Den man sol annehmen.

Matth. 9.

IHEHES
sprach zu den
Phariseern : Die
starcken bedürffen

IERZVS
ruffet do
Pharyzeuszow :
mochyn nie potrze-
des

Ten iest SYN
on moi mily/
w ktorym sie
mnie wpodo-
balo.

IEST to barzo przepie-
kana historia / jako
sie wshystka swieta tro-
ycy ludzkemu rodu
obkazała : A jako Bog
oświecam o Chrystusie
swiadczy głosni nie-
bie / że On iest
swiata Odku-
picielem / ktorego wshy-
scy przypominają.

des Arzts nicht /
sondern die Kran-
cken. Gehet aber
hin / vnd lernet was
das sey / Ich habe
wolgefallen an
Barmherzigkeit /
vñ nicht am Opf-
fer. Ich bin kom-
men / die Sünder
zur Buße zu ruf-
en / vñnd nicht die
frommen.

CHRISTUS ist nicht ge-
storben für die Ge-
rechten / sondern für die
vngerechten vñnd Sünder.
Darumb wer da geden-
cket / er wölle sterben/
als ein heiliger Mensch/
vñnd ohn alle Sünde / der
wird nicht inn den Himmel
Gottes / sondern mit den
vermaldeyten Teuffeln in
das Hellsche Sewer
kommen.

buis Lekarza / ale
Niemocny Idziez
tedy a nauczaycie
co to iest. Ja sie
kocham w Mi-
losierdziu / a nie
w Ofiarzech.
Przyszedlem /
grzesnikow ku
Pokucie wzy-
wac / a nie spra-
wiedliwych.

CHRYSTUS pan nie
umarl za sprawiedli-
we / ale za nie spra-
wliwe y grzeszne. Przetoż
któ muśmiał / że by on
chciał umrzeć jako swie-
ty człowiek / bez wślad
kiego Grzechu / ten nie w
Arlostwo Boże / ale
z przeklętymi Dia-
bły w piekiła
ny Onien
wchodzi.

3 v Kompt

Matth. 11.

Kompt her zu
mir alle / die
ihr mühselig vnd
beladen sent / Ich
wil euch erquicken.

Nemet auff euch
einen Joch / vnd
lernet von mir /
Denn ich bin
sanftmütig / vnd
von Herzen de-
mütig / So wer-
det ihr ruhe finden
für ewre Seele:
Denn mein Joch
ist sanfft / vnd mei-
ne Last ist leicht.

Die art des Reichs
des Himmels ist / das
es Klende / ruffende /

Godźcie do
mnie wszy-
scy ktorzy spraco-
wani y obciążeni
iestedście. Ja chce
was ochłodzić.

Weźmicie na sie
moie Jazmo / a v-
czcie sie ode mnie /
Iżem iest cichy y
pokornego serca /
a naydziecie odpo-
czyniennę waszym
Duszam: Abo
witem Jazmo
moie iest przyie-
mne / a brzemię
moie iest lekke.

Wycjay Arolestwa
des Himmels panna iest /
se ono niedzie / wywołacie
betende

betende Leute hat / die
viel leyden vmb seiner
willen. So ist sein art
vnd Regiment nichts
anders / denn solchen Ar-
men / elenden / Reybenden
vnd Sündern zu helfen/
sie zu hören / vnd ihnen bey-
stehen / Wie Christus
selber spricht / Esa. 42. 61.
Ich bin gesand den
Armen zu predigen.

modliace sie Ludy ma-
krozy wiele cierpia dla
mego. Jest tedy wyycjay
y Regiment tego nie ma-
krozy / ledno takowe vbo-
gie / niedzne / smiertelne y
grzeszne wspomogac / wy-
słuchowac / y przy ma-
stać. Jako sam Christus
y Esa. 61. mowi:
Jestem poslan vbo-
gim ku opowiadaniu
Laski.

Matth. 12.

Das zustossen
Rohr wird
Er nicht zubrechē/
vnd das glummen-
de Focht wird Er
nicht ausleschen.

Das zustossen Rohr /
sind die armen / schwa-
chen vnd zerstoßenen Ge-
wissen / die sich leichtlich
lassen zerstreuen / wie ein
Rohr vom wind bewegt /

STLVczone
strziny nie
złamie / a tliace-
go Knotu sie nie
zagasi.

Ta słuczona Trzcina /
sa vboze mole / y zara-
wożene sumienia / Ktore
sie nadno trzosić dopu-
szciao. Iako Trzcina co
wiatru bywa poruszona!

Das sie zappeln vnd ver-
sagen an GOTT: Da fer-
ret Christus nicht zu
vnd tritt es mit Füßen/
das ist seine Art nicht/
Sondern er geht sauber-
lich damit vmb/ das er es
nicht zubreche.

Item: Das glimmende
Loth: das noch ein wenig
brennet/vnd mehr Rauch
denn Feuer da ist/bedeut
den schwachen Glauben
inn den Menschen/ die
selben sollen nicht ver-
sagen/ sondern getrost der
Hoffnung zu GOTT sein/
Er wird ihn nicht gar
außscheiden/sondern immer
anzünden/vnd mehr vnd
mehr stercken.

Das ist ihe ein großer
Trost/ wer es allein er-
kennt/ vnd glauben
kann.

Je sie chwiele y watpl w
Bodze: Zu takowym me
vtwapia sie Christus/ an-
dece ich nogam/ bo to
nie test tego obycaj/ Ale
sie obchodzi z nim nados-
bnie/ aby ich nie podrza-
gal.

Item: Ten tlosy Knot/
ktory isseje tle maluchno/
a wiecy w nim dymu ni
ogma test/ znaczy mla-
diare w Ludzech/ ktory
nie maa rospaczac/ ale te
nadsieci dowierni w Bo-
ze miec/ je On ty ich sta-
bey Wiary niechce wia-
dac y owsem chce to zapra-
wic.

Toc test wielka pocie-
cha/ ktoby to tylko poznal
y wiecy mogl.

Matth. 15.

Ich bin ge-
sand zu den
verlorenen Schaf-

Ich iestem po-
stan do stra-
conych Owiec/
fen/

sen/ von dem Hau- z domu Izraels
se Israel. stiego.

Matth. 18.

Des Men- S N Czo-
schen ON S wieczy przy-
ist kommen/ zu suchen sedt szukać y zas-
bnd selig zu machen chowac to co
das verloren ist. bylo zginelo.

Matth. 20.

Des Men- S N Czo-
schen ON S wieczy nie
ist nicht kommen/ przyszedl/ aby mu
das Er ihm dienen słuono/ ale aby
lasse/ sondern das On słuzył/ y dat
er diene/ vnd gebe dywot swoy/ w
sein Leben zu einer Okup/ 30 viele
Erlösung für viele. ich.

Darumb sollen wir
vns solcher Erlösung
trösten/ vnd nach dem
Beispiel Christi/ auch
den andern um werer
Liebe dienen.

Wisset manny sie w
prym słuowem iest
y podlug przykladu
Chrystusa/ kton den
giermi w prawdy
losci słuzy.

Gehet

Marci 16.

Ehet hin /
(spricht Chri-
stus) in alle Welt/
vnd Prediget das
Evangelium allen
Creaturen. Wer
da gleubet vnd ge-
taufft wird / der
wird selig werden:
Wer aber nicht
gleubet / der wird
verdampft werden.

Lucæ 2.

DER Engel
sprach zu den
Hirten: Fürchtet
euch nicht. Sihe/
Ich verkündige
euch grosse freude/
die allem Volck
widerfaren wird.

Dżcie (mowi
Christus) na
wszytek Świat/
y opowiadaycie
Ewangelię wsze-
mu Stworzeniu.
Kto uwierzy / a
okrzęci się / zbaw-
iony będzie: A
le kto nie uwier-
zy / potępien be-
dzie.

Alto rzekł
paster-
zom: Nie bójcie
się. Oto oznay-
muie wam wielkie
wesele / ktore be-
dzie wszytkiemu
Ludowi. Iż się
Denn

Den euch ist heute
der Heyland gebo-
ren / welcher ist Chri-
stus der Herr in d-
er Stadt David. Vnd
das habt zum Zei-
chen / Ihr werdet
finden das Kind
inn Windeln gewi-
ckelt / vnd in einer
Krippen liegen.

Vnd alsbald war da
bey dem Engel die
menge der Himilischen
Heerscharen / die lobten
Gott / vnd sprachen:
Ehre sey GOTT
inn der Höhe / vnd
friede auff Erden/
vnd dem Menschen
ein wolgefallen.

Dieser Spruch be-
greiff zwey Stuck.
Erstlich / die fröhliche

wam dzis Zba-
wienie narodzit /
ktory iest Chri-
stus PAN / w
Miescie Dawi-
dowym: A be-
dziecie ten miet
znak / znaydziecie
Dzieciatko w pie-
luszki uwinione y
leżące w złobie.

A na rychmiast z
onyh Anyotem bylo
wiele zastepow Nie-
bieskich / chwalacych
BOGA / y mowiacych.
Chwała bąds na
wysokosci BO-
GU / a pokoy na
ziemi / y ludzioru
dobry wola.

Tamowa
dwie Claste zamy-
ka. Naprzod / weso-
le wam

Evangelische Predigt
des Engels / darinne er
den Herten die Geburt
CHRISTi / des verheissenen
Heylandes / verkündiget /
vnd lehret sie / wo Er zu
finden sey.

Zum Andern / Den
schönen Lobgesang aller
Himelischen Heerscharen /
damit sie solche Predigt
beschlossen : Alles vmb
vnsert willen / darumb
wir vns solches Heyland
des freyen / vnd GOTT
dafür auch loben vnd prei-
sen sollen.

Evangelieyfte Ketzere
Anychiste / w krom
Aniol pasterzom nago
dzienne CHRISIA pino
ZAWICIELA obreanego
opowiada / y one wiy /
gozic ma die nalezion.

po drugiey / iqt barzo
chwalebne dziekowanie /
wskytlich zastepow nio
bistlich / ktorym on to za-
zanie zamytale : A to wo
sytko dla nas / abismy nie
s tugo nam danego zba-
wicielea wesehli / y Bogu
tez chwaleli / y temu dney
kowali.

Lucæ 2.

SIMEON
lobete GOTT /
vnd sprach :

HERR / nu
lebestu deinen
Diener im Friede
faren / wie du ge-
saget hast.

SIMEON
błogosławit
Boga / mowiac :
PANIE / teraz
odpuszczasz stu-
ge twego w po-
koju / iakos ty
obiecał.

Dem

Denn meine Au-
gen haben deinen
Heyland gesehen.
Welchen du berei-
tet hast / für allen
Völkern.

Ein Licht zu er-
leuchten die Hey-
den / vnd zum
preis deines Vol-
kes Israel.

IST der Lobgesang
Simconis / darinnen
er aus erleuchtung des
heiligen Geistes / das Kind
IHS XVS VNS für den
verheissenen Heyland /
der beyde Jüden vnd Hey-
den zu Trost kommen war /
erkennt / lobet vnd prei-
set GOTT dafür / vnd
begetet nun fröhlich zu ster-
ben.

Gdyż moie oczy
ogładały Zba-
wienie twoie.

Ktores ty zgo-
tował / prze wszy-
stkie Narody.

Światłość ku
oświeceniu po-
gánow / y ku
chwalebni dnu two-
go Israelskiego.

IST ist dziekowanie
Simconowe / w ktor-
ym on Duchem S. bedac
oswiecony / Dzieciotko
IHS XVS / za obiecane-
go zbawicielea / ktory tak
zydom iako y poganom
ku poicze przyseol / w
znawa chwali y dziekuje
Bogu zato / a jada z weso-
loscio vmiesz.

R Des

Lucæ 9.

Des Menschen
Sohn ist nicht
kommen / der Men-
schen Seelen zu
verderben / sondern
zu erhalten.

Syn Człowieczy
przyszedł / aby
trać ić dusze ludzkie /
ale iżby ie zachował.

Lucæ 19.

Des Menschen
Sohn ist kom-
men / zu suchen vnd
selig zu ma-
chen / das verloren
ist.

Protoż to tylko na nas
Syn Człowieczy / aby
szukać y zachować
to / co było zgine-
lo.

Darumb fehlet es nur
an dem / das wir vns
für verlorn erkennen / vnd
vns dieses vnseres Seel Hei-
ten / der vns so treulich su-
chet / trösten.

Protoż to tylko na nas
przyszedł / abyśmy sie za-
gubione uznali / a tym dusze
nasze pasterzem / który nas
tak wielce szuka / sie nie-
śli.

Lucæ 24.

Dieso istis Ge-
schrieben / vnd
also muste Chri-
stus leyden / vnd
auferstehen / von
den Todten am
dritten tage / vnd
Predigen lassen in
seinem Namen /
Buss vnd Ber-
gebung der Sün-
den / vnter allen
Völkern / vnd an-
heben zu Jeru-
salem.

Die Schrift vnd
des Wort / wei-
sen auff Christus
leyden / als ER selbst be-
zeugt in diesem Spruch /
das die Schrift nichts
andere in sich helt / denn
verheissene Gnade / vnd
Vergebung der Sünden /
durch das Leyden vnd
Sterben Christi / wet das
glaubet (vnd niemand
andere) Selig werde.

Taki jest na-
pisano / y
tak było potrze-
ba Chrystusowi
wi cierpieć / y
wstać od zmar-
łych dnia trzeciego / y
przepowiać
dacie w Imię iego
Pokazanie y O-
puszczenie grze-
chow / v wszytkich
Narodow /
począwszy od Je-
rusalem.

Nasze pismo y Sto-
ro Boże wskazuje
na Młodego Chrystusa / tak
fo On thu sam w tym Na-
mowie powiada / że pismo
nie innego w sobie niema /
jedno obiecane Łaskę / y
Grzechow odpuszczenie /
przez Młodego y Smierć
Christa Pana / to kto wie-
ry (a iaden inny) zbawie
on będzie.

A 4 Johana

Also

Johan. 1.

Johannes sa-
he Ihesum zu
ihm kommen/ vñnd
spricht: Sihe/
Das ist Gottes
Lamb / das der
Welt Sünde
tregt.

JAZ wyższat
Iesusa idą
cego do siebie / y
rzekl: Ocho/
iest baranek Bo-
ży / ktory tego
Świata Grzechy
nosy.

Johan. 3.

Also hat Gott
die Welt gelie-
bet / das Er seinen
Eingebornen Son
gab/ Auf das alle/
die an Ihn glau-
ben / nicht verloren
werden / sondern
das ewige Leben
haben.

ALE BO
Świat omi-
łowat / że on swo-
go Jednorodzo-
nego Syna dał/
Aby wszelki / kto
wierzy wni / nie
zginął / ale iż by
Żywot wieczny
miał.

Denn

Denn Gott hat
seinen Sohn nicht
gesand in die Welt
das er die Welt
richte / sondern das
die Welt durch ihn
selig werde. Wer
an ihn glaubet / der
wird nicht gerich-
tet: Wer aber nicht
glaubt / der ist schon
gerichtet / Denn er
glaubt nicht an den
Namen des eingebor-
nen Sons Gottes.

Boć Bog Sy-
na swoięgo nie
posłał na Świat/
aby sǎdził świat/
ale iż by Świat
przezeń wybawi-
on był. Który
wien wierzy / ten
niebedzie sǎdzon:
a który nie wie-
rzy / iuż osǎdzony
iest / iż niewierzył
w Imię iędnoro-
dzonego Syna
Bożęgo.

Johan. 5.

Allich / war-
lich sage ich
euch / wer mein
Wort höret / vñnd
glaubet dem / der

Aprawde / za-
prawdepowie-
dam wam / iż
kto Słowa mego
słucha / a wierzy
K iij glau

dem der Mich gesand hat/ der hat dz ewige Leben: vnd kömpt nicht in das Gerichte / sondern er ist vom tode zum Leben hindurch gedrungen.

Johan. 6.

Als ist der wil-
ledes Vaters
der mich gesand
hat / das ich nichts
verliere von allem
das er mir gegeben
hat / sondern dz ichs
aufferwecke am
jüngsten tage. Vnd
dz ist aber der Wille
des / der mich ge-
sand hat / das wer-
den Son sihet / vnd

onem / ktory mie
poslat / ten ma
Żywot wieczny:
ani przydzie na
Sad / y o wżem
z śmierci przeszedł
do Żywota.

glaubt an ihn / habe
das ewige Leben /
vnd ich werde ihn
aufferwecken am
jüngsten tage.

widzi Syna / a
wierzy weni / miał
Żywot wieczny /
a Ja go wzbudze
w ostatni dzień.

Johan. 10.

Meine Schafe
hören meine
Stimme / vnd ich
kenne sie / vnd sie
folgen mir / vnd
ich gebe ihnen das
ewige Leben / vnd
sie werden nimmermehr
verloren / vnd nie-
mand wird sie mir aus
meiner Hand reißen.
Der Vater der
mir sie gegeben hat /
ist grösser denn alles:
vnd niemand kan sie
aus meines Vaters
Hand reißen. Ich vnd
der Vater sind Eines.

Die Owce
Auchais glo-
su mego / a Ja ie
znam / y ida za
mna / Ja im też
dawam wieczny
Żywot / y na wieki
niezginia / ani ich
żaden z mey ręki
wydrze.

Ociec moy ktory
ie mnie dat / wie-
tży iest niż wszyscy:
A żaden niemoże ich
z ręki Oycā mego wy-
drzeć. Ja y Ociec
Jedno iestech my.
R iij Ich

Johan. 14.

ICH bin der
Weg / die
Wahrheit / vnd das
Leben: Niemand
kumpt zum Vater
denn durch mich.

Niestem Dro
ga y pra
wda y żywot:
Zaden nie przy
chodzi do Oycā /
jedno przez mis.

Johan. 17.

DAS ist das
Ewige Le
ben / Das sie dich /
das du allein wa
rer GOTT bist /
vnd den du gesand
hast / **JHESUS**
ICH Istum er
kennen.

Enci iest ży
wot wie
czny / aby oni cie
bie / zes ty tilko
prawdziwym Bo
giem iest y ktore
gos ty poslal / Je
zusa Chrystusa /
poznali.

Johan. 20.

JHESUS
sprach zu Ma
ria Magdalena:

Jesus rzeit
do Marye
Magdaleny:
Rure

Rure mich nicht
an / den ich bin noch
nicht auffgefaren zu
meinem Vater. Ge
he aber hin zu mei
nen Brüdern / vnd
sage ihnen: Ich sa
re auff zu meinem
Vater / vnd zu ewi
gem Vater / zu mei
nem Gott / vnd zu
ewigem Gott.

Item.

Das ist geschrie
ben / das ihr glau
bet / **JHESUS** sey
Christ der Sohn
Gottes / vnd das
ir durch den Glau
ben dz Leben habt /
in seinem Namen.

Nie tyłay sie
mnie / abowiemem
ieszczenie wstapit
do Oycā mego.
Ale idź do Brā
ciey moiey / a po
wiedz im: Wstę
puie do Oycā me
go / y do Oycā
waszego / do Bo
gā mego / y do Bo
gā waszego.

Tu rzeczy są na
pisane / abyście
wierzyli / że **JE**
zus iest Christus
on **SYN** Boży /
a iżbyście wierząc
żywot wieczny
mieli przez Imie
iego.

R u **T**huc

Actorum 2.

Nut Busse/
 Konnd lasse sich
 ein jeglicher Täu-
 fen / auff den Na-
 men **J H E S U**
Christi / zu Ver-
 gebung der Sün-
 den: So werdet
 ihr empfangen die
 gabe des Heiligen
 Geistes.

Pokutuyćie /
 Pa niech be-
 dzie każdy z was
 Okrzczon / w
 mie **J E S U S A**
CHRISTUS /
 ku Odpuszczeniu
 Grzechow: A
 weźmiecie dar
 Ducha Świę-
 tego.

Actorum 4.

J H E S U S
Christus ist
 der Stein / von
 euch Bawleuten
 verworffen / der
 zum Eckstein
 worden ist.

Jezus Chri-
 stus iest Ka-
 mien on / od was
 budniącich żarzu-
 cony / ktory sie
 zstał głową we-
 stawioną. A nie-
 masz w żadnym
 andern

andern Heyl: Ist
 auch kein ander
 Name den Men-
 schen gegeben / dar-
 innen wir sollen
 Selig werden.

innym **Zbawie-
 nia**: Ani też iest
 ktore inne Imie
 Ludziom dane /
 w którym bysiny
 mieli być **Zbawie-
 ni.**

Actorum 10.

In diesem
J H E S U
 heugen alle Pro-
 pheten / das durch
 seinen Namen / alle
 die an Ihn glauben /
 Vergebung der
 Sünden empfangen
 sollen.

In Tym **J E**
S U sie swia-
 dectwo wydaia
 wszyscy Proro-
 cy / że przez Imie
 jego / wszyscy kto-
 rzy weni wierza-
 Grzechow odpus-
 szczenie wezmą.

Actorum 13.

Es sey es nun
 auch kunth / Lieben
 Brüder / das euch ver-
 kündiget wird / Ver-
 gebung der Sünde /

Nie chźeć wam
 tedy będzie iawnno /
 Mili Bracia / iż sie
 wam opowiada Od-
 puszczenie grzechow /
 durch

durch Diesen/
vnd von dem al-
len / durch welches
ihr nicht könnet im
Gesez Mosi ge-
recht werden:
Wer aber an Die-
sen gleubet / der ist
gerecht.

Actorum 26.

Ehrstus sprach
zu Paulo: Ich
wil dich zu den
Heyden senden / auff-
zuthun ihre Augen/
das sie sich bekeren von
der finsternis zu dem
Licht / vnd von der
gewalt des Sathans
zu Gott / zu empfangen
Vergebung der Sün-
den / vnd das Erbe/
samt denen / die durch
den Glauben an mich/
geheiligt werden.

przez Tego / y ob
tego wszytkiego /
od czegoście nie
mogli być w Zako-
nie Moizeszowym
vsprawiedlieni:
Ale w Tego kto
wierzy / jest vspra-
wiedliwiony.

EHRSTUS
PAULUS rze-
k do Pawła: Ja
chcę ciebie do pogā-
now posłać / ku otwo-
reniu ci oczu / iżby się
nawrócił z ciemności
do światłości / a z mo-
cy satanskiej do Bogal-
aby wzieli Odpuszcze-
nie grzechow / y Dział-
stwami / ktorzy przez
wiarę w Mnie / po-
swieconymi będą.

Rom.

Roman. 1.

EHRSTUS scheme
Umich des E-
wangelij von Chris-
to nicht: Denn es
ist eine krafft Got-
tes / die da Selig-
macht / alle die dar-
an glauben / die
Juden erstlich vnd
auch die Griechen.
Sintemal darinnen
offenbaret wird die
Gerechtigkeit / die
für Gott gilt / wel-
che kömpt aus glau-
ben in glaubē. Wie
geschrieben steht:
Der Gerechte
wird seines
Glaubens le-
ben.

A sie nie wo
Lstydam E-
wangelię Chris-
tusowey: Gdyż
jest mocą Boga ku
zbawieniu każdego
mu wierzącemu-
Żydowi naprzod /
potym też / Gre-
kowi. Ponieważ
przez nie bywa
objawiona spra-
wiedliwość / kto-
ra przed Bogiem
placi ktora pocho-
dzi / z wiary w
wiare. Jako jest
napisano:
Sprawiedli-
wość z Wiary
iż być będzie.

Es ist hie kein
Unterscheid /
Sie sind allzumal
Sünder vnd man-
geln des rhums /
den sie an Gott
haben. sollen /
Vnd werden ohn
verdienst gerecht /
aus seiner Gnade /
durch die Erlö-
sung / So durch
Christo Ihesu
geschehen ist /
Welchen Gott
hat surgestellt /
zu einem Gnaden-
stuhl / durch den
Glauben in seinem
Blut / damit Er
die Gerechtigkeit /

Nemasz thu
Zadne rozni-
ce bowiem wszy-
sci zgrzeszyli / y
niedostawa im te-
chwały / ktora by
sie przed Bogiem
pochlubić mogli /
A biwają bez za-
ług vsprawiedli-
wieni / z Łaski ie-
go / przez Odku-
pienie / ktore sie
zstalo przez Ie-
zusa Christusa /
ktorego Bóg
postanowit / aby
był wblaganim /
przez wiare / we
Krwie iego / aby
on te Sprawie-
die

(die für ihm gilt)
darbiete / inn dem /
das Er die Sün-
de vergibt / welche
biß anher blieben
war / vnter Göt-
licher gedult / Auff
das E X allein
Gerecht sey / vnd
Gerecht mache /
Den / der da ist
des Glaubens an
I H E S U / ic.

S halten wir
es nu gewiß / das
der Mensch ge-
recht werde / ohn
des Gesetzs werck /
allein durch den
Glauben.

bliwosć (ktora
przed nim placi)
okazał / w tym że
On grzechy odpus-
zcza ktore przed
tym popelnione
były / z cierpliwo-
ści Bożey / że On
tylko sam Spra-
wiedliwym iest / y
vsprawiedliwia-
jącym Tego / kto-
ry iest z Wiary Ie-
zusowey / ic.

A to tedy sobie
mamy / iż Ciel /
bywa vsprawie-
dliwion oprócz w-
czynków Zakonu
tylko przez Wia-
re.

Roman. 4.

NUN Abraham durch die
Werck Gerecht/so
hat er wol rñum/
aber nicht für
Gott. Was saget
aber die Schrift?
Abraham hat
Gott geglei-
bet/und das ist
ihm zur Ge-
rechtigkeit ge-
rechnet. Dem
aber der mit Wer-
cken umgeheth/
wird der Lohn
nicht aus Gnaden
zugerechnet / son-

NUN Abraham
ham zoczyn-
kow iest vspra-
wiedliwion / ma-
sie z czego chłw-
bić / ale nie przed
Bogiem. Coż Pi-
sinomowi? A-
brāham Bogu
wierzyl / y
mu to iest ku
Sprawiedli-
wości poczy-
tano. A temu co
sie z vczynki ob-
chodzi / zapłata
nie bywa z Lasti
poczytana ale po-
aus

dem aus pflicht:
Dem aber / der
nicht mit Wercken
umgeheth / gleubet
aber an den / der
die Gottlosen ge-
recht macht / dem
wird sein Glaube
gerechnet zur Ge-
rechtigkeit.
Nach welcher wei-
se auch David sa-
get / Das die Ge-
ligkeit sey allein
des Menschen /
welchem **GOTT**
zurechnet die Ge-
rechtigkeit / ohn zu-
thun der Werck/
da Er spricht:

Selig sind die/

dlug powinno-
ści: Temu zaśie
co sie z vczynki
nie obchodzi / ale
wierzy w Tego-
ktory niepobożne-
go / vsprawiedli-
wia / temu bywa
wiara iego poczy-
tana ku sprawie-
dliwości. Jako
też Dawid opo-
wiada / że ta sz-
częśliwość iest
tylko człowieka /
ktoremu **B O G**
poczyta sprawie-
dliwość bez v-
czynkow / mo-
wiąc: Błogo-
sławieni są /
y wel-

welchen ihre
Vngerechtig-
keit vergeben
ist / vnnnd wel-
chen ihre Sün-
de bedeckt sind.
Selig ist der
Mann / wel-
chem **GOETZ**
keine Sünde
zurechnet.

Hie befestiget S. Pau-
lus mit einem treff-
tichen Exempel aus der
Schrift von Abraham/
Vnnnd mit einem Spruch
Davids aus dem 32. Psal-
mine vorige Lehre / das
der Mensch allein durch
den Glauben an **JE-
SU-CHRISTUM** / ohn alle
Werck des Gesetzes / für
GOETZ gerecht werde /

ktorych nieprá-
wości sa od-
puszczone / á
ktorych Grzes-
chy sa zákrnte:
Szczesliwy to
jest **Maz** / kto
remu **BOG**
żadnego Grzes-
chu nie poczy-
ta.

Zu pómwiedza Paweł
BOG bardzo stałym przy-
kładem s pisma S. o A-
brahame / y takież z Na-
mowa Dawidowa /
psalm. 32. swo pierwey ná-
mientona Nauke / że Ciele
tylko przez Wiare w **JE-
SU-CHRISTUM** / bez
współnych dzieł /
konnych / przed **BOGIEM**
vsprawiedliwion będzie /

Wiedol er nicht ohn werck
blybet / sondern thut sie als
gute Früchte / seinen Glau-
ben damit zu beweisen.

A że on wiódł bez dzieł
kót nie zostawa / ale ie-
takó dobre Owoce czyni / y
swo Wiare nim okazuje.

Item Roman. 4.

CHRISTUS ist
vmb vnser
Sünde willen da-
hin gegeben / Vnnnd
vmb vnser Gerech-
tigkeit willen auff-
erweckt.

CHRISTUS iest
dla vpadkow
naszych na śmierć
wydan / A dla vs-
sprawiedliwienia
naszego wzbu-
dzone iest.

Roman. 5.

GOETZ prey-
et seine Liebe
gegen ons / das
CHRISTUS für ons
gestorben ist / da
wir noch Sünder wa-
ren: So werden wir je
viel mehr durch ihn be-
halten für dem Horn/
nach dem wir durch
sein Blut gerecht wor-
den sind.

BOG zaleca
wam **JE-
SU-CHRISTUS** za nas
swoie ku nam / że
CHRISTUS za nas
umart / gdyśmy
ieszcze grzesznymi by-
li: Tedy daleko wie-
cey teraz przezeń za-
chowani będziemy od
Śmierci / ponieważ
iuz Krwią jego vspra-
wiedliwieni jesteśmy.
I ij Denn

Denn so wir
GOTT versünct
sind / durch den
Tod seines Söns/
da wir noch Feinde
waren / viel mehr
werden wir Selig
werden / durch
sein Leben / so wir
nu versünct sind?
Nicht allein aber
das / sondern wir
rühmen vns auch
Gottes / durch
vnsern HERRN
JESUM
CHRIST / durch
welchen wir nu die
Versöhnung em-
pfangen haben.

Wz nu durch
eines Sünde / die

Bo ieslize z Bo-
giem iestechmy
ziednani: przez
smierc SANA
iego / gdysiny ie-
szcze nieprzyiaci-
elni byli / daleko
wiecey bedziemy
zachowani przez
Żywot iego / gdyż
iestesmy ziedna-
ni? A nie tylko
to / ale my sie też
chłubiemy w Bo-
gu / przez nasze-
go Pana JEZU
CHRISTA / przez
ktoregosmy teraz
to Ziednanie otr-
zymali / zc.

Alko tedy przez
ieden Grzech / po-
Bere

Verdammis ober
alle Menschē kom-
men ist: Also ist
auch durch eines
Gerechtigkeit / die
Rechtfertigung
des Lebens ober
alle Menschen
kommen.

Denn gleich wie
durch eines Men-
schen vngehor-
sam / viel Sänder
worden sind:
Also auch durch
eines Gehorsam /
werden viel Ge-
rechte.

tepienie na wszy-
tkie ludzie przy-
szło: Tak też przez
Jednego sprawie-
dliwość / vspra-
wiedliwienie Ży-
wota na wszy-
tkie Ludzie przy-
szło.

Bo iako przez
iednego Cłowie-
ka nieposłuszeń-
stwo / wiele ich
zstało sie grze-
sznymi: Tak też
przez Jednego
posłuszeństwo /
wiele ich zstanie
sie sprawiedli-
wymi.

Roman. 8.

Als dem Ge-
setze vnnüg-
lich war / (sin-
te mal es durch das
Fleisch geschwecht
ward) dz that Gott
vnnnd sandte seinen
Son / in der gestalt
des sündlichen flei-
sches / vnnnd verdam-
pte die Sünde im
fleisch / durch sünde:

(Das ist) durch Christus
Iesum / welcher
gleich als were Christus ein
Sünder / sich hat vnter das
Gesetz gegeben / vnnnd vns
vom Fluch des Gesetzes
vnnnd von vnsern Sün-
den erlöset:)

Auff
das die Gerech-
tigkeit vom Ge-
setze erfordert / inn
vns erfüllet würde /

Gott niepodo-
bno bylo Za-
konowi / (ponie-
waż on zemdlion
był w ciełe) to v-
czynił Bog / że po-
stał swego Syna /
w podobienstwie
grzesznego Ciela /
y potepił Grzech
w Ciele / przez
Grzech:

(To iest / przez Jezusa
Christa / który sie nie
maczył iedno iako by On
sam / był Grzesznikiem /
pod Zakonem poddał / y nas
od przekleństwa Zakona
nego / y od naszych Grze-
chow wybawił:)

Also Prawo / kto-
re chce mieć Za-
kon / w nas wy-
pełnione bylo /
die

die wir nu nicht
nach dem Fleisch
wandeln / sondern
nach dem Geist.

Was wollen wir
denn weiter sagen?
Ist Gott mit vns/
wer mag wider vns
sein? Welcher auch
seines eygen Sons
nicht hat verscho-
net / sondern hat
ihn für vns alle da-
hin gegeben: Wie
solt Christus vns mit
Ihm nicht alles
schencken?

Wer wil die Außer-
welten Gottes beschül-
digen? Gott ist
hie / der gerecht macht.
Wer wil verdammen?

ktorzy inż nie po-
dlug Ciela cho-
dzimy / ale we-
dlug Duchu / 2c.

Coż tedy daliey
na to rzeczymy?
Jesliże Bog za na-
mi ktoż może prze-
ciwko nam być.
Ktory też swemu
własnemu Syn-
nowi nie przepu-
ścił / ale go za nas
wszystki y wydał:
Jakoż by też nam
s nim wszystkich
rzeczy niemił da-
rować?

Ktoż chce wybra-
ne Boga oskarżać?
Bóg iest / kto-
ry vsprawiedliwia.
Ktoż chce potepić?
I iiii Chr.

CHXstus ist
hie / der gestorben
ist / ja viel mehr/
der auch auffer-
weckt ist: Welcher
ist zu der Rechten
Gottes / vnd ver-
tritt vns.
Wer wil vns schei-
den von der Liebe
Gottes? Die in
Christo **I**esu
ist / vnserm **H**er-
ren.

Roman. 9.

Es ist nicht
an jemandes
wollen / oder lauf-
fen / Sondern an
Gottes erbar-
men.

Bawienie nie
Inależy na tym
co by chciał / albo
bieżał / ale na
Bożu / który
się zlitował.

Gott

Roman. 11.

Gottes hat
alles beschlos-
sen vnter dem **V**n-
glauben / auff das
Ex sich aller er-
barne.

Gottes wšzy-
tki zámknął
w niepostużeniu
stwo / aby sie nad
wszytkymi zmi-
łował.

Roman. 14.

Unsrer keiner
lebet ihm sel-
ber / vnd keiner
stirbt ihm selber.
Leben wir / so
leben wir dem
HERRN:
Sterben wir / so
sterben wir dem
HERRN.
Darumb wir le-
ben oder ster-
ben / so sind wir

Aden z nas so-
Ibie samemu
nie żywie / y żaden
sobie samemu nie
vmiera. Bo choć
żywiemy / tedy
PAŃD żywie-
my: Choć vmie-
ramy / tedy **P**A-
ND vmieramy.
Przeto tedy choć
żywiemy / choć
też vmieramy /

L v des

des HERR. Denn
dazu ist Christus
auch gestorben /
vnd auferstanden
vnd wider lebendig
worden / das ER
ober Todte vnd le-
bendig ein Herr sey.

Item.

ES Haffet das
euer Schatz nicht
verlästert werde:
Denn das Reich
Gottes ist nicht
Essen vnd Trin-
cken / sondern Ge-
rechtigkeit / vnd
Friede / vnd freude
im heiligen Geist.

Wer darinnen Chri-
sto dienet / der ist Gott
gefellig / vnd den
Menschen werth.

Przyscy iestescmy.
Gdyż na to Chri-
stus y umarł / y
powstał / y zaś
ożył / aby y na-
d umarłymi y na-
d żyjącymi Pa-
nował. 2c.

Staraycie się
aby Skarb wasz
zły nie skynął:
Bowiemy Króle-
stwo Boga nie
jest pokarm ani
picie / ale Spra-
wiedliwość / y
pokoy / y Wesele
w Duchu świe-
tym. Kto w tych
rzeczach służy Chri-
stusowi / ten się po-
doba Bogu / y jest
przyjemny ludzkom.

Chria

1. Corinth. 1.

CHRISTUS ist
Uns gemacht
von GOTT zur
Weisheit / vnd zur
Gerechtigkeit / vnd
zur Heiligung / vnd
zur erlösung: Auf
das (wie geschriebe
steht) Wer sich
rühmen wil / der
rühme sich des
HERRN.

CHRISTUS został
cie nam od
Boga Mądro-
ścią / Sprawie-
dliwością / po-
święcenim / y od-
kupieniem: Aby
(iako napisano
jest) Kto się
chłubi / niech się
w Panu chlubi.

1. Corinth. 2.

ICH hielte mich
nicht dafür /
das ich etwas wis-
ste / vnter euch /
ohn allein JHE-
sum CHRISTUM /
den Geheilig-
ten.

Niemiałem się
dla za tego /
że bym co miał
umieć między was
mi / iedno tylko
JESUSA / y te-
go Wtężyłowa-
nego.

Chien

1. Corinth. 3.

Einen andern
Grund kan
zwar niemand le-
gen / ausser dem/
der gelegt ist / wel-
cher ist **JHESUS**
CHRISTUS.

Einigo grun-
du żaden iscie
założyć niemoże/
oprocż tego / co
założon iest / kto-
ry iest **JHESUS**
CHRISTUS.

1. Corinth. 15.

Der Todt ist
verschlungen
inn dem Sieg.
Todt / wo ist dein
Stachel?
Helle / wo ist dein
Sieg? Aber der
stachel des Todes
ist die Sünde/
die Krafft aber der
Sünde ist das
Gesetz.

Smierć iest
pożarta w
zwyciestwo:
Smierć / gdzież
iest oscien twoy?
Piekło / gdzież iest
twoie zwycie-
stwo? **A** bodziec
Smierci iestci
grzech / **A** moc
Grzechu iest za-
kon.

Gott

Gott aber sey
danck / der vns den
Sieg gegeben hat/
durch vnsern **HER-**
REN JHESUM
CHRISTUM.

Lecz dzieka **B O-**
G U / ktory nam
dat zwyciestwo-
przez Pana nasze-
go **Jezusa Chri-**
stusa.

2. Corinth. 5.

Gott hat
den / der von
keiner Sünde wu-
ste / für vns zur
Sünde gemacht:
(Das ist / ein Opfer
für die Sünde. Wie S.
Johannes sagt: Johan.
1. Sihe / Das ist Gottes
Lamb / das der Welt Sün-
de treget.)

Auff das wir
würden in ihm die
Berechtigkeit / die
für **G**ott gilt.

War Bog tes
go / ktory za-
dnego grzechu nie-
vznał / za nas
grzechem uczynił:
(To iest / uczynił go
Ofiarą za grzechy. Jako
Jan S. mowi: Johan. 1.
Otcho Bóg wólę który
głosił grzechy świata.)
abyśmy się zstali
w nim tą Spra-
wiedliwością /
która u **B**oga
placi.

Chri

E H X I stus hat
sich selbst für
vnsere Sünde ge-
geben / Das er
vns errettet von
dieser gegenwert-
gen argen Welt /
nach dem willen
B D Ties vnd vns-
fers Vaters: Wel-
chem sen Ehre von
Ewigkeit zu Ewig-
keit / Amen.

Weil wir wis-
sen / das der
Herr durch des
Gesetzes Werk /
nicht gerecht wird /
sondern durch den
Glauben an Jhe-
su Paul. E H X I st:
E H X I stus sa-
mego siebie
za grzechy nasze
wydat / aby nas
wyrwał / z tera-
znieyszego zlego
swiata / wedle
wolieny B O G a y
O X c a naszego:
Ktoremu niech
bedzie chwala na
wieki wiekow /
Amen.

So glauben wir
auch an E H X I
stum J H E sum /
auff das wir ge-
recht werden durch
den Glauben an
J H E sum Christ /
vnd nicht durch
des Gesetzes werck.
Denn durch des
Gesetzes Werck
wird kein Fleisch
gerecht.

S. Paulus schließt
abermal / das
wir ohn vnser verdienst
ohn Werck / ohn Gesetz /
allein durch den Glauben
an J H E sum E H X I stum
gerecht vnd selig werden.
Darumb sihestu hie lies-
bet Christ / welch ein gewo-
licher Irthumb es ist / leh-
ren / das vnser gute Werck
auch nötig seyn zur Ge-
ligkeit.

X myśmy też v-
wierzyli w Chri-
stusa Jezusa / aby-
śmy byli vspra-
wiedliwieni przez
Wiara w J E S U
Christa a nie przez
uczynki Zakonu:
Bowiemy z uczyn-
kow Zakonu za-
dne Ciało nie be-
dzie vsprawiedli-
wione.

Zu lasie Pawel G.
Zwierzy y samyfa /
ze my bywamy beznasych /
uczynkow y bez Zakonu /
tylko przez Wiara w
J E S U Christa / vspra-
wiedliwieni y zbawieni.
Przetoż thu obaczyć mo-
żesz wierny Chryściani
nie / iako to iest blad pła-
tący / vćyć / że by nasze
dobre uczynki miały też
być potrzebne ku zba-
wieniu.

Chri-

Galat. 3.

CHristus hat
Uns erlöset
von dem Fluch des
Gesetzes / da ER
ward ein Fluch
für vns / ic.

Ihr seht alle Kin-
der GOTTES /
durch den Glau-
ben an IHSU
IHESEN.

Denn wie viel
eurer Getaufft
sind / die haben
IHSUM an-
gezogen.

CHristus nas
wykupit od
przekleństwa Za-
konu / gdyż za
nas zstał sie Prze-
kleństwem / ic.

Wy wszyscy ier-
stwie Dzieci
BOŻYMI / przez
wiarę w Chri-
stusa IESUSA:

Bo ktorzkolwiek
ek sa Okrzczeni
ci Chrysta przy-
oblekli.

Galat. 4.

A die Zeit er-
füllet ward /
sandte GOTT
seinen Sohn / ge-

Aldy sie czas
wypelnit / po-
stał BOG SWO-
jego / wro-
boren

boren von einem
Weibe / vnd vnter
das Gesetz gethan /
Auff das ER die
so vnter dem Gesetz
waren / erlösete /
das wir die Kind-
schaft empfiengen.
Weil ihr denn
Kinder seht / hat
GOTT gesand
den Geist seines
Sohns inn ewre
Herzen / der
schreyet / abba / lie-
ber Vater.

Also ist nu hie
kein Knecht mehr /
sondern eytel Kin-
der / Sinds aber

dzonego z Nie-
wiaszty / y podda-
nego pod Zakon-
Aby on te / ktorzy
pod Zakonem by-
li / wykupit / ze by-
smy sposobienie
Synowskie wzie-
li. A iz wy ieste-
ście Dzietki / postat
BOG DUCHA
SWEGO w
sercu wasze / wo-
lajacego / Abba /
mily Oycze.

Przetoż inż thu
nie iest żaden wie-
cey sluga / ale tyl-
ko dziecieciem / a
M Kin-

Kinder / so sind
auch Erben Got-
tes / durch Chri-
stum.

iesliśdziećmi/te-
dī teſ ſa Dzie-
dzicimi
Bōżemi / przez
Chryſtuſa.

Ephes. 1.

WIR hat
vns erwchlet
durch CHRI-
ſtum /
che der Welt grund
geleget ward / das wir
ſolten ſein heilig vnd
vnſtrāfflich für Ihm /
inn der Liebe : Vnd
hat vns verordnet zur
Kindſchafft gegen ihm
ſelbſt / durch JHE-
ſum
Chriſt / nach dem wol-
gefallen ſeines Wil-
lens : Zu lob ſeiner
herrlichen Gnade /
durch welche Er vns
hat angenehme gemacht
in dem Geliebten :
An welchen wir
haben die Erlöſung

WIR nas wy-
brat w Chri-
ſtusie / przed zāto-
żenim Swiatā / aby-
ſmy byli ſwietyni
y nienāgynionimi
przed nim / w mi-
toſci : X nāznāczył
nas / aby nas ſpoſo-
bił za Dziatki / ku
ſobie / przez JHE-
ſa CHRI-
ſtuſa /
wedle wpo-
dabania
wolney ſwoiey : Ku
czci chwalebney Lā-
ſci ſwoiey / przez k-
tōra On nas w-
dzie-
czyni w-
czyni / w
onim Nam-
iſym :
W którym mamy
Odkupienie przez
ſung

durch ſein Blut /
nemlich die Berge-
bung der Sünden /
nach dem Reich-
thum ſeiner Gna-
de / welche vns reich-
lich widerſaren iſt.

Krew iego / y o-
puſzczenie Grze-
chow / wedle o-
ney Laſti iego /
ktora nam obſi-
cie o-
kazać raczył.

Ephes. 2.

WIR waren
Kinder des
Zorns von Natur /
gleich auch wie die an-
dern / Aber **WIR**
der da reich iſt von
BARM-
herzigkeit /
durch ſeine groſſe Lie-
be damit ER vns ge-
liebet hat / da wir tod
waren inn den Sün-
den / hat ER vns
ſamt Chriſto leben-
dig gemacht / (Denn
aus Gnaden ſeyt
ihr ſelig worden :)

WIR Chmy
Dziećmi gn-
ie z przyrodzenia /
iako y drudzi : Ale
BOG ktory ieſt
bogaty w mi-
toſci-
dziu / dla ſwoiey
Wielkiey Mi-
toſci /
ktora On nas w-
mi-
towal / g-
dychmy
ieſcie wmarlymi dla
Grzechow byli / nas
ſpolu z Chryſtuſem
ożywił / (Z Laſti
bowiem ieſcie
zbawieni)

M ij And

Vnd hat vns sampt
ihm aufferweckt/vnd
sampt im in das Him-
lische wesen gesetzt/ inn
Christo Ihesu.

Auff das Er erzeigete
in den zukünfftigen ze-
iten/den vberschwem-
lichen Reichthumb sei-
ner Gnade/durch seine
Güte vber vns/ inn
Christo Ihesu.

Denn aus Gnade
seyt ihr selig wor-
den / durch den
Glauben/vnd das
selbige nicht aus
euch/Gottes gabe
ists / Nicht aus den
Wercken/auff das sich
nicht jemand rühme.

Denn wir sind sein
Werck/ geschaffen inn
Christo Ihesu/ zu gut-
ten Wercken / zu wel-
chen Gott vns zuvor

Das nas pospółu z nim
wzbudził / y wespotek
z nim w Liebē po-
sadzit / w Chrystusie
Jezusie.

Abym On okazał w
przyszłych czasach
ono obficie Bogas-
twa Łaski swojej /
przez dobroć /
która ma ku nam /
w Chrystusie Je-
zusie.

Abowiem Łaska
iestedzie zbawie-
ni / przez Wiare /
y to nie z was
dąto Bóg jest :
Nie z czynków /
aby sie nicht nie
chłubił.

Abowiem iestechmy
sprawą jego / stwor-
zeni w Chrystusie
Jezusie / ku czyn-
kom dobrym / ku któ-
rym Bóg nas przed
bereitet

bereitet hat / das wir
darinnen wandeln
sollen.

tym nagotował /
abychmy w nich
chodzili.

Philip. 1.

Christus ist
mein Leben/vnd
Sterben ist mein ge-
win.

Ich begere Abzu-
scheiden / vnd bey
Christo zu sein.

Christus iest
mnie zyskiem /
a śmierć / iest mym zys-
wotem.

Ja żadam odieść/
y z Chrystem być.

Philip. 3.

Unser Wandel
ist im Himmel/
von dannen wir auch
warten des Heylandes
Ihesu Christi des
HERRN/welcher
unsern nichtigen Leib
verfleren wird / das er
ehntlich werde seinem
verflerten Leibe/nach
der wirkung / da Er
mit kan auch alle ding
im vnterthenig machē.

Naša Rzecz
pospolita iest
w Liebē / s kąd też
oczekawamy zbaw-
ienia Jezusa Chri-
sta pana / który
nasze nieczemne cia-
to przemieni / aby
sie podobnym sta-
to / chwalebny
Ciało jego / wedlug
skutecznej mocy / któ-
ra też wszytki rzeczy
sobie poddać może.

Amē Dank

Coloff. 1.

Dank saget
dem Vater /
der vnns tüchtig ge-
mache hat / zu dem
Ertheil der Heiligen
im Licht: Welcher
vns errettet hat von
der Obrigkeit der Fin-
sternis / vnnnd hat vns
versezt inn das Reich
seines lieben Sohns /
In welchem wir
haben die Erlösung
durch sein Blut /
nemlich die vergebung
der Sünden.

Coloff. 2.

Gott hat vns
Lebendig ge-
macht durch Christum /
vnd hat vns geschenkt
alle Sünde / vñ aufge-
tilget die Handschrift
so wider vnns war /

Dank saget
Gycu / Ktory
nas sposobnymi v-
czynil / do części
dziedzictwa Swie-
tych w światłości /
Ktory nas wybarvil
z mocy ciemności /
y przeniosł nas w
Krolestwo swego
młatego **SLA** / W
ktorym my mamy
odkupienie / przez
Krew iego / to
jest / Odpuszczenie
grzechow.

Bog **V**las
Łożywil przez
CHXstusa / y
odpuscił nam wśy-
tki Grzechy / y wyma-
zat on ChyrogRAF /
Ktory przeciw nam
welche

welche durch Sating
entstund / vnd vns ent-
gegen war / vnnnd hat
sie aus dem mittel ge-
than / vnnnd an das
Creuz geheftet: Vnd
hat aufgezogen die
Fürstenthumb vnd die
Gewaltigen / vnnnd sie
schaw getragen of-
fentlich / vnnnd einen
Triumph aus ihnen
gemacht / durch sich
selbst.

Nichts ist so hart wi-
der vns / als vnser
eygen Gewissen / damit wir /
als mit eygener Hand /
Schrift / vberzeuget werden /
wenn das Gefüge vns die
Sünde offenbaret / damit
wir solche Handschrift ge-
schrieben haben. Aber der
Herr **CH**Xstus erlöset
vns von solchem allen /
durch sein Creuz / vnd ver-
treibet auch den Teuffel
mit der Sünde.

był Ktory z **V**staw
powstał y był przeci-
wko nam / y ten precz
s posrzedku odiał /
y ku Krzyżowi przy-
hastował: A zewo-
łszy **K**siestwá y
Mocárstwá / y ie
wywiod ná podziw
iáwnie y začnie ie
sam zwycięzył przez
sie.

Nie jest tak cięskie
go przeciwnam / iako
własne nasze Sumienie /
ktorym my nicnaczej idna
iako naszym własnym Chy-
rograffem przeciwiadczeni
bywamy / gdy nam **Z**akon
Grzechy przed oczyma
jednymy my ten ChyrogRAF
napisał. Ale nasz **CH**X-
stus **P**A^{NI} nas wybarwia
s tego wśytkiego / Krzysen
swym / y od nas odpędza
Dyablay Grzech.

1. Theſſal. 4.

EX ſelbſt der
HERR wird
mit einem Feldgeſchrey
vnd ſtůrme des Erſchů-
gels/ vnnnd mit der Po-
ſaunen Gottes/ ernider
vom Himmel kommen:
Vnnnd die Todten inn
Chriſto werden auff-
ſtehen zu erſt. Darnach
wir/ die wir leben vnnnd
vberbleiben/ werden zu-
gleich mit denſelben hin-
gezůckt werden/ inn den
Wolcken/ dem HErrn
entgegen inn der Luft:
Vnnnd werden also bey
dem HErrn ſein alle-
zeit. So trůſtet euch nu
mit dieſen Worten vn-
tereinander.

1. Timoth. 1.

Das iſt ihe ge-
wiſſlich war/ vnd

Sampar
z Erzykiem
albo z pobudka/ y z
groſem Archaniel-
ſkim/ y z traga BO-
ga/ zſtapi z Liebá:
a pomárli w Chri-
ſtusie/ powſtana
pierwey. Potym
mi ktorzy zywi y
pozostániemy/ po-
chwyceny bedziemy
ſpotu z nimi w obto-
kach/ abyſmi ſie z
PANem potkali na
powietrzu: A tak
zawſie z PANem ba-
dziemy. A przetoż
poćieſzaycie tymi
ſłowy ieden dru-
giego.

Wternać ieſt
ta mowa y
ein

ein thewer werthes
Wort/ das Chriſtus
Iheſus kommen iſt inn
die Welt/ die Sůnder
ſelig zu machen/ vnter
welchen ich der fůrne-
meſte bin.

Aber darumb iſt mir
Barmhertzigkeit wider-
ſaren/ auff das an mir
fůrnemlich Iheſus
Chriſtus erzeigte alle
Gedult/ zum Exempel
denen/ die an Ihn gleu-
ben ſolten zum Ewigen
Leben.

1. Timoth. 2.

Das wil/
das alle Men-
ſchen geholffen werde/
vnnnd zur Erkenntnis der
Warheit kommen.
Denn es iſt ein Gott
vnnnd ein Mittler
zwiſchen Gott vnnnd den
Menſchen/ nemlich/

drogie to ſłowe ieſt/
iż CHRYSTVS
IHEſVS przyſzedł
na świat/ grzesni-
ci zwaćić/ z kto-
rych iam ieſt pier-
wſzym.

Alem dla tego mi-
łosierdzie otrzymał/
aby we mnie pier-
wſzym IHEſus Chri-
ſtus okazał wſelaką
miłość/ na wzor
tym/ ktorzy maig
wwierzyć weń/ ku
żywotowi wieczne-
mu.

Bóg chce/
aby wſyſcy
Ludzie byli zbawieni/
y ku wznaniu Praw-
dy przyſłi. Boć
Jeden ieſt Bóg/
ieden też PÓŚ-
cieśca mie-
dzy Bogiem y Ludzi/
M. b. m. der

der Mensch **IHE-**
sus **CHX** Iustus:
Der sich selbst ge-
geben hat / für
alle / zur Erlö-
sung.

CZLOWIEK
Iezus Christus:
ktory siebie same-
go widał za w-
szystkie / na zapła-
te Odkupienia.

1. Petri 3.

Wisset / das
ihr nicht mit
vergeltlichen Silber
oder Gold/erlöset seyt/
von ewrem eyteln wan-
del / nach Väterlicher
weise: Sondern mit
dem thewren Blut
Christi / als eines vn-
schuldigen vn vnbesie-
chten Lammes/der zwar
zuvor versehen ist/ che
der Welt grund gelegt
ward/ aber offenbaret
zu den lezte zeiten vmb
ewret willē/die jr durch
jn gleubet an Gott/der
jn aufferwecket hat vō

Wiedzcie / iż
Nie rzeczami
kázacymi sie / Sre-
brem abo Żłotem/
wiktupieni iestescie /
od proznego obco-
wania waszego / od
Oycow podanego:
Alle droga Krwia
CHX Iustusowa / iā-
ko iednego nie na-
gānionego y niepo-
kalānego Barankā/
ktory byt przeyzran
przed Żołozieniem
Swiatā / Alle iest
obiāwion tych cza-
sow ostātecznych /
den

den Todten / vmb
Ihm die Herrligkeit
gegeben / auff das
ihr Glauben vnn-
d Hoffnung haben
möchtet.

bla was / ktory prze-
zeni wierzycie w Boga/
ktory go wzbudził z
martwich / y dat mu
chwale / aby wiara
ynādzieia wasza w
Boga bytā.

1. Petri 2.

CHristus hat
vnsere Sünde
selbst geopffert an sei-
nem Leibe. auff dem
Holz / auff das wir
der Sünde abgestor-
ben/der Gerechtigkeit
leben: Durch wel-
ches. **Bunden-**
(S. petrus spricht nicht/
durch ewre Werk.)
ihr seyt heyl worden.

Denn ihr waret wie
die irrende Schafe /
Aber ihr seyt nu bekeh-
ret zu dem Hirten vnd
Bischoffe ewerer See-
len.

CHristus sam
Grzechy nāse
Osiārowat w Ciele
swoim nā drzewie/
ābysiny odstrychnie-
ni bedac od Grze-
chow / w sprāwiedli-
wosci żyli: Ktores
go Kāny /

(Nie mowi plotk S.
wzynałami waszymi)
wy wleczeni iestescie.

Abowiemescie byli
iako Owce bladz-
ce / ale teraz nā-
wroceni iestescie do
pasterzā y Biskupa
duś waszych.

Chri-

1. Petri 3.

CHristus hat
ein mal für vnse-
re Sünde gelidten/der
Gerechte für die Un-
gerechten: Auff das
Er vns Gott opfferte/
vnnnd ist getödtet nach
dem Fleisch/ aber lebē-
dig gemacht nach dem
Geist.

1. Johan. 1.

DAS Blut
(nicht vnserer
Werke) JHESU
CHRISTI/GOTTES
Sohns / macht
Vns rein von Al-
ler vnser Sünde.

1. Johan. 2.

Eine Kindlein/
solches schreibe
ich euch / auff das ihr
nicht sündiget:

CHristus raz
za grzechy nas
sie cierpiat / Sprawie-
dliwy za niesprawie-
dliwie: aby nas Bo-
gu ofiarowat / y iest
zabit w Ciele / ale
ożywiony Duchem.

Kewó (nie v-
czynki nasze)
JESU CHRISTA/
SYNA BOŻE-
go / oczyszcia nas
od Wszystkich na-
szych grzechow.

Dziatki moie/
Proć wam piśe/
abyście nie grzeszyli:
Vnd,

Vnd ob jemand sün-
diget / so haben wir
Einen Fürsprecher
bey dem Vater /
Jhesum Christ/
der Gerecht ist.

Vnd derselbige ist
die Versünung für
vnserer Sünde:
Nicht allein aber
für die vnseren/som-
dern auch für die
Sünde der gan-
zen Welt. (Die da
dem Evangelio glauben.)

Nieśliby kto zgrze-
syt / tedy mamy
Jednego Przy-
czyncę v Ojca-
JESUSA Chris-
tusa sprawiedli-
wego. A onci
iest vbląganiem
za Grzechy nasze:
a nie tylko za na-
sze / ale też za
grzechy wszyt-
kiego Świata.
(To iest / Ktoży Ewange-
lię S. wierzą.)

1. Johan. 3.

Arzu ist er/
Schiennen der
SON Gottes/
das Er die Werck
des Teuffels zur-
störe.

Vtemu sie
Pokazat Syn
BOŻY / aby v-
czynki Dyablowe
zepsował.

Chri-

EHRISTUS ist
durch sein en-
gen Blut / einmal
inn das Heilige
eingegangen / vñnd
hat eine Ewige
Erlösung erwor-
ben.

EHRISTVS
przez własnę
Krew swoję /
wszedł raz do
świątych przyby-
tkow / dostawszę
wiecznego Odku-
pienia.

EHRISTUS hat
mit Einem
Opffer inn E-
wigkeit vollendet /
Die geheiligt
werden.

EHRISTVS
jedną Ofiarę
na wieki ty do-
skonalszymi uczynił
ktorzy bywają
poswieceni.

Darumb ist kein ander
Opffer / oder Wert /
mehr nötig / dadurch Se-
lig zu werden / Sondern
CHRISTUS allein. Vñns
das Ewige Leben erwor-
ben / vñnd für vns alles er-
füllt hat.

Pieroz już wiemy że
Jedną Ofiarę / albo iad-
kiego uczynił ku zasa-
dzeniu wiecznego żywota
nie potrzeba: gdyż CHRIS-
tus sam nam żywot wie-
czny zaśluził / y wpytło za
nas wypelnił.

Jesus

IHEESVS
CHRISTUS
ist der trewe Zeu-
ge / vñnd der Erst-
geborene von den
Totten / vñnd ein
Fürst der Könige
auff Erden: Der
vns geliebet hat /
Vñd gewaschē
von den Sün-
den mit sei-
nem Blut:

Vñd hat vns zu
Königen vñd Prie-
stern gemacht / vor
Gott vñ seinem Va-
ter. Demselbigē sen
Ehre vñd Gewalt /
von Ewigkeit zu
Ewigkeit / Amen.

EHRISTVS
JESVS
jest on wierny
świadek / y pier-
worodny y v-
marlych / y
Książe Królów
Ziemie: Ktory
nas uwitował /
Y omyl nas z
grzechów na-
szych Krwią
swoją: Y uczy-
nił nas Królmi
y Kaptanym BO-
GU y OJCZ
swemu.

Jemuż niech be-
dzie Chwała y
moc na wieki wie-
ków / Amen.



Redimus nos (per gratiam Domini IESU CHRISTI) saluari, sicut & Patres nostri salvati sunt.

WIR glauben (durch die Gnade des HERRN IESU CHRISTI) Selig zu werden / gleicher weise wie auch unsere Väter.

Werzimm (iż przez Łaskę Pańską JEZUSA Chrystusa) bedziem zbawieni / tak iako y Oycowie naszymy zbawieni sa.

Ein

Ein Christlich
Gebet / M.
L.

ICH dancke
dir HERR
Gott Vater / für alle
deine Wohlthat / die
mir erzeiget hast / das
Du mich geschaffen
hast zu einem ver-
nünftigen Menschen /
vnd hast mich erlöset
durch das unschuldige
Blut deines lieben
Sohns / meines
HERRN vnd Hey-
landes IESU Chri-
sti. Ich bitte dich lie-
ber Vater / verleyhe
mir Gnade / dein
heiliges Göttliches
Wort wol zu lernen /
Christlich zu leben /
vnd Seliglich zu ster-
ben:

Chrześcianańska
Modlitwa.

Dziękuję tobie
Pańskie Boże
Oycze / za twoie wo-
sytne dobrodzie-
stwa / które ty
mnie okazał / żeś
mnie stworzył ro-
zumnym Cłowie-
kiem / y wybawileś
mnie przez niewin-
nego twego mło-
dgo SNA mego Pa-
nā y zbawiciela
JEZUSA CHRYSTA.
Proszę cie miły O-
cze / rācz mi wżyczyć
tey Łasky / aby mi
mogł twego świę-
tego Bożkiego Sto-
wa wżyczyć Chrześci-
ańskie życie / y zbawie-
nie vmrzeć:

N Durch

Durch I H Xsum
CH Xsum / deinen
lieben Sohn / unsern
H Erren / Amen.

Ein Christlich
Gebet / wie die
Eltern ihre Kindlein
zu diesen gefährlichen Zei-
ten / vmb erhaltung des
Wort GOTTES / wider
die Feinde des heiligen
Evangelii / sollen
lernen Bes-
ten.

Wir danken
dir HERR
Gott Himmlicher Va-
ter / das du uns das
selige Licht deines
Worts so gnediglich
angezündet / vnd bis-
her hast lassen leuch-
ten. Wir bitten dich/
du wollest zu dieser
zeit ob solchem Licht
gnediglich halten :
Vnd dem Sathan /

Przez I E S V Ch-
sta twego mitego
S W A / pana nasze-
go / Amen.

Chrześciana
Modlitwa / iako
Rodzicy swoje Dzyat-
ki / tego niebezpiecznego
czasu / o zachowanie Slo-
wa B O G i e g o / przeciw nie-
przyjaciolom swietey
Ewangelii / moia
uczyc / Bogu sie
modlic.

O Iesuiemy
tobie P A n i e
B O G e O X e z e T i e s-
bieści / żeś ty nam
zbawienna Swiat-
łość twego Słowa
tak łaskawie zapo-
słał / y aż do tad do-
puszciles świecić /
Prosimy cie / chciey
też tego czasu / nad
tę swiatłość mi-
łośćwie trzymać :
A Szatanowi y
vnd

vnd der argen Welt
nicht gestatten / das
sie es anpfehlen.

Las dich unser er-
barmen / lieber Va-
ter / ober welche solcher
janker sonderlich wird
aufgehen. Denn wir
sind noch jung vnd un-
erzogen / bedürffen
auch für vnd für / das
wir inn deinem Wort/
vnd inn deiner Furcht/
von unsern Eltern vnd
Lehrmeistern / unter-
wiesen vnd gelehret
werden / vnd dich von
tag zu tage / ihe len-
ger ihe besser erkennen
lernen.

So gehen aber die
Feinde deines Worts
damit vmb / das sie uns
in Abgötterey vnd Finster-
nis führen / vnd das Wort
vns gar entziehen wollen.

Solchen Jammer
wehre D D lieber

temu zlemu Swia-
tu nie dopuszczac / aby
ia wygasila.

Smitui sie nad
nami / miły Oycze /
które byśmy takie cie-
skosci nawiecy
przyptacie musiaty.
Bo my ieszcze ieste-
chmy młode y nie-
wychowane / po-
trzebiemy też wysta-
wiecznie / abysmy w
twoim Słowie / y w
twoiey boiaźni / od
naszych Rodziców y
Uczycielow cwiezo-
nie y wzorne byty / y
ciebie ode dnia do
dnia / y daty y lepiej
poznać sie uczyły.

A to sie / nieprzy-
iaciele Słowa two-
iego staraj / aby nas w
błędowalstwo y w cie-
mności wcieli / y Sło-
wo nam prawie odagna-
chą.

Takowe cięskosci
nie dopuszczay T D
N ij Da-

Vater / vmb deines
Namens willen / Denn
du durch den Prophe-
ten David sprichst:
Du woldest dein Lob
zurichten / aus
dem Munde der
Unmündigen vnd
Seuglingen.

Vmb solche Gna-
de / bitten wir Dich
jehund lieber Vater /
gib deiner Kirchen
Friede / vnd wehre al-
len Feinden deines
Worts / die vns jetzt
bedrängen / Auff das
wir vnd unsere Brü-
derlein vnd Schwe-
sterlein / so täglich
hernach wachsen /
solches gnediges
Licht / dein Heili-
ges Göttliches Wort
auch haben / vnd

mitly Oze / dla
Imienia twoiego:
Bo ty przez proro-
ka Dawida mówisz/
że ty chcesz Twoje
Chwałę wyko-
nać / z ust Nie-
mowiących y
siących.

O takowa Miłość
prosimy cie teraz /
mitly Oze / day
twojemu Kościotowi
pokoy / y zastaw sie
wsytkim nieprzy-
iaciom. SŁO-
wa twego / ktorzy nas
teraz wciśnają: Aby-
śmy my y nasiy Bra-
ćcykowie y Sio-
strzyczki / ktore na
każdy dzień po nas
rosną / takowa mi-
łość Światość /
twego światła
Boskiego /
wła też miaty / y
Dich

Dich mit vnserm Ge-
bet / frue vnd abends
loben / anrufen / vnd
bekennen. Der du vn-
ser einiger Gott vnd
ewiger Trost bist / mit
deinem SOHN /
vnserm Herren Chri-
sto I H E S U / vnd
dem Heiligen Geist /
Amen.

✠ Morgen
Gebet / oder
Danksa-
gung.

I H dancke dir/
Herr Gott Him-
lischer Vater / durch
deinen lieben Sohn/
vnsern H E R R E N /
das Du mich / die
meinen / diese Stadt /

ciebie z naszymi Mo-
dlitwami / poranu
y na wieczor chwa-
lity / wzywaly y wy-
znawaly. Ktory
ty naszym iedynym
Bogiem y wiekui-
sta Pościecha iestes/
z twoim SŁnem / z
naszym Panem I E-
S U Christem / y z
Duchem Swietim/
Amen.

✠ Poranna
Modlitwa /
albo Dzieko-
wanie.

Dziękuję tobie PA-
NIE BOże O-
cze Niebieski / przez
I E S U Christa /
twego miłego SŁ-
NA / páná nášego /
iżes Ty mnie / te
moie / to Miesto /
N iij vnd

vnd das ganze Land/
diese Nacht / für al-
lem Schaden vnnnd fahr
genediglich behütet
hast.

Vnnnd bitte dich O
lieber HERR / du
wollest vnns alle / die-
sen Tag auch behü-
ten / vor Sünden
vnd allem Vbel: Das
dir alle vnser Thun
vnd Leben gefalle.

Denn ich befehle
mich / mein Leib vnnnd
Seele / vnnnd alle die
meinen / diese Stadt
vnnnd Land / inn deine
Hände. Dein heili-
ger Engel sey mit
Vns / das der böse
Feind keine macht

an vnns
finde/
A M E N.

y te wszystk Kraine /
tey nocy / od wszystk
kich skod y niebezpie-
czności iaskawie v-
chowat.

A proście O miły
Panie / byś nas też
rządził wszytkie tego
dnia uchowac / od
Grzechu / y od wsze-
go złego / aby się to-
bie wszytki nasze w-
czynki / y też żywot
dobrze podobat.

Bo ja polecam
mnie / moje Ciało y
Duszę / y moje wszy-
stkie / to Miasto y te
Kraine / w twoje
Ręce. Twoy świę-
ty Anioł niechay
będzie z nami: aby
zły Nieprzyjaciel za-
dney mocy nad na-
mi nie miał /
Amen.

Ein

Ein Gebet / zu
Gott dem Vater/
wenn die Kinder nu
anheben sollen
zu lernen.

Ueber Hülfflicher
Vater / wir bitten
dich alle inniglich/
bawt unsere Herzen/
vnnnd beschütze vns/
vnd alles das inn vns
ist: Denn alle vnser
mühe ist vergeblich
vnnnd vmbsonst / ohn
deine hülffe.

Verleihe deine Gna-
de / das wir diesen
Tag also mögen zu-
bringen / das auch
dein Name dabey ge-
lobet werde. Sende
vns deinen Heiligen
Geist / das er vnser

Modlitwa do
Boga Ojca /
gdy się Dzieci
poczynają
uczyć.

Wszystki Ojcie Nie-
biecki / my prosi-
my Ciebie wszyscy
nabożnie / budny
nasze serca / strzeż y
obramiej nas / y
wszystko to co w
nas jest: Albowiem
wszystką naszą pra-
cę jest daremna y
prozna / bez twojej
pomocy.

Racz nam dać Ła-
sę twoją / iż byśmy
ten dzień tak mogli
strawić / aby też
Imię twoje przy-
tym chwalone było.
Jeżeli nam Duch
twój święty / iż
by On nasze serca
N iiii Herr

Herr erfülle mit deiner Gnade. Verleihe vns das/ durch deinen lieben **GOTT** bitten wir dich/ der Dich zu bitten hat befohlen/ inn seinem Namen/ vnnnd du hast vns verheissen alles zu geben.

So sey vns nun lieber Himilischer Vater gnedig / vnnnd vergib vns alle vnser Sünde: Durch deinen lieben **GOTT**/ der da lebet vnnnd Regieret mit Dir vnnnd dem Heiligen Geist/ einwarer **GOTT**/ von Ewigkeit/ Amen.

nápetnit **LASKA** twoia. Dajcie nam to / przez twego mitego **GOTTA** ciebie prosimy/ Ktory ciebie prosić kazat / w Imie swe / y ty przyrzekles nam wszystko dać.

Już tedy nam bądź miły Ojciec miłościwy / y rąć nam odpuszczyć wszystkie nasze Grzechy: Przez twego mitego **GOTTA** / Ktory żywie y Króluie / z Tobą y z Duchem Świętym / prawdziwy **BÓG** na wieki wieczne / Amen.

Das

Das Benedicite.

Wie die Kinder sollen den Tisch segnen.

Benedicite.

Jako Dzieci Boga mają śpisać.



Alle Augen waren auff dich Herr / vnnnd du gibest ihnen ihre Speise / zu

Wszystkich oczy ciebie praise czczą / y ty im dawasz pokarm ich / czczą N v seiner

seiner zeit. Du thust
deine Hand auff/
vnd settigest alles was
lebet mit wolgefallen.

Vater vnser der du
bist im Himmel: 26.

HEKK GOTT
Himlischer Vater/
segene vns vnd diese
deine Gaben/ die wir
von deiner milden Gü-
te zu vns nemen/durch
Ihesum Christum vn-
sern HErrn/
Amen.

seines. Otwierasz
ty Reke twoie / y nas
sycasz wszystko co ży-
wo jest / twoim poje-
gnaniem. *prze,*

Oxcze nasz / ktory
iestes w niebie/ 26.

panie BOZE
Oxcze Ciebieści /
pożegnay nas / y ty
twoie dary / ktore
my z twoiey sęzo-
drey Dobroci przy-
mujemy / *Przez*
JESU Chrysta/
pana naszego/
Amen.



Pio:

Piosnka przed iedzeniem:

Spiewa sie na te Note/

Jako:

¶ Kto sie pAna Boga boi/ 26.

Iz sam pAnie dawasz z Nieba/
Ludziom pokarm gdy go trzeba:
A na rozkazania twoie/
Z suchey Skaly plyną zdroie.

¶ Dzyeć nam swey Łaski wieczney/
Na tey Puszczy niebezpieczney:
A pozryw Lud swoy wybrany/
Aż przydzie kray obiecany.

¶ Dayże nam prawdziwe wodze/
Byśmy nie zblądzieli w drodze/
A oświeć nas Duchem swoim/
Nlech przy twoiey Prawdzie stoim.

¶ Naucz nas prawdziwey Wiary/
Jako przyjmować twe dary:
Racz ie nam błogosławić /
Ktores ty sam raczył sprawić.
AMEN.

Ein

Ein Gebet.

GHEXXGOTT
Hilfflicher Vater/
verleihe mir deine Gna-
de/ das ich mich vnd dich
erkenne: Mich als ein
armen Sünder vnn-
d elenden Menschen /
Dich als einen gnedi-
gen gütigen GOTT
vnd Vater.

Verleihe mir auch
O Lieber Vater / eine
selige stunde / Christ-
lich zu leben / Selig
zu sterben / vnn-
d frölich
auffzustehen: Durch
JHESEM Christi
stum deinen lieben

SON/
AMEN.

Modlitwa.

OPanie BOZE
Ojcze Niebieski.
rącz mi vzyć tvey
Łaski / abym ia siebie
y ciebie poznal. Mnie
iako vbogiego grzes-
znika y niedznego
człowieka / a ciebie/
iako łaskanego mi-
łosćiwego BOGA y
Ojca.

Rącz mi tyż dać
omity Oycze / ſzcze-
śliwą godzinę / Chrze-
ścićiańskie życie / zbaw-
wienie vnrzec / y
z wesłoscia wz-
martwych wstać:
Przez JEZU Chri-
sta twego miłego/
Syna/
AMEN.

DAS

Das Gratiar:

oder Dancks-
gung.

DANcket dem
GHEXEN/ den
GOTT ist freundlich/
vnn-
d seine Güte we-
ret ewiglich. Der
allem Fleische Speise
gibet/ Der dem Viehe
sein Futter gibet/ den
jungen Raben die ihn
anruffen.

GOTT hat nicht lust
an der stercke des Kos-
ses / noch gefallen an
jemandes Reinen.

Der GOTT hat
gefallen an denen / die
ihn fürchten / vnn-
d die auff seine Güte
warten.

Vater vnser/ 1c.

Gratiar:

albo Dzieko-
wanie.

DZIĘKUJcie
OPANU/ bo
on jest przyiązliwy / a
iego Dobroć wiecznie
trwa. Ktory wśel-
kiemu Serworzeniu
pożywienie dawa /
też Bydletom po-
karm dawa / mto-
dym Krukom/ Ktorzy
go wzywają.

Nie Kocha sie w
konstkiey mocy / ani
w golemiach Ktores
go człowieka.

PAN w tych sie
Kocha / Ktorzy sie go
boją / y Ktorzy na-
dzieis mają w iego
Miłosierdziu.

Ojczenaś/ 1c.

Mie

Wir danken dir
H E R R G O T Z
Himmlischer Vater /
durch Ihesum Chri-
stum vnsern H Erren/
für alle deine Wol-
that: Der du lebest
vnnnd regierest von E-
wigkeit zu Ewigkeit/
A M E N.

Nach dem Essen.

I.

Ancket dem
H E R R E n /
den Er ist sehr freund-
lich / Denn seine Güt-
vnnnd Warheit bleibet
ewiglich.

Der als ein Barm-
herziger gütiger Gott/
Vns dürfftige Crea-
turen gespeiset hat.

Singet jm aus Het-
zen grund mit innig-
keit /

My dziękujemy
tobie / PAnie B O Z e
O R z e N i e b i e s k i /
przez J E S U C h r i-
s t a P A T R A n a s z e g o /
z a w s y s t k i t w o i e
d o b r o d z i e y s t w a :
K t o r y z y w i e s z y
k r o l u i e s z n a w i e-
k i w i e k o w /
A m e n.

Po Jedzeniu.

I.

O J e k u y c i e
P A n u / b o c
i e s t s z e z o d r o b l i w y /
P n a w i e k i i e s t m a d r y
y p r a w d z i w y.

K t o r y m i l o s c i w y
d o b r o t l i w y P A T R /
n a s s w o i e s t w o r z e n i e
d z i s n a s y c i l s a m.

S p i e w a y n y z t e m n
z S r e c n a b o z n o s c i /
L o b

Lob vnd Danck sey dir
Vater in Ewigkeit.

Der du vns als ein
reicher milder Vater/
Speisest vnnnd kleidest
dein elende Kinder.

Verleih das wir
Dich recht lernen er-
kennen / vnnnd nach dir
ewigen Schöpffer vns
sehnen.

Durch Ihesum
Christum deinen aller-
liebsten Sohn / Wel-
cher vnser Mittler ist
für deinem Thron.

Der helff vns allen
samt mit ihm zuglei-
che / Vnnnd mach vns
Erben inn seins Va-
ters Reiche.

Zu Lob vnd Ehr sei-
nem heiligen Namen:
Wer das begreut / der
sprech von Herzen
A M E N.

Chwata bądź tobie
Oycze z wysokości.

Jze nas iako Ociec
nasz N i e b i e s k i / K a r-
m i s z y o d z i e w a s z v b o g i e
d z y a k t i.

D a y z e n a m b y c h z
m y c i e m o g l i d o b r z e
z n a c / A s t o b a z a-
w i d y n a w i e k i k r o l o-
w a c.

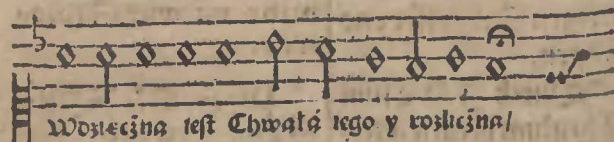
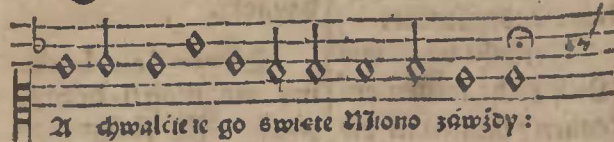
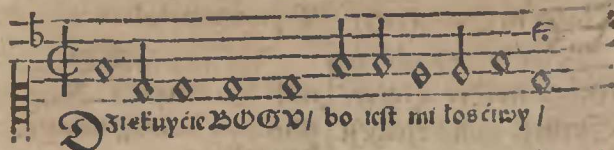
Przez C h r i s t a
S n a t w e g o n a-
m i l s z e g o / O r e d o-
w n i k a n a s z e g o m i a-
t e g o.

T e n r a c z d a c b y-
s m y z n i m b y l i s p o-
l e c z n i e / W k r o l e-
s t w i e O y c a i e g o z y t y
w i e c z n i e.

K u c z c i / c h w a t e
M i o n a i e g o s w i e t e-
g o : M o w z s r e c a e
A M E N /
z a d a i a c y
t e g o.

Dzies

II.



Lobet den
HERREN/
den Er ist sehr freund-
lich / Es ist sehr köst-
lich vnsern GOTT
zu loben: Sein Lob ist
schöne / vnnnd lieblich zu
hören: Lobet den
HERREN.

Dziękuycie
BOGU / bo
iest miłosćiwý / A
chwalcie iego swiete
Niono zawždy:
Wdzieczna iest
Chwała iego y roz-
liczna: Dziękuycie
PATV.

Singt

thgt gegen eintan-
r dem HERREN
dt dancke / Lobt ihn
mit Harpffen / vnsern
GOTT den werden:
Denn ER ist mech-
tig / vnnnd von grossen
Kräfften: Lobet den
HERREN.

ER kan den Hün-
del mit Wolcken bede-
cken / vnd gibe den Re-
gen / wenn Er wil / auff
Erden: ER leß Gras
wachsen hoch auff dür-
ren Bergen: Lobet
den HERREN.

Der allem Fleische
gibet seine speise / dem
Viehe sein Futter / inn
Väterlicher weise:
Den jungen Raben /
wenn sie ihn anruffen.
Lobet den HERREN.

Chwalcie go wszy-
scy z wielkim dzie-
kowanim / spieway-
cie iemu rozmaitym
pienim: Bo iest BOG
mocny y bärzo strä-
żliwy: Dziękuycie
PATV.

Ktory Niebiosä
obłoki przykrywa / ä
czäsu swego Rose
z niebä dawa: Zie-
lona trawa gory
przyodziewa: Dzię-
kuycie PATV.

Ktory Każdemu
Ciälu żywność da-
wa / y też dobytku
swoy pokarm wy-
puszcza / y młodym
krakom / ktorzy go
wzywaia: Dziękuycie
PATV.

D Er

ER hat kein luste / an
der sterck des Koffes/
noch wolgefallen an je-
mandes Beinen. Ihm
gefallen alleine die auff
ihn vertrauen: Lobet
den HERRN.

Dancket dem HER-
ren / Schöpffer aller
dinge / der Drumm des
Lebens thut aus ihm
entspringen / gar hoch
vom Himmel / sehr aus
seinem Herzen: Lobet
den HERRN.

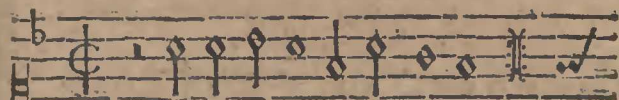
O JHESU
CHRISTE / SON des
Allerhöchsten / gib
die Gnade allen from-
men Christen / das sie
deinen Namen ewig
preisen / Amen: Lo-
bet den HER-
REN.

Uienia
w żadney A
mocy / ani w ża-
go Człowieka Krew-
kopiści. Na spodo-
banie w tych co sie
go boia: Dziękuycie
PANU.

Dziękuycie PANU/
Sprawcy wszytkich
rzeczy / s ktorey stu-
dnice nasz Żywot
pochodzi / wysoko
z Nieba / prawię z ie-
go serca: Dziękuycie
PANU.

O JEZU Chri-
ste / Bóże wszech-
mogący / daj swoim
Láska / ciebie wzy-
wającym: Bysimy
two Miano na
wieki chwalił/
A s toba
byli.
AMEN.

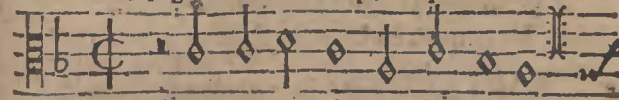
III.



D. KTW sie pA na BOGA boi/
A na iego drogach stoi:



Jest taki blo gosiawiony/
Strzeżego BOGA z kazdey strony.



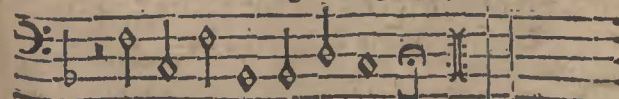
T. KTW sie pAną BOGA boi/
A na iego dro gach stoi:



Jest ta ki blogosiawiony/
Strzeżego BOGA z kazdey stroni.



B. KTW sie pAną BOGA boi/
A na iego drogach stoi:



Jest taki blogosiawiony/ zc.

D II

D

Drugie Dziekowanie.

Psalm. 128.

KTo sie panna B O G A boi/
A na iego drogach stoi:
Jest taki błogostawiony/
Strzeże go Bog z każdej strony.

¶ Wiec iesli z swej prace żyje/
Wnet taki Człowiek wyje:
Przysporzy mu Pan Bog chlebá/
Jle mu go będzie trzeba.

¶ Wzię wszy go na swą obronę/
Da mu wedle mieli żone:
I da mu dziatki nadobne/
Drzewu Oliwie podobne.

¶ Ktore w okrag stola siedzą:
Posłusne mu we wsem będą:
Takci pan Bog błogostawi
Tym którzy mu służą radzi.

Kto żywi powietrzne ptastki?
Kto zwierzątká / kto robastki?
Kto pod wodą błedne Ryby?
Ty sam Panie bez pochyby.

Ty sam Panie z swej możności/
Dawaś wszystkim żywność.

I napełniaś mieyscá wszystkim/
Nieprzebranymi vzytki.

¶ Tegos sie Człowieku zwierzyt/
Anis kresu nie zamierzyt/
Abby ty potrzebie swotey/
Vzyt hoyney Łaski twoiey.

¶ Bądź częśc chwataá twey Miłości/
Dá twoie szczodroblivości:
Żywe Dusie / á day chlebá
Ktory płynie z twego Źiebá /
AMEN.

Ein ander
Gesang.

Druga
Piosnka.

Klein nach dir
HERR / allein
nach dir HERR
JESU Christ
verlanget mich / HERR
JESU Christ ver-
langet mich / weil ich
hie leb / weil ich hie leb /
inn dieser Welt auff
Erden.

Panie / do
ciebie pANJE
JESU CHRJSTE
ia pragne / JESU
CHRJSTE ia pragne
pokim thu żyw / po-
kim thu żyw / ná
tym to niedżnym
Swiecie.

D iij. Allein

Allein an Dich
 HERR / allein an
 dich HERR Ihesu
 CHRiste gleub ich/
 Ihesu Ch: gleub ich/
 Hoffend gewiß / hof-
 fend gewiß / der Him-
 mel sol mir werden:
 Den du erworben /
 den du erworben hast
 mit deinem Blute /
 Am Creuz gestorben
 mir zu gutte / am
 Creuz gestorben mir
 zu gutte / O du
 Lamb GOTtes / O
 du SOHN Gottes/
 erhöhr mein Herkli-
 ches stehen / mein
 Augen gen Himmel
 sehen / mein Augen
 gen Himmel sehen.
 Tröst mich mit deinem
 Geist / O HERR
 Gott / hilff mir inn
 meiner noth / wenn ich
 von hinnen fahre /

W tobie moy
 PANTJE / w tobie
 moy PAnie JEZV
 CHRiste ia vsam /
 JEZV Ch: ia vsam/
 Wierzac perwie /
 Wierzac perwie / żeć
 nam być s toba w
 Liebe.
 Bos mi to spráwit /
 sameś mie zbáwit /
 swoia droga trwia.
 Na Krzyżus vmart/
 dla Cztowieka / na
 Krzyżus vmart dla
 grzesznego / BA-
 ranku BOży / O
 SVD BOży /
 vstysz mie serdeczne
 prosby / Wezy moie
 k Liebe znosie / o
 łaskawo Miłosć
 prośe.

Tieś mie DVchem
 swoim moy PAnie /
 spomosh z smutku
 żalosci / y gy sie
 ia s tad bede brac'

m

meine Seel wolstu
 bewaren. Denn ich
 im Tod vnnnd auch im
 Leben / habe mich dir
 ergeben: Ach HERR
 Ihesu Christe /
 nimm meine Seel inn
 deine Hände/inn
 deine Hände.

Abend Gebet.

Ich dancke dir/
 mein Himli-
 scher Vater / durch
 Ihesum Christum dei-
 nen lieben Sohn / vn-
 sern HErrn/ Das du
 mich/ die meinen/diese
 Stadt/vnd das ganze
 Land / diesen Tag ge-
 nediglich behütet hast.

Dusze moie rácz zá-
 chowác. Bo ia pa-
 kim thu zym ná-
 swiećcie w moc sie
 dawam tobie: O
 PANTJE JEZV
 CHRiste / przyimi
 dusze moie k sobie
 w wte swiste
 Rece.

Wieczor- na Modlitwa.

Dziękuję to-
 bie moy Opa-
 cze Wiebięsi / przez
 JEZV Christa Sy-
 na twego miłego/Pa-
 trza naszego / izes Ty
 mnie / te moie / to
 Miasto / y te wszy-
 stkie Kráine / tego
 dnia Łaskawie vcho-
 wat.

O iii

W

Vnnd bitte dich/
Du wollest vns ver-
geben alle vnser
Sünde / wo wir vn-
recht gethan haben/
vnd vns alle diese
Nacht gnediglich be-
hüten. Denn ich befeh-
le mich / mein Leib vnd
Seele / vnd alle die
meinen / diese Stadt
vnd Land / vnd alles in
deine Hände. Dein
Heiliger Engel sey mit
vns / das der böse

Feind keine macht
an vns finde/
Amen.

Ein Abend Gesang.

Im Thon: CHRISTE
qui lux es & dies.

Aprosze Cie / abyś
nam raczył odpuszcic
w slystki nasze Grze-
chy / ktoreśmy złośli-
wie popełnili / y racz
nas wsystkich tey no-
cy miłosćiwie zachow-
wać. Bo ja pole-
cam mnie / moie
Ciało y Duszę / y
wsystkie moie / to
Miasto y te Krá-
nie / y wsystkie rze-
czy / w Ręce twoie.
Twoy swiety Anioł
niechay będzie z na-
mi : aby zły nieprzy-
iaciel żadney mocy
nad nami nie
mógł.
AMEN.

Piosnka Wie- czorna.

Nota iey/iako : Christe
qui lux es & dies.

Chri-

Sünff Wunden starles
rot. nafse
dtugi.

¶ Gedencke HErr
de schweren Zeit/
damit der Leib ge-
fangen leit : Die
Seele die du hast
erlöst / der gib
HErr JHESV
deinen Trost.

¶ Gott Vater
dey Lob Ehr vnd
Preis / dazu auch
seinem S D Hne
weiß / Des Hei-
ligen Geistes gü-
teit / von nu an
biß inn Ewig-
keit.
AMEN.

¶ Raczysz nas
mieć na pieczy
swey / thu w tey
cieśkości cieles-
ney : Obroncą
ty każdy dusze /
racz byc przy nas
Panie zawsze.

¶ Bogu Wyczu
WSzechmocne-
mu / y Synowi
iego milemu /
takież DUCHO-
wi Swietemu /
bądź Czesć w
Troycy iedy-
nemu.
AMEN.

Amen

Im heiligen Christtag /
Ein Gebet. | Na Boze
Narodzenie /
Modlitwa.



HEX Gott | Anie Boze
himelischer Vater / der Du deinen
biest / Ktorys chciat
Einge-

Eingebornen SON
hast lassen Mensch wer-
den / vnnnd ein solches
Reich inn der Welt
durch ihn angericht / das
alle die an ihn gleuben /
von Sünden vnnnd des
Teuffels Tyranny
ledig / vnnnd des Hei-
ligen Geistes theilhaff-
tig / vnnnd durch Ihn
inn Ewigkeit sollen Ge-
lig sein.

Wir bitten dich / er-
leuchte vnser Herzen /
das wir solcher Gna-
den / vber alles was auff
Erden ist / vns frewen /
Dich recht erkennen /
an deinem Wort feste
bleiben vnnnd halten /
vnnnd folgendes n. h. s.
den allein deine
Gerechtigkeit vnnnd

aby twoy Jedno-
rodny SON zstat
sie Czkowickiem / y
takowes Krolestwo
na Swiecie przezeń
postanowit / aby
wszystcy ktorzy wien
wierza / od Grze-
chow y od Dyabeta
skiego Tyranstwa
wolny / y DVcha
swietego / wezescnicy
y przezeń na wieki
zbawieni byli.

Prosimy Cie /
oświeć nasze serca /
abyśmy się my s ta-
kowey Łaski / nad
wszystko co na ziemi
jest / weselili / Ciebie
prawie poznali / przy
twoim SŁOWIE
mocnie stali y trwá-
li / a napotym nie
jedno tylko twoie
Sprawiedliwość y

Stercke

Strecke rhümen vnnnd
preysen inn Ewigkeit /
Amen.

Ein Ander Gebet.

HERR GOTT
Himlischer Vater /
wir danken dir für
deine grosse Gnade
vnnnd Barmherzigkeit/
das du deinen Eingebornen **GOTT** in vnser Fleisch kommen / vnd durch Ihn vnns von Sünden vnnnd ewigem Tode genediglich hast helffen lassen. Wir bitten dich / erleuchte vns vnser Herzen / durch deinen heiligen Geist / das wir für solche deine Gnade / dir danckbar sein / vnnnd

WSzechmocnośc
chwalili y wysta-
wiali na wieki/
Amen.

Druga Mo- dlitwa.

PATYK BOZE
GOrze kłiebiest/
my dziękuiemy to-
bie / za twoie wielkie
Dobrodzieystwo y
Miłosierdzie / że
tвой Jednorodny
SYN w nasze Cia-
to przyszedł / y przez
niego nas z Grze-
chow y z wieczney
Smierci kławi-
wybawił. Prosimy
cie / oświeć nam
nasze serca / przez
Ducha twego świę-
tego / abyśmy za-
takowe twoie Do-
brodzieystwa to-
bie dziękowały / y
dersel-

derselbigen vns in aller
Noch vnnnd Ansech-
tung trösten / vnd also
durch deinen **GOTT** /
vnsern **HERRN**
YESU **CHRISTUM**
ewig selig wer-
den / Amen.

tym sie we wse-
laktiey cięskości y
pokusach cięsyli / a
tak przez twego **SYN**
an **PAN** naszego **Je-**
zu **CHRIST** / wie-
cznie zbawieni były/
Amen.

Eliax 9.

IN Kinde-
lein so löbe
lich / ist vns gebo-
ren heut : Von
einer Jungfrau
seuberlich / zu Trost
vns armen Leu-
ten. Wer vnns
das Kindelein
nicht geboren / so
wern wir all zu-
mal verlorn : Das

WIE sie
Dnam náro-
dzilo / wszystek
Swiat zweseli-
to : Z Panny
czystey pokorney/
nam na pociesze-
nie. Aby nie ie-
go Narodzenie
było by nasze
zatrácenie : ale
iest nasze wszy-
Heyl

Heyl ist vnser al- | stlich Zbawienie.
 ler. Ey du süßer | Przez twe słod-
 Ihesu Christ / kie Narodzenie /
 der du Mensch / człowieczeńst-
 geboren bist / be- | wem ogarnione /
 hüt vns für der | smiluy sie dzis
 Hellen. | nad nami.



Lucæ 2.

EHESEN | **E**HWALÁ
GOTT inn der | **B**OGVNA wy-
 Höhe / vnnnd Fried | sołości / á po-
 auff Erden / den | koy ná Ziemi /
 MENSchen ein | Ludziom dobrey
 wolgefallen. | woliey.

Grates

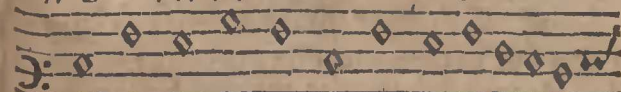
Grates nunc omnes, &c.



Grates nunc omnes, reddamus Do-
 Danct sagen wir alle GOTT vnserm HERRN
 Vñ teraz wšyſcy ſpiwamy / á
 Za ſpiwamyſ mu iuž wdziecznie / chwał-



mino DEO, qvi ſua Nati vi ta-
 Chriſto / der vns mit ſeiner Geburt erleuch-
 tete / Anu Kryſtowi dziekujemy / bo on nam ra-
 mys go wšyſcy ſerdecznie / dla zmitowa-



te nos li be ra vit de Diabolica
 tet / vnd vns erlöſt hat / durch ſeinen Tod von des
 ežyt / przez Narodzenie ſprawic od Diabla
 nia / y wykupienia / Etore mamy z iego



po te ſta te.

Teuffels gewalt.

wy bá wie nie. Repetit.

Náro d ženia.

P

Huic



Huic oportet ut canamus cum An-
Dem steht allein zu/das wir mit den Engeln
Jemuż przysłucha/spiewać z Anyoły w rą-



ge lis semper: Gloria in excelsis.
singen allzeit: Preis sey Gott in der Höhe.
dości: Chwała zawse na wysokości.

Christe PAnie nasz iedny/
BOgu OXezu Synu miły/ tobie my niedzni/
chwale rozdawamy/ ze wśemny twoimi wy-
bránemi.

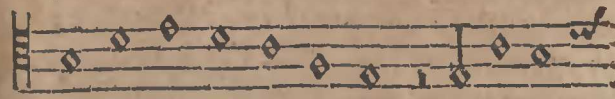
Repetit. Bo przez cie Świat iest uczy-
nion/ y każdy człowiek iest stworzon/ kto-
regó żywiś y zachowywaś/ bo w swej mocy
Liebo y Ziemi maś.

Tobie przysłuchy spiewać z Anyoły
w radości: Chwała zawse
na wysokości.

Glor



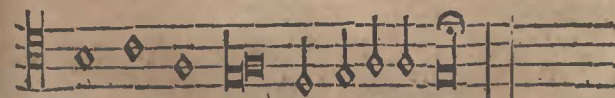
E lo bet seystu Ihesu Chrift/
Chwałać inż bądź JEZU Chryste



das du Mensch geboren bist/ von einer
jes sie zstat Człowiekiem iscie/ Narodzo-



Jungfrau das ist war/ des fremet sich
ny s Panny czystey/ z tego sie we-



der Engel schar/ Kyrieleyson.
selmy wśyscy/ Kyrieleyson.

Des ewigen Vaters | OXezowski robzo-
einig Kind/ jekt man | ne Dziecie / otho w
inn der Krippen findt: | ztobie | nąydziecie z

P ij In

In vnser armes Fleisch
vnd Blut/ verkleidet
sich das ewig Gut/
Kyrieleyson.

Den aller Weltkreis
nie beschlos/der ligt in
Marienschos/ Er ist
ein Kindlein worden
klein/ der alle ding er-
helt allein / Kyrieley-
son.

Das ewig Licht geht
da herein / gibt der
Welt ein newe schein/
Es leucht wol mitten
inn der Nacht/ vnd
vns des Lichtes kinder
macht/Kyrieleyson.

Der Son des Va-
ters Gott von art/
ein Gast in der Welte
ward/ vnd führt Vns
aus dem Jamerthal/
Er macht vns Erben
in sein Saal / Kyrie-
leyson.

Náše ciáto y Krew
náše / **SVN** Boży
przyoblokt ná sie /
Kyrieleyson.

Ktoregoć Świąt
nie okraży / ten v
Máryey leży / ná to-
nie máte Dzieciątko /
ktory w swey mocy
ma wszytko / Kyrie-
leyson.

Wieczna Świąt-
kość inż knam idzie /
oswiecać ten Świąt
wspędzie : A świecić
nam y w pułnocy /
czyniąc z nas dzieci
Świątkości / Kyrie-
leyson.

SVN ci Boży
knám zstąpił / Go-
ściem ná tym świe-
cie był / wywiódłci
nam sam s tey niedze/
kázdy wierny z nim
żyć będzie / Kyrie-
leyson.

EX

EX ist auff Erden
kommen arm / das Er
vnser sich erbarm / vnd
in dem Himmel machet
reich / vnd seinen lieben
Engeln gleich / Kyrie-
leyson.

Das hat EX alles
vns gethan / sein gros
Lieb zu zeigen an : Des
frew sich alle Christen-
heit / vnd danck ihm des
inn Ewigkeit/
Kyrieley-
son.

Vbogim thu dla
nas zstąpił / aby nam
miłościw był / W nie-
bie nas sam vboga-
cił / Anyołom rowne
poczymi / Kyrieley-
son.

A toć nam wszy-
tko wdziałat / by
swa Lastę okazał/
S tego sie wszyscy
woselmy / á serdecznie
mu dziekuymy /
Kyrieley-
son.



P iii

Ein

Ein Gebet
oder **Danck**
sagung / für das
Leiden **Jhesu**
Christi.

Modlitwa
albo **Dzięko-**
wanie / za **Um-**
czenie **Jezu**
Christa.



Ich dancke
Dir **HEXX**
Jhesu **Christe** /
warer **GOTT** vnd
Mensch / das du mich
armen Sünder / durch
dein heilig Leiden /
Sterben vnd Blut-
vergießen / gnediglich
erlöset hast / ohn alle
meine Werke / Ver-
dienst vnd Würdigkeit.

O **HEXX**
Jhesu **Christe** /
gros ist dein Leiden /
schwer ist deine Pein /
viel vnd gros ist deine
Marter / tieff sind dei-
ne Wunden / bitter
vnd schmerzlich ist
dein Tod / vnaus-
sprechlich ist deine
Liebe / damit du mich

D **Jekus** **ia**
Stobie **PA**
NIJE **Jezu** **Chri-**
ste / prawdziwy **Boże**
y **Człowiecze** / izes **Ty**
mnie **v** **ubogiego** **grzesni-**
ka / przez swa **święta**
Mękę / **śmierć** / y
rozłanie **krwie** / ta-
ślarwie **zbawić** ra-
czyl / bez **wszystkich**
uczynków **mych** / za-
ług / y **godności.**

O **panje**
Jezu **Christe** /
iako wielka **Męka**
twoja / iako **ciężkie**
cierpienie / rozmaite
wdroczenie / **głębokie**
śa **twoja** **rany** / **go-**
rzka y **bolesciwa**
jest **twoja** **śmierć** /
Jako **niewymos-**
wna **jest** **twoja** **mi-**
łość **ktoras** **mnie**

deinen lieben Vater
versünet hast / da Du
am Berg bluttigen
Schweis für grosser
Todes Angst geschwi-
het/dz die Blutstropffen
auff die Erden gefallen/
vnnnd daselbst von allen
deinen Jüngern verlas-
sen / inn die Hände der
schändten Juden vnnnd
Gottlosen Schar / dich
willig für mich erge-
ben: Welche dich hart
vnd ungeschwungen ge-
bunden / von einem un-
gerechten Richter zum
andern / vnbarmer-
zig geführt. Daselbst
bistu fälschlich verfla-
get / verurtheilet / ver-
speyet / verhönet / vnnnd
mit Fäusten in das An-
gesicht geschlagen wor-
den.

z Oycem twoim po-
iednat / gdys sie na-
gorze Olwney krwa-
wym potem / z wiel-
kiego vdratzenia po-
cit / tak ze krwawe
krople na ziemie pa-
daly / a tam od wpy-
tkich twoich zwolen-
nikow bytes opu-
sczony / a w rece ro-
motnich Zydow a
niezboznych Ludzi/
dobrowolnie za mies
byt wydan: ktorzy
cie mocno y twardo
związawszy / ob ie-
dnego niesprawiedli-
wego Sedziego do-
drugiego / niemito-
siernie wozili. Ta-
mes ostarzon falszy-
wie / osadzony / ze-
plwany / nagrawany/
y pieściami w twoie
Oblicze y bit:

Du

Du bist vmb vnser
Missethat willen ver-
wundet / vnd vmb vnser
sünde willen zuschlagen/
geciffelt / vnd mit Dör-
nern gekrönet / vnnnd
jämmerlich zugerichtet/
wie ein armer Wurm/
der nicht einem Men-
schen ehlich gewesen/
das es auch ein Heyd-
nisch Herr erbarmet
hat / vnnnd gesprochen:
Sehet / welch ein
Mensch ist das?

Du bist von wegen
meiner Mißhandlung
mitten vnter zweyen
Mördern auffge-
hengt / als ein Fluch/
an Händen vnnnd Fü-
ßen mit Nägeln durch-
graben / Darzu inn
deinem höchsten Durst
mit Eßig vnnnd Gallen
getrencket / Vnnnd mit

Tyiestes dla sta-
sych złości zranion /
y dla nasych Grze-
chów zbit / vbiżo-
wany / cierniową Ko-
roną koronowany / y
niedźnie wtrącion / ia-
ko w bogi robaczek /
który cztowiekowi
nie był podobien iże
też Poganstkie serce
włitowało sie / y
rzekła: Ocho / coż to
za Cztowiek iest?

Tys był dla prze-
stępstwa mego / mie-
dzy dwiema toty
zawieszony / iako prze-
klety / za Rece y za
Nogi gwoździ-
przybit / A ktemu
w twym wielkim
pragnieniu Octem
y Żółcią napawany/
A w wielkich bole-
P v grof

großem Schmerken /
hastu deinen Geist auff-
gegeben / Auff das du
vnser Schuld bezahlest /
vnnnd wir durch deine
Wunden geheylet wür-
den.

Für alle deine Mar-
ter vnnnd Pein / sage ich
dir Lob vnnnd Danck:
Vnnnd bitte dich / laß
dein heiliges Leyden
vnnnd Vordienstnis
an mir nicht verloren
sein / Sondern das ich
mich desselben von Her-
zen tröste / vnnnd rhüme /
auch dasselb also begehe
vnd betrachte / das alle
böse Lust / inn mir auß-
geleschet vnnnd gedem-
pffet / Dagegen aber
alle Tugend einge-
pflantset vnd gemehret
werden / Auff das ich
der Sünden abgestor-
ben / der Gerechtigkeit

ściach Duchá swego
wypuścites / abyś
naśe wine y blug
zaptáciť / á my aby-
siny przez twoe Rany
wleczeni byli.

Żá ty twoie wśfy-
tki Młki y wćrpie-
nia / serdecznie dzie-
kuie tobie: A prosie
cie / aby tá twoá go-
rzka Młká y zasługá
nie bytá ná mnie
daremná / ále abym
śie ia ia wśtáwicznie
w sercu mym cieśyt /
y te woychwałat / y
ia ták obchodźyt y
rozmistiat aby wśfy-
tki zte żádzé / wo
mnie zgáśty y w-
márly. A zási / á-
by wśeláka Enotá
wśczępioná y po-
mnożoná bytá / á-
bym ia grzechowi
wmárt / y spráwie-
lebe/

lebe/ vnd deinem (mir
gelassenen) Fürbilde
nachfolge/in deine fuf-
stapffen trette/das vbel
mit Gedult vertrage/
vnd dz vnrecht mit gut-
tem Gewissen leyde.
Hilff / das mir dein
bitter Leyden zu hálffe
komme / inn meinen
ängsten / vnnnd an
meiner letzten
Todes not/
Amen.

bliwóści zyt / A twoe
go (mnie pozostá-
wionego) przykładu
náśládowat / w two-
io stopi wśtapit / wś-
łákie cieśkóści cć-
pliwie znáśat / á
krzywdy z dobrym
sumnieniem cćerpiat.
Kácze my to dáć /
aby tá twojá go-
rzka Młká / mnie
w cieśkóściach y w
śmierci ná poz-
mocy bytá/
Amen.

Ein Lied / vom Leyden vnd Sterben IHEſu CHRISTJ.

Im Thon/

Patris sapientia, &c.

Christus

EHesus der vns selig macht / kein
böß hat begangen / Der ward für
vns in der Nacht / als ein Dieb ge-
fangen: Geführt für Gottlose Leut /
vnd fälschlich verklaget / verlacht / ver-
hönt / vnd verspottet / wie denn die Schrift
saget.

Inn der ersten Tages stund / ward
Er vnbescheiden / als ein Mörder darge-
stellt / Pilato dem Heyden: Der ihn vns-
schuldig befand / ohne sach des Todes /
Ihn derhalben von sich sand / zum König
Herodes.

Vmb Drey ward der Gutes
Sohn / mit Geißeln geschmissen / vnd sein
Haupt mit einer Kron / von Dörnern
zerrissen: Bekleidet zu hohn vnd spot /
jämmerlich geschlagen / vnd das Creuß
zu seinem Tod / muß Er selber tragen.

Vmb Sechs ward Er nackt vnd
bloß / an das Creuß geschlagen / An
dem Er sein Blut vergoß / Betet mit
weh-

wehlagen: Die Zuseher spotten sein /
auch die bey ihm hiengen / biß die Sonn
auch ihren schein / entzog solchen dingen.

IHEVS schrey zur Neundten
stund / klaget sich verlassen / bald ward
Gall in seinen Mund / mit Essig gelaß-
sen: Da gab Er auff seinen Geist / vnd
die Erde bebet / des Tempels Fürhang
zerreis / vnd manch Fels zerklübet.

Da man hett zur Vesper zeit / die
Schächer zerbrochen / ward Ihesus inn seine
Seit / mit ein Spehr gestochen / Dar aus Blut
vnd Wasser ran / die Schrift zu erfüllen / wie
Johannes zeiget an / nur vmb vnsern willen.

Da der Tag sein ende nam / der abend
war kommen / ward Ihesus vons Creukes
stain / durch Joseph genommen: Herrlich nach
Jüdischer art / inn ein Grab gelegt / allda mit
Mauern verwahrt / wie Mattheus zeiget.

Hilff Christe Gutes Sohn /
durch dein bitter Leyden / Das wir dir stets vn-
terthan / all Vntugend meiden: Deinen Tod
vnd sein vrsach / fruchtbarlich bedencken / dafür
wiewol arm vnd schwach / Dir Danckopffer
lehencken / **A M E N.**

P I O S N K A
O Umeczeniu y Śmierci
I E Z U Chrysta.

Spiewa sie/ iako

Patris sapientia, &c.

CHRISTUS nasze Zbawienie/
ktory Grzechu nie znał / dla nas
iako zloczynca / był w nocy poiman:
Wiedzion przed sąd Duchowny / o-
skarżon bez prawdy / uplwan / wz-
gardzon y poyman / iak nam Pismo
świadczy.

Na dzień pierwszej godziny /
pretce był prowadzon / przed Pilata
sędziego / iak zdrajca oskarżon: Ten
go pilnie probując / nie winnego
vznał / przeto go Herodowi krolowi
odesłał.

Trzeciej na dzień godziny / był
frodze biczowan / y cierniową Ko-
roną / na śmiech koronowan: Gdzie
wiele

wiele wragania y policzków vżył-
y do miejsca swierci swey / Krzyż
na sobie nosił.

Szostey I E Z U S godziny /
na Krzyż iest rozbity / miedzy lotry
iak morderz wyższej podniesiony:
W swym pragnieniu Zbawiciel / zo-
cia iest napawan / tak Baranek nie-
winny / dla nas Grzesznich cierpiat.

O dziewiątej godziny / Dusze
swoją wypuścił / **H**E L I głosem wo-
lając / **O**rczu ja poruczył: Ziemia
tuż sie zatrzęsa / Słońce sie zaci-
mi- to / tam na tychmiast wiele ich w
Niego wwierzyło.

O Nieszporney godziny / był s
Krzyżą zeymowan / nasz Zbawiciel namil-
szy / y cndnie pochowan: Tam wiele Ludzi
świetych / z swych grobow postali / ze **I**E-
sus iest Zbawiciel to świadectwo dāli.

Przez twą miłę niewinnia / Chryste
SA T V B O że / ciebie prosiem pokornie /
nas grzesne wspomóż: byśmy z grzechow
powstali / światobliwie żyli / a z twej Mił-
i Śmierci / zawnę wdzicznymi byli / Amen.

Zon der
Frucht der
Aufferstehung
Christi.
Ein Gebet.

O pożytku
z martwych
wstania Pana
Christa.
Modlitwa.



HEXX

HEXX Gott
Himmlischer Va-
ter / der du deinen
Sohn umb unserer
Sünden willen da-
hin gegeben / vnd
umb unser Gerechtig-
keit willen aufferwe-
cket hast.

Wir bitten dich/
Du wollest deinen
Heiligen Geist vns
schencken / durch ihn
vns regieren vnd fü-
ren/inn warem Glau-
ben erhalten/ für allen
Sünden behüten/vnd
durch deinen Sohn
IHESum Christum
vns nach diesem Leben
aufferwecken zum
ewigen Leben/
Amen.

Panie Bóże
Wycze Nie-
bieści / Ktoryś ty twe-
go **SYNA** / dla
naszych Grzechow ná-
smierć wydał / y dla
naszego Vsprawiedli-
wienia od vmarłych
wzbudził.

Prosimi cie / rácz
nam Duchá twego
Swietego dáro-
wać / przez niego
nas rzadzić y sprá-
wować / w praw-
dziwey Wierze zá-
chowác / od wsyst-
kich Grzechow vcho-
wać / y przez twego
SYNA **JEZU**
CH **ISTÁ** nas po-
tym Żywocie w
strześcić do Wie-
cznego Żywota/
AMEN.

O

Christ

EHRIST
Ist erstanden/
von der Marter
alle: Des sollen
wir alle fro sein/
CHRIST wil unser
Trost sein / Kyrie-
leyson.

Wer Er nicht
erstanden / so wer
die Welt vergan-
gen: Sind das
Er erstanden ist /
So loben wir den
Vater **I H E S U**
C H R I S T / Kyrie-
leyson.

Halleluja / Hal-
lulja / Halleluja:
Des sollen wir
alle fro sein /

EHRISTUS
z martwych
wstāt test / Nam
na przyktad dat
iest - Iz nam z
martwych wstā-
ci - z Bogiem
Kralowāci / Ky-
rieleyson.

Gdyby nie z
martwychwstāt /
bylby ten Swiāt
zniszczāl: Chwal-
myś **E H R I S T**
naszego / z mar-
twychwstānia ie-
go Kyrieleyson.

Halleluja / Hal-
lulja / Halleluja:
Stego sie wszy-
scy weselmy /

CHRIST

CHRIST wil unser
Trost sein / Kyrie-
leyson.

CHRISTUSEM sie
cieżmy - Kyrie-
leyson.

Also heilig ist der Tag / das ihn
Niemand mit Lobe erfüllen mag /
Denn der Einige **G O T T E S S O H N** /
der die Helle zubrach / vnd den lei-
digen Teuffel darinn band: Damit
erlöst der **H E R R** die Christenheit /
das war **E H R I S T U S** selber / Ky-
rieleyson.

Wesolyc nam Dzień nastāt /
Kiedy nasz miły **P A T**er zwoy-
cieżył / trzeciego dnia z martwych
wstāt / Tego dnia wesolego / pros-
myś **P A T**er **B O G**ā wszechmocne-
go / aby nas domiescił radości Kro-
lestwa niebieskiego.

I Bychmy z Grzechow powstałi /

Q u

P A Ter

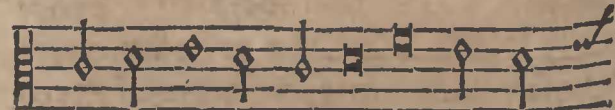
Pana Boga naśladowali / A po-
tym z nim wieczney radości / w
Krolestwie wżynali.

Przez twoe swiete Smartwych
wstanie / BOży Synu odpus-
ściśz nam nasze zgreśzenie :

Wierzym iżes z martwych wstał
Żywot nasz naprawił / z swiercis
wieczey nas zbawił / swoies
Miłość ziawił.



Iżes Christus onser Heyland/
Iżes Christus nasz Zbawiciel/



der den Tod vberwand/ ist auff er-
storry Smierć zwyciężył / iużci z mar-

standen/



standen/ die Sünd hat er gefangen/
twych wstał / y też Grzech sam poimat/



Ky ri e le y son.

Ky ri e le y son.

¶ Der ohn Sünden
war geboren/ Trug für
uns Gottes Zorn: Hat
uns versünnet / das uns
GOTT sein Huld
gönnet/ Kyrieleyson.

¶ Przez Grzechu
sie narodził Pan /
BOski gniew nożył
sam : Tak nas po-
tednał / iż nam Bog
swo Läste dat / Ky-
rieleyson.

¶ Tod / Sünd /
Teuffel / Leben vnn
Gnad/alls inn Händen
Er hat / Er kan erret-
ten/ alle die zu ihm tret-
ten/ Kyrieleyson.

¶ Smierć / grzech/
czart/ Żywot y Lás-
ka / sa pod BOżo
reka : Tę może
wyrwać / ktorzy
k niemu chca przy-
stać / Kyrieleyson.

Q uij Am

Alm tage **W** dzien
 der Himmelfart **w** Niebo wsta-
 onfers Herren **piemia** **P**ana
 Chrysti. **Chrysta.**



A **J** **E** **S** **V** **A** **M** **E** **N** **C** **H** **R** **I** **S** **T** **E** / **du** **C** **H** **R** **I** **S** **T** **E** / **S** **y** **n** **i** **S** **o** **h** **n**

Sohn des Allmechti-
 gen Gottes / der du fort
 an nicht mehr auff Er-
 den arm vnd elend / son-
 dern zur Rechten deines
 himelischen Vaters /
 vnd ein **H E R R** vber
 alles bist.

Wir bitten dich / du
 wollest deinen Heiligen
 Geist vns senden / from-
 me Kirchendiener geben /
 die vber deinem Wort
 halten: dem Sathan
 vnd allen Tyrannen
 wehren: Vnd dein
 Reich auff Erden ge-
 waltig erhalten / bis alle
 deine Feinde zu deinen
 Füßen ligen / vnd wir
 durch Dich / inn Ewig-
 keit selig werden /
A M E N.

W Szachmogacego
Boga / ktory ty
 inż nie iestes wiecey
 ná Ziemi vbohim y
 nedznym / ale ná
 prawicy twego Nie-
 bieckiego Oycza / y
P A N I E nad
 wsystkim iestes.

My prosimy ciebie /
 rácz nam twego S.
 Duchá zesłać / Bo-
 goboynę slugi Ko-
 ścielne darować /
 ktory by słowa twe-
 go przestrzegli /
 Szachana y wsy-
 stkie obrutniki zgro-
 mić / y twoje Krole-
 stwo ná ziemi wiel-
 możnie zachować / aż
 by twoi wsyscy nie-
 przyiaciele przy two-
 ich Nogách włożeni /
 my przez Cíná Wieki
 zbawieni byli /
Amen.

A **m** **i** **n** **i** **s** **t** **e** **C** **H** **R** **I** **S** **T** **E**

GHRIST fuhr
gen Himmel/
da sand ER ons
ernider / den Erden
ster den Heiligen
Geist / zu Trost
der armen GHei-
stenheit / Kyrie-
leyson.

GHRISTus
wstapit w
Niebo / zeslat
nam zas z niego/
dar DVcha swe-
go Swietego/
dla pocieszenia
naszego - Kyrie-
leyson.

Przez twoe swiete w Niebo
wstapienie / BOzy Synu od-
puszcz nam nasze zgrzeszenie :

Wierzym izes w Niebo wstapit/
Zywot nas naprawit / z smiercis
wieczney nas zbawit / swoies Mis-
losc ziawit.

Piosnka

Piosnka druga:

SANGvine proprio redemisti nos
DEus, illuc & revehis unde primus
corruit Paradyficola.

Judex dum veneris judicare secu-
lum, da nobis quæsumus sempiternam
requiem in sanctorum patria, in qua ti-
bi cantemus Halleluja.

Nadrozsa Krewia swoia odku-
piles nas **PAWEL** / y zas tam
przywodziskad wypadt Adam lamiac twoe
swiete Przykazanie.

A gdy przydziesz sadzić. Swiat czasta
ostatniego / Nie racz nas oddalac s twoi-
mi Swietymi odpoczywania wie-
cznego / gdzie tobie spiewac
badziemy / Halle-
luja.

N

O

Am

Alm heil- **W** dzien
 gen Pfingstage **S**wieteczny /
 ein schönes **p**iekna Mo-
 Gebet. **d**litwa.



S H E X X E **S** P A N J E
J E S U **J** E S U
 du Sohn des Allmech- **C**hryste / ty Synu
 tigen Gottes / wir bit- **w**sechmocnego BO-
 tendich / du wollest durch **g**a / prosimy cie /
 deinen Heiligen Geist **r**acz / przez twego
 inn unsere Herren ge- **S**wietego DVcha w
 ben / das derselbe vnns **n**asze serca dac / abi
 Regiere vnd führe / **t**en nas rzadzyl y
 nach deinem Willen / **s**prawowat / podlug
 vnd inn allerley An- **t**woiey wolicy / y we
 fechtung vnd Unglück **w**selakich pokusach
 vnns tröste / vnd inn **y** nieszcześciu nas
 deiner Warheit / wider **c**iesyl / y w twoie
 allen Irthumb / vnns **p**rawde / przeciw
 leyte: Auff das wir im **w**sfystku bledom /
 Glauben feste beste- **n**as wprowadzit:
 hen / inn der Liebe **A**bysmy my w Wier-
 vnd allen guten Wer- **r**ze mocnie stali / w
 cken zunemen / vnd **m**itosci y we wsfyst-
 durch die gewisse **k**ich dobrich uczyn-
 Hoffnung deiner Gna- **k**ach sie rozmnazá-
 den / so Du vnns mit **l**i / y przez peroná
 deinem Leyden vnd **n**ádzieie twoiego
Mitosierdzia / kto-
 res Ty nam twá
 gorza Meka y

Stier

Esterben erworben
hast / ewig selig wer-
den : Der du Regie-
rest mit dem Vater
vnd Heiligen Geist /
inn Ewigkeit /
AMEN.

Nunc rogemus Sanctum
Spiratum.

Wir bitten
den Hei-
ligen Geist / vmb
den rechten Glau-
ben allermeist /
Das er vns be-
hüte an vnserm
Ende / so wir heim-
faren / aus diesem
Elende / Kyrieley-
son.

śmierćia zasłużył /
wiecznie zbawient
byli : Który Krolu-
ieś y Ołczem y z
Duchem Swia-
tym / ná wieki.
AMEN.

Prośmy
Świetego
Ducha / byśmy
byli prawey wi-
ry iak to słusza :
Aby był PAN
BOG przy tey
chwili / gdy sie
Dusza s Ciałem
rozdzieli / Kyri-
eleyson.

¶ Du

¶ Du werdest
Licht gib vns
deinen Schein /
Lehr vns JHE-
sum Christ erken-
nen allein :

Das wir an ihm
bleiben / dem treu-
wen Heyland / der
vns bracht hat zu
dem rechten Va-
terland / Kyrieley-
son.

¶ Du süsse Liebe
schenck vns deine
Gunst / Las vns
empfinden der Lie-
be Brunst : Das
wir vns von Her-
zen cinander lie-
ben / vnd im friede

¶ O Światło
ści cna / oświec
grzeszne nas /
Day nam PAN
JHEU Christa
znac samego :

Day nam stale
wierzyć / prośim
ciebie / iż nam
sprawit Ołczy-
zne w Niebie /
Kyrieleyson.

¶ O Miłości
słodka bądź tak
sława - day by
w nas mieszkala
braterstka Mi-
łość prawa :
Byśmy sie serdec-
znie miłowali /
y spolecznie w
auff

auff einem Sinne
bleiben / Kyrieley-
son.

¶ Du höchster
Tröster inn aller
Noth / hilf das
wir nicht fürchten
schand noch Tod:
Das inn vnns die
Sinnen nicht ver-
zagen / wenn der
Feind das Leben
wird verflagen/
Kyrieleyson.

iedney mysl
trwali / Kyris
eleyson.

¶ O Cieszyciel
w doległości /
daj bysiny sie
śmierci nie bali-
ni lekkości:
Abysiny też do-
brey mysl byli/
gdj czart powie-
iakośiny żyli/
Kyrieleyson.

A Rzez twe swiete DVcha zes-
łanie / BŻy Synu odpu-
ściś nam nasze zgrzeszenie:

Wierzym iżes DVcha zesłał /
Żywot nasz naprawił / z śmierciś
wieczney nas zbawił / swoies
Miłosc ziawił.

Am

Am tage
der Heiligen
Dreysaltig-
keit.
Ein Gebet.

W dzień
Chwalebney
Troycy Swies-
tey.
Modlitwa.



HEXX

HE X X GOTT
Himmlischer Va-
ter / Wir armen
Sünder bekennen /
das nichts guts an uns
ist / vnnnd wir vnserthal-
ben müsten in Sünden
vnd ewigem Tode ver-
derben: Sintemal was
vom Fleisch geboren
wird / ist Fleisch / vnnnd
kan dein Reich nicht
sehen.

Wir bitten dich
aber / sey vns genedig
vnd Barmherzig/vnnnd
sende deinen Heiligen
Geist/vmb deines lieben
Sohns J H E S U
C H R I S T I willen / in vn-
sere Herken / vnnnd
mach newe Menschen
aus vns/ das wir Ver-
gebung der Sünden/

PA N I E
BOZE OX
cze Niebieski / my
vbodzy Grzesnicy
wiznawamy / że nic
dobrego w nas nie
iest / y z nas samych
musieli bysmy w
Grzechach y w wie-
czney Smierci za-
ginac: poniewaz
co sie s Ciata rodzi/
Ciato iest/ y niemoze
Krolestwa twego
ogladac.

Alle my prosimy
ciebie racz nam byc
miłosciw / y zesli
twego Swietego
Ducha / dla J E-
S U C H R I S T A tve-
go milego Syna / w
serca nasze / y spraw
nowe Ludzie z nas/
abyśmy my Grze-
chow Odpuszczenie/

durch

Lindere die wolver-
dienten Straffen vn-
serer Sünden / aus
Gnaden.

Beschere das tägliche
Brod: Erhalte vnnnd
segene vns / Kirchen
Stadt/ Schul/ vnnnd
Hausregiment.

Gib ein gnediges
Gewitter den Fruch-
ten auff dem Felde.

Beware vns vorm
Türken / vnnnd allen
Feinden deines heili-
gen Worts vnd Na-
mens / vor Pestilenz/
Theurung / Feners
noth/ Vngewitter/vnd
sonderlich vorm schnel-
len vnd ewigen Tode.
Gib das wir vns täg-
lich zum Feyerabend
ständlein / in warer
Busse vnnnd Glauben
seliglich schicken.

Racz wlyc te do-
brze zaslužone kara-
nia / grzechow naszym
z Lasti.

Day nam chleb nasz
powседневni: Zachoway/
y blagosław nasz Ro-
ścioł/Miasto/Szkoty/
y domowy Regiment.

Day zdrowe powie-
trze zbazom na po-
lach.

Zachoway nas od
Turka / y od wsyst-
kich nieprzyiaciōł
twego S. Miona /
od Powietrza moro-
wego / drogości / o-
gnia / wichru škodli-
wego / a naywiecey od
nagtey y wieczney
smierci. Day abyśmy
sie vstáwieceznie En-
ostátniey godzinie /
w prawdziwey po-
kucie y Wierze zbá-
wienniegotowáli.

X ij Das

Das gezeige vns
armen vnd elenden/
Gott Vater/Son/
vñ heiliger Geist: Der
du bist Dreyfaltig inn
Personen/ vnd ein Ei-
niger/Ewiger/Warer
G D E / in einem
Göttlichen wesen/
von Ewigkeit
zu Ewig-
keit/
A M E N.

G D E der
Vater wohn
vns bey/ vnd las
vnns nicht ver-
derben: Nach
vns aller Sünden
fren/ vnd hilff
vns selig sterben.
Für dem Teuffel
vnns bewar/ halt

Racz ze nam to
dąc w bogim y mizer-
nym / **O B O Z E**
O R / **S A T V** /
y **D V**chu Swiety /
ktoryś ty iest Tro-
iaki w Personiech/
á Jedynym Wiekui-
stym / Prawdzi-
wym **B O G I E M** /
w Jedney **B O**stiey
Istności/náwieki
wiekow /
A M E N.

B O Z E O R
Acze bądź z
námi/ nie day
nam złe zginaci:
Racz nam Grzes-
chy odpusćić /
day dobrze zes-
mrzeć.
Od Diabla nas
vchoway / przy-
vns

vns bey festem
Glauben: Auff
dich las vns barw/
aus Herken grund
vertrauen / Dir
vns lassen ganz vñ
gar / mit allen
rechten Christen /
entflichen des Teu-
fels listen / mit
Waffen **G D**ttes
vns fristen /
A M E N Amen/
das sey war / so
singen wir
Halleluja.

¶ **I**hesus Chri-
stus wohn vnns
bey/vnd las ic.

¶ Der Heilige
Geist wohn vnns
bey/vnd las ic.

mocney Wierz-
nas trzymay:
Bysiny w twym
słowie trwali /
w tobie nádzieja
mieli / Tobie sie
porucali / z wiers-
nymi Chrzesćia-
ny / z Diablen
mocnie walczyli/
S L Owem go
zwyćieżyli /
A M E N Amen
tak sie zstan /
spiewaymys
Halleluja.

¶ **I E S U** Chri-
ste bądź z námi/
nie day/ic.

¶ **D V**chu Swi-
ety bądź z námi.
R iij Piosnka

Piosnka z Modlitwą / do
Troyce Swietey.

Ná te Nlote / iáko: Poprošmy
Swietego DVcha / etc.

¶ Naprzód do Boga Wycza.

Prosim cie Wycze Niebieski / rá-
czej nam záwždy wyczać twey áwie-
tey Láski: A rácz nas od Grzechow wsiech
wchowác / y w Lásce swoiey spráwować / Bo-
że Wyczeday.

¶ Druga do Syna Božego.

Prosim cie tež SYN BOŻY /
ráczej nam záwždy wyczać Stowá
swoiego: Byśmy ie dobrze zrozumieli / w tobie
nádzieie pokládali / SYN BOŻY day.

¶ Trzecia do Boga Ducha
Swietego.

Prosim cie tež Ducha Swie-
ty / z BOgiem OTCzem y tež z SYNem
w troyce iedyny / prawdziwey Wiary byś
náuczył / wedlug moliey swoiey rzadził / Du-
chu Swety day / Amen.

Ein

Ein Geistlich Lied.
Piosnka Duchowna.

D. Paul: Eber.

Iesu Christ / war Mensch vnd
P A R T I E I E S V / tys Cztowiek y

Gott / der du lidst marter / angst vnd spott:
B O G / cierpiátes Meki / žunno głod:

Für mich am Creuz auch endlich starbst /
Ná Krzyżus zá mie Żywot dat /

Vnd mir deins Vaters Huld erwarbst.
S O RZEMEĆ mie swym poiednat.

R. iiii

Ich

Ich bitte durchs bitter
Leiden dein / Du wollst
mir Sünder gnedig
sein: Wenn ich nu köm
in sterbens not / vnd rin-
gen werde mit dem Tod.

Wenn mir vergeht all
mein Gesicht / vñ meine
ohren hören nicht: Vnd
meine Zunge nichts
mehr spricht / vñnd mir
für angst mein Herz zer-
bricht.

Wenn mein Verstand
sich nichts versint / vnd
mir alle Menschliche
Hülff zerrit: So köm
O HErr Christ mir be-
hend / zu hülff an mei-
nem letzten End.

Vnd führ mich aus
dem Jammerthal /
Verkürz mir auch des
Todes qual: Die bösen
Geister von mir treib:

Proße eis inż dla
Mei twoy / Nie wy-
puścay mie z Łaski
swoy: Gdy moia go-
dzina ma przyść / iż
bede miał z śmiercią
walczyć.

Gdy sie spotała
me Oczy / nie wstyśa
nie me Wsy: Jezye
moy mówić nie ba-
dzie / a Serce mi sie
rozcią dzie.

Gdy sie wysytek
zapamiętam / Lu-
dzkiey pomocy nie
vznam: W ten czas
przydz O JEZU
Młoty / pomóż mi
w ostatniey chwili.

Wywiedz mnie sam
złych przepaści /
Skroć mi śmiertel-
ne boleści: DVch
złego też przez o-
padz:

Mie

Mit deinem Geist stets
bey mir bleib.

Bis sich die Seel
vom Leib abwend / So
nim sie HERR in dei-
ne Händ: Der Leib hab
inn der Erd sein Ruh/
Bis sich der Jüngsttag
naht herzu.

Ein frölich Vrstand
mir verleyh / Am Jüng-
sten Gericht mein Für-
sprecher sey: Vnd mei-
ner Sünd nicht mehr
gedenck / Aus Gnaden
mir das Leben schenck.

Wie du hast zuge-
saget mir / Inn deinem
Wort / das traw ich
dir: Fürwar / fürwar
euch sage ich / Wer
mein Wort helt / vñnd
glaubt an Mich:

Der wird nicht können
ins Gericht / vñnd den
Tod ewig schmecken

DVCHESWoyne
zawždy przy mnie
bądź.

Tak wnet ma
Dusza wynidzie / w
twoich Rękach niech
PARTYJA będzie:
Uciechay Ciąto w
ziemi leży / Aż sie
Sadny dzień przy-
bliży.

Day my wesoto
z martwych wstać /
W dzień sadny omi-
mować rącz: Grzes-
chow moich zapá-
mierać / z Łaski swoy
Żywot wieczny dać.

Tak iakos my ra-
czyt przyrzec / W
Słowie twym / ja
nie watpie nic:
Wiere wiere ia wam
mowie / Kto sło-
wo me ma / wierzy
w Nie:

Tenć inż ná sad
nie przydzie / Wie-
cznej śmierci peronie
K v nicht

nicht: Vnd ob er gleich
hie zeitlich stirbt / Mit
nichten er drumb gar
verdirbt.

Sondern ich wil
mit starcker Hand
Ihn reissen aus des
Todes Band: Vnd zu
Mir nemen inn mein
Reich / Da sol er denn
mit mir zugleich:

Inn Freuden leben
Ewiglich: Dazu hilff
vnns ja gnediglich.
Ach HERR vergib
all vnser Schuld /
Hilff das wir warten
mit Gedult.

Bis vnser stündlein
kômpt herbey / Auch
vnser Glaub stets wacker
sey / Deim Wort zu
trawen festiglich / Bis
wir enschlaffen se-
liglich/
AMEN.

wydzie: Choćby tyż
thu vmart częstnie /
wždy iednak nie zgia-
nie wiecznie.

Aleć ja PANN
Wsechmogacy /
wyrwę go z okrutnej
śmierci: Przyjmę go
ja w Królestwo me/
Gdyż wiec ma być
zenną równie:

W weselu w ży-
woćie wiecznym:
Pomoż nam PANIE
tąm wszystkim.
PANIE odpusć
nasze winy / Day by-
śmy cię bliż byli.

Czekając godziny
częstney / Doday ty
nam wiary mocney/
Tak długo trwać
w Stowie twoim/
Aż sie thu z Swia-
tem rozłączym
AMEN.

Der

Der XXIII. Psalm Davids.

Dominus regit me,
&c. *regit me*

Der HERR
ist mein
Hirt / Mir wird
nichts mangeln.

Er wendet mich
auff einer grünen
Alwen / vnd führet
mich zum frischen
Wasser.

ER erquicket
meine Seele / ER
führet mich auff
rechter Strasse/
vmb seines Na-
mens willen.

Vnd ob ich
schon wandelt im
finstern Thal /

Psalm DA- uidow 23.

Dominus regit me,
&c.

PAN ist
moy PAN
sterz / bede wsze-
go dosyć miał.

Pasie mie na
zieloney PAS-
stwie / y wiedzie
mie ku czerstwey
Wodzie.

Chłodzi dusze
moie / y prow-
dzi mie na dro-
dze prawey / dla
Imienia swego.

A choć bym
też chodził po
ciemny do linie/
fürchte

fürchte ich kein
Unglück/denn Du
bist bey mir: Dein
Stecken vnd Stab
trösten mich.

DV bereitest
für mir einen
Tisch gegen meine
Feinde / Du sal-
best mein Haupt
mit öle / vnd schen-
ckest mir vol ein.

Guttes vnd
BUhmherzigkeit
werden mir folgen
mein Lebenlang/vnd
werde bleiben im Hau-
se des **H E R R E N**
Immerdar / Amen.

Ein Gebet.

Wie die Kinder für ihre
Eltern beten
sollen.

nie boie sie żadne
nieszczęścia/ bo ty
iestes przy mnie:
Twoja łaska y ro-
zga cieśza mie.

TX gotuiesz
stół prze mie/
przeciw nieprzy-
iaciōlom moim:
Nasćisz głowę
moję oleiem / y
nalewasz mi z
wierzchem.

Dobroć y miłō-
sierdzie nadszadō-
wac mnie beda po-
kich żyw / A beda
mieszkat w Domu
PAnskim ystawicznie/
Amen.

Molitwa.

Jako Dytaki są swo-
Rodzice modlić się
mają.

H E R R

G E R R Gott
GHimlischer Va-
ter / der du vns Vater
vñ Mutter zu ehren be-
sohlen hast: Wir befeh-
len unsere Eltern deiner
Väterlichen Gnade vñ
Gütigkeit / vnd bitten
dich von gankem Her-
zen / Du wollest ihr Le-
ben/ Wolfart/ Gut vnd
Nahrung erhalten/regie-
ren vnd segnen / für al-
lem Schaden vnd Fahr
behütten / das sie vns
in der Furchte Gottes/
Zucht vnd Erbarkeit
erzichen können / zu
ob vnd Ehre deinem
heiligen Namen/Durch
H E S U M Christum
Amen Eingebornen
S O H N / vnsern
H E R R E N/
Amen.

Anie Boże
POwżesz Nies-
bię / ktoryś nam
Oycą y Matką w po-
czciwości mieć rozka-
zał: Polecamy nasze
rodzice w twoje Oy-
cowską Łaskę y do-
brodzieystwo / y pro-
simy Ciebie wysyłać
go ścā / abyś raczył
ich żywić/dobre mie-
nie / mądrość y ży-
wność zachować / ie-
rzadzić / y im błogo-
sławić / od wszelakiey
śkody y niebespie-
czeństwa ie wcho-
wać: aby nas w bo-
ża iāzń **B O Ż E Y** / w Kar-
ności y w porządko-
ści wychować mogli
tu części y chwale two-
go świętego **M i o n a** /
Przez **J E Z U** Christa
Syna twego Jedno-
rodnego/ Pana
naszego/
A M E N.

l. Ti.

I. Timoth. I.

REGI SECVLORVM
Immortali, Invisibili, soli Sa-
pienti DEO, Honor & glo-
ria in secula seculorum, Amen.

GOTT dem Ewigen Kön-
nige / dem Unvergenglichen vnd
Unsichtbaren / vnd allein Weissen / sey
Ehre vnd Preis in Ewigkeit / AMEN.

PANOWI Wiecznemu /
Niesmiertelnemu / Niewidzia-
nemu samemu / Nadremu BOGU
Cześć niech będzie y Chwała
na wieki Wiekow /
AMEN.



Konserw. i oprawę
wyk. K. Opala
/1992/

